UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Eva Pivodová

Loutkář, nejstarší odborný časopis o loutkářství na světě (1912–2009)

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Bc. Eva Pivodová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: **2012**

Bibliografický záznam

PIVODOVÁ, Eva. *Loutkář, nejstarší odborný časopis o loutkářství na světě (1912–2009)*. Praha, 2012. 111 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Diplomová práce popisuje historický vývoj časopisu *Český loutkář*, resp. *Loutkář*, nejstaršího kontinuálně vydávaného odborného periodika svého druhu na světě. V prvních třech kapitolách podrobně popisuje jeho proměny v letech 1912–1950 (tituly *Český loutkář*, *Loutkář*, *Loutková scéna*), jeho další pokračování stručně dovádí do současnosti v závěrečné kapitole (tituly *Československý loutkář*, *Loutkář*). Na podkladovém materiálu zahrnujícím především veškerá vydaná čísla časopisu z let 1912–1950 sleduje jeho vývoj metodou historické analýzy, zasazuje jej do kontextu aktuálního dění v loutkářství a odkazuje k relevantní odborné literatuře. Časopis byl založen v roce 1912 z podnětu Jindřicha Veselého v Praze. V prvním období své existence 1912–1913 měl hlavně funkci propagační, pomáhal ke sjednocení české loutkářské obce a zdůrazňoval hodnoty ryze českého loutkového divadla. Jeho nástupníkem se v roce 1917 stal časopis *Loutkář*, který se nadále věnoval teorii i praxi loutkářství. Až v roce 1940 jej nahradila *Loutková scéna*. Ale i ta byla záhy zastavena a během války u nás vycházel jen interní bulletin *Zprávy Loutkářského soustředění*. Po válce se obnovená *Loutková scéna* musela obsahově přizpůsobit novým ideologickým požadavkům, důraz byl kladen na funkci loutkového divadla jako výchovného prvku. Nástupnický *Československý loutkář* se také soustředil na otázky ideologické a byl mimo jiné platformou pro nově ustavenou loutkářskou katedru na pražské DAMU. Dnes vychází časopis 6krát ročně pod názvem *Loutkář* a stále se soustředí na propagaci loutkářství mezi odbornou i laickou veřejností.

Abstract

This thesis focuses on the history of the magazine *Czech Puppeteer (Český loutkář)*, or *Puppeteer (Loutkář)*, the world's oldest continuously published periodical of its kind. The first 3 chapters describe in detail the magazine's transformations between 1912–1950, its further existence is described more briefly in the final chapter. The resource material consisting primarily of the published issues of the magazine served as the basis for historical analysis. The text also puts the history of the magazine into context with the development of puppetry and it includes references to relevant theatrical literature. The magazine was founded by Jindřich Veselý in 1912 in Prague. In the first period of its existence (1912–1913), it helped to integrate the Czech puppetry community and it emphasized the values of genuine Czech puppet theatre. After 1917, *Puppeteer (Loutkář)* continued to publish both theoretical and practical articles. In 1940, it was replaced by *Puppet Theatre (Loutková scéna)*. But *Puppet Theatre* was soon cancelled as well and so the only periodical focused on puppetry published during war was a simple cyclostyled bulletin. After the war, the renewed *Puppet Theatre* had to adapt to the new ideologic demands and so it emphasized the role of puppets in education. In 1951, it was replaced by *Czechoslovakian Puppeteer (Československý loutkář)*, which also focused on ideologic issues and it became a platform for the newly established puppetry department at the university of performing arts in Prague. Today, *Puppeteer* comes out every two months and it still promotes puppetry and its qualities among both theatrical professionals and amateurs.

Klíčová slova

Český loutkář, Loutkář, Loutková scéna, divadelní periodika, české divadlo, historie loutkářství, UNIMA, Jindřich Veselý, Jan Malík

Keywords

Czech Puppeteer (Český loutkář,) Puppeteer (Loutkář), Puppet Theatre (Loutková scéna), theatrical periodicals, Czech theatre, history of puppetry, UNIMA, Jindřich Veselý, Jan Malík

Rozsah práce: 141 413 znaků s mezerami (bez abstraktu a příloh)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9. 1. 2012 Eva Pivodová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Barbaře Köpplové, CSc., za vedení diplomové práce, za cenné rady a věnovaný čas, za motivaci a velkou trpělivost.
Dále děkuji Marku Bláhovi za podporu.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:

Příjmení a jméno diplomanta: **Pivodová Eva, Bc.**	**Razítko podatelny:**
Imatrikulační ročník diplomanta: **2007**	
E-mail diplomanta: **Eva.Pivodova@seznam.cz**	
Studijní program/studijní obor: **Mediální studia**	katedra mediálních studií IKSŽ UK FSV k rukám Doc. PhDr. Jana Jiráka, Ph.D.

Předpokládaný název práce v češtině:
Loutkář, nejstarší odborný časopis o loutkářství na světě (1912–2009)

Předpokládaný název práce v angličtině:
Puppeteer, world's oldest periodical focused on puppetry (1912–2009)

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: *ZS 2012*)
(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012):
ZS 2010

Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: *Mocnář, Karel, KMS IKSŽ UK FSV*)**:**
Köpplová, Barbara, doc., PhDr., CSc., KMS IKSŽ UK FSV

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (rozsah do 1800 znaků)**:**
Téma spočívá ve zmapování historického vývoje časopisu Loutkář, který vznikl v roce 1912 pod názvem Český loutkář, revue Českého svazu přátel loutkového divadla v Praze, jako nejstarší odborné periodikum svého zaměření na světě. Toto české prvenství bylo důsledkem souhry různých společensko-kulturních předpokladů, jimž se práce také bude věnovat, stejně jako osobnosti loutkáře a literárního historika Jindřicha Veselého, jež se o založení časopisu zasloužil. Tématem práce bude podrobně přiblížit dobu vzniku časopisu, který se stal jakýmsi záznamem či kronikou vývoje českého loutkářství, a dále další jednotlivá období, kdy časopis v různých podobách, pod různými názvy a s různou periodicitou vycházel, a konečně popsat podobu, v jaké vychází dnes. Časopisu Loutkář, jeho historii a přítomnosti se dosud žádná rozsáhlejší práce nevěnovala. Ranou historii časopisu v podobě odborného článku zpracovala divadelní historička Alice Dubská (Dubská, A. Na počátku byl Český loutkář. Loutkář 2/2002). Časopis Loutkář je dnes odborným periodikem o loutkářství, jehož obsah tvoří odborné stati teoretické a historické, rozhovory s osobnostmi loutkového divadla, kritiky, recenze, odborné články, portréty divadel, souborů i jednotlivců. Časopis informuje o dění v loutkářství nejen u nás, ale i v zahraničí. Je určen jak pro profesionály z oblasti loutkového divadla, tak pro laiky – milovníky loutkářství.

Předpokládaný cíl diplomové práce, původní přínos autora diplomové práce ke zpracování tématu, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (rozsah do 1800 znaků)**:**
Předpokládaným cílem diplomové práce je důkladně, souvisle a uceleně zmapovat téměř stoletý historický vývoj časopisu Loutkář jako jediného odborného periodika o loutkářství svého druhu u nás (kromě zaniklého titulu Mladý loutkář/Mladá scéna, který byl ovšem tematicky zaměřen na oblast dětského a mládežnického divadla). Přínos autorky bude spočívat v systematickém shromáždění potřebných podkladových materiálů, v rešerši a historické analýze, v uvedení získaných poznatků do souvislostí, provedení rozhovorů s osobnostmi spojenými s časopisem Loutkář a ve vyvození náležitých závěrů. Práce se bude zabývat okolnostmi vzniku časopisu Loutkář, jeho následnými formálními a obsahovými proměnami, zmíní významné osobnosti nejen divadelního světa s časopisem spojené, uvede historické, kulturní a společenské souvislosti a okolnosti, za kterých časopis vycházel a vychází, zaměří se dále na jeho publikum, na podobu v současné době a pokusí se naznačit jeho další směřování. Jedním z předpokladů autorky je, že tak úzce profilovaný periodický titul se ocitá v nesnadné pozici v dnešní době třetího tisíciletí, jež

je plná komerčních tlaků a „velkoformátových“ divadelních a muzikálových produkcí, kvůli kterým je role českého loutkového divadla a loutkářství dlouhodobě oslabována. Práce tuto hypotézu ověří.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu)**:**

1. Úvod (shrnutí literatury, která se věnuje periodiku Loutkář)

2. Časopis Loutkář 1912–2009

2.1. Charakteristika loutkářství v českém prostředí v prvním desetiletí 20. století a uvedení do kontextu s evropskými zeměmi
- **2.1.1. Divadelní periodika tohoto období**
- **2.1.2. První období existence časopisu s názvem Český loutkář 1912–1913**
  - **2.1.2.1 Vydavatel, složení redakce**
  - **2.1.2.2. Programové zaměření periodika**
  - **2.1.2.3. Hlavní autoři, významné osobnosti – Jindřich Veselý**
  - **2.1.2.4 Zpracovávaná témata**
- **2.1.3. Příčiny zastavení časopisu Český loutkář v červnu 1913 a jeho následné obnovení v roce 1917 jako časopis Loutkář**

2.2. Charakteristika českého loutkářství v období od 20. let do konce 30. let 20. století (vč. založení mezinárodní loutkářské unie UNIMA v Praze dne 20. 5. 1929)
- **2.2.1. Divadelní periodika tohoto období**
- **2.2.2. Časopis Loutkář 1917–1939 a jeho proměny v tomto období (Měsíčník Loutkář, Revue des Marionnettes/Loutkář)**
  - **2.2.2.1 Vydavatel, složení redakce**
  - **2.2.2.2. Programové zaměření periodika**
  - **2.2.2.3. Hlavní autoři, významné osobnosti – Jan Malík**
  - **2.2.2.4 Zpracovávaná témata**
- **2.2.3. Založení mezinárodní loutkářské unie UNIMA v Praze dne 20. 5. 1929**

2.3. Charakteristika českého loutkářství v období od r. 1939 do počátku 50. let 20. století
- **2.3.1. Divadelní periodika tohoto období**
- **2.3.2. Časopis Loutkář v období 1939–1951 a jeho proměny v tomto období (Zprávy loutkářského soustředění, Loutková scéna)**
  - **2.3.2.1 Vydavatel, složení redakce**
  - **2.3.2.2. Programové zaměření periodika**
  - **2.3.2.3. Hlavní autoři, významné osobnosti**
  - **2.3.2.4 Zpracovávaná témata**

2.4. Charakteristika českého loutkářství v období od počátku 50. let do počátku 90. let 20. století
- **2.4.1. Divadelní periodika tohoto období**
- **2.4.2. Časopis Loutkář v období 1951–1992: Československý loutkář**
  - **2.4.2.1 Vydavatel, složení redakce**
  - **2.4.2.2. Programové zaměření periodika**
  - **2.4.2.3. Hlavní autoři, významné osobnosti**
  - **2.4.2.4 Zpracovávaná témata**

2.5. Charakteristika českého loutkářství v období 90. let 20. století
- **2.5.1. Divadelní periodika tohoto období**
- **2.5.2. Časopis Loutkář v období 1993–1999**
  - **2.5.2.1 Vydavatel, složení redakce**
  - **2.5.2.2. Programové zaměření periodika**

2.5.2.3. Hlavní autoři, významné osobnosti
2.5.2.4 Zpracovávaná témata

2.6. Charakteristika českého loutkářství v prvním desetiletí třetího tisíciletí
2.6.1. Divadelní periodika tohoto období
2.6.2. Časopis Loutkář v období 2000–2009
2.6.2.1 Vydavatel, složení redakce
2.6.2.2. Programové zaměření periodika
2.6.2.3. Hlavní autoři, významné osobnosti – Nina Malíková
2.6.2.4 Zpracovávaná témata
2.6.3. Časopis Loutkář a jeho vyhlídky do budoucna
3. Závěr (shrnutí poznatků, vyvození závěrů apod.)
4. Prameny a literatura
5. Přílohy

Vymezení podkladového materiálu (např. analyzované tituly a období, za které budou analyzovány) **a metody (techniky) jeho zpracování:**
Podkladovým materiálem budou periodika dostupná v knihovnách v České republice (Národní knihovna, knihovna Divadelního ústavu, knihovna DAMU, Divadelní oddělení Národního muzea, Městské muzeum v Plzni a další), a to:
- Český loutkář roč. 1912/1913
- Loutkář roč. 1917, roč. 1927
- Měsíčník Loutkář roč. 1929/1930
- Revue des Marionnettes – Loutkář roč. 1930/31–1932/33
- Loutkář roč. 1933/1934, roč. 1938/1939
- Zprávy loutkářského soustředění roč. 1939
- Loutková scéna roč. 1940/41, 1945/46, 1949/50
- Československý loutkář roč. 1951, roč 1958, roč. 1963, roč. 1968, roč. 1975, roč. 1983, roč. 1989, roč. 1990, roč. 1992.
- Loutkář roč. 1993, roč. 1997, roč. 2000, roč. 2005, roč. 2009.
Metodou zpracování podkladového materiálu bude historická analýza.
Práce bude dále čerpat z osobních rozhovorů s osobnostmi spojenými s časopisem Loutkář provedených autorkou, především s redaktorkou (1993–1999) a současnou šéfredaktorkou (2000–nyní) Ninou Malíkovou, s divadelní historičkou Alicí Dubskou, stálou přispěvatelkou časopisu Loutkář a odbornicí na dějiny loutkového divadla, či s někdejším šéfredaktorem časopisu Loutkář, dramaturgem Pavlem Vašíčkem.

Základní literatura (nejméně 10 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků)**:**
Výběr z nejdůležitějších titulů s řazením dle abecedy:
- Beránková, Milena, Křivánková Alena, Ruttkay, Fraňo: Dějiny československé žurnalistiky. III. díl. Český a slovenský tisk v letech 1918–1944. Praha: Novinář, 1984. Publikace přehledně zpracovává dějiny českého a slovenského periodického tisku od konce první světové války do roku 1944.
- Blumenthal, Eileen: Puppetry: A World History. New York: Abrams, 2005. Práce renomované autorky, profesorky divadelních umění, se podrobně věnuje historii loutek a loutkářství ve světovém kontextu.
- Dubská, Alice, Malíková, Nina, Novák, Jan, Zdeňková, Marie: Czech Puppet Theatre Yesterday and Today. Praha: Divadelní ústav, 2006. Publikace se věnuje historickému vývoji českého loutkového divadla i jeho současnosti. Zahrnuje dále portréty důležitých osobností (Jan Malík, Josef Skupa a další), profesionálních i amatérských souborů, loutkářských přehlídek apod.
- Dubská, Alice: Dvě století českého loutkářství. Vývojové proměny českého loutkového divadla od

poloviny 18. století do roku 1945. Praha: AMU, 2004. Publikace mapuje historii českého loutkového divadla ve vymezeném období, sleduje jeho tehdejší proměny a celkový charakter, zmiňuje nejvýznamnější osobnosti a inscenace dané doby.

- Jurkowski, Henryk. A History of European Puppetry. Vol. 2: The Twentieth Century. New York: The Edwin Mellen Press, 1998. Kniha polského autora, který se dlouhodobě zabývá výzkumem historie loutkového divadla, mapuje jeho evropské dějiny v průběhu celého dvacátého století.

- Kaplan, Karel: Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953–1956. Barrister & Principal, 2005. Práce předního českého historika, který se specializuje na období po druhé světové válce až po dění Pražského jara.

- Kaplan, Karel: Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968, Společnost a moc. Barrister & Principal, 2008. Další – návazný díl Kaplanovy práce, zpracovává téma vztahu společnosti a moci a také předpoklady a předpoklady, z nichž vyplynula reforma roku 1968.

- Kárník, Zdeněk: České země v éře první republiky, I. díl (1918–1929), České země v éře první republiky, II. díl (1930–1935), České země v éře První republiky, III. díl (1936–1938). Praha: Libri, 2003. Podrobné historické publikace se věnují politickým a hospodářským dějinám daných období i každodennímu života lidí. Zvláště třetí díl kromě popisu dějinných událostí meziválečného Československa rozebírá také soudobé kulturní dění – od divadla přes hudbu a výtvarné umění po literaturu i film.

- Knapík, Jiří: Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948–53. Praha: Libri, 2002. Encyklopedie vedle popisu poúnorového dění na umělecké scéně zahrnuje 1500 hesel, která přibližují osobnosti tehdejšího kulturního dění a jejich politické a osobní naladění.

- Knapík, Jiří: Únor a kultura. Sovětizace české kultury 1948–1950. Praha: Libri, 2004. Publikace se zabývá poúnorovou sovětizací české kulturní scény, způsoby, jakými tehdy byla volná tvůrčí činnost omezována, včetně čistek proti režimu nepohodlným osobám.

- Knapík, Jiří: V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři 1948–1956. Praha: Libri, 2006. Publikace, která volně navazuje na předchozí Knapíkův titul Únor a kultura, se také zaměřuje na poúnorové kulturní dění a čerpá z archivního bádání, sleduje tentokrát období až do roku 1956.

- Křivánková, Alena, Vatrál, Jozef: Dějiny československé žurnalistiky. IV. díl. Český a slovenský tisk v letech 1944–1987. Praha: Novinář, 1989. Publikace se věnuje dějinnému vývoji českého a slovenského tisku ve vymezeném období od konce druhé světové války po rok 1987.

- Kubíček, Jaromír, Šimeček, Zdeněk: Brněnské noviny a časopisy od doby nejstarší až do roku 1975. Brno – Universitní knihovny – Archiv města Brna – Musejní spolek. a Kubíček, Jaromír et al.: Česká retrospektivní bibliografie (Noviny ČR 1919–1945 a čtyři svazky Časopisy ČR 1919–1945). Brno – Lector benevolus pro Sdružení knihoven ČR a Moravskou zemskou knihovnu, 2004. Souborné práce významného českého bibliografa jsou rozsáhlým přehledem periodik – novin a časopisů, která u nás vycházela ve stanovených obdobích.

- Laiske, Miroslav: Divadelní periodika v Čechách a na Moravě 1772–1963. Praha: Divadelní ústav, 1963. Bibliografická publikace Miroslava Laiskeho, literárního historika, editora a někdejšího pracovníka Ústavu pro českou literaturu Československé akademie věd spočívá v soupisu divadelních časopisů a programů ze stanoveného období.

- Malík, Jan: Loutkářství v Československu. Praha: Orbis, 1948. a Malík Jan: České a slovenské loutkové divadelnictví: vývojový přehled I. od nejstarších dob do května r. 1945. Dvě práce pojednávající o dějinách československého loutkářství od význačného autora, vůdčí osobnosti českého loutkářského hnutí, jehož role ve formování časopisu Loutkář stejně jako celkový podíl na vývoji československého loutkářství jsou nezastupitelné.

- Richter, Luděk: 50 loutkářských Chrudimí. Praha: IPOS - ARTAMA, 2001. Sborník se věnuje vývoji českého loutkového divadla v zrcadle celostátní přehlídky loutkářských souborů Loutkářská Chrudim, s níž také byl a je časopis Loutkář spjat. V roce 2009 se koná již 58. ročník.

- Srba, Bořivoj: České loutkářství v tzv. Protektorátu Čechy a Morava 1939–1945. In: Sborník

prací Filozofické fakulty brněnské univerzity Studia minora facultatis philosophicae Universitatis brunensis r. 48, Řada teatrologická a filmologická č. Q2, Otázky divadla a filmu. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999. Sborník je tematicky zaměřen na období českého loutkářství za druhé světové války 1939–1945. Odhaluje vývoj českého loutkářství na pozadí válečného dění a okupace.

- Šedivý, Ivan: Češi, české země a velká válka, 1914–1918. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Publikace jednak mapuje chronologicky události první světové války v období od sarajevského atentátu po vznik samostatného československého státu, v dalších oddílech pojednává o životě lidí v tehdejší době, tedy o aspektech politických, kulturních, sociálních apod.

- Šormová, Eva et al.: Česká divadla – Encyklopedie divadelních souborů. Praha: Divadelní ústav, 2000. Rozsáhlá slovníková příručka obsahuje pod jednotlivými hesly informace o české divadelní scéně od sedmnáctého století do konce dvacátého století včetně údajů o výrazných osobnostech a souborech.

- Vavruška, Eduard: UNIMA [Union Internationale de la Marionnette] Praha 1929. Praha: Divadelní ústav, 1979. Sborník k výročí založení Mezinárodní unie loutkářů se věnuje padesátileté existenci této mezinárodní nevládní organizace přidružené k UNESCO, která se zabývá podporou vývoje a propagace loutkářství.

- Veselý, Jindřich. Třicet let s loutkami: loutkářství před válkou, za války a v budoucnu. Choceň: Loutkář, 1939. Historická studie jedné z nedůležitějších osobností českého loutkového divadla Jindřicha Veselého, který se mimo jiné zasadil o vydávání časopisu Český loutkář (resp. Loutkář) a stál u založení Mezinárodní unie loutkářů v roce 1929.

- Zach, Aleš: Knihy o divadle. Soupis českých publikací 1971–1980. Bibliografické soupisy knihovny DÚ, sv. 11. Praha: Divadelní ústav, 1986. Bibliografii publikací, které u nás vyšly mezi lety 1971 a 1980, sestavil český badatel Aleš Zach zaměřující se na dějiny nakladatelství 19. a 20. století. V letech 1969–82 navíc působil v Divadelním ústavu jako bibliograf.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

V dostupných databázích FSV UK, FF UK, FSS MU a DAMU v Praze nebyla nalezena žádná diplomová ani disertační práce k tématu obhájená za posledních pět let.

Datum / Podpis studenta

13. 2. 2009 **Eva Pivodová**

Obsah

MOTTO 3

ÚVOD 4

1. ČASOPIS ČESKÝ LOUTKÁŘ 1912–1913 7

1.1 České loutkářství na počátku 20. století 7
1.2 Loutkářská periodika tohoto období 14
1.3 První období existence Českého loutkáře 1912–1913 15
1.3.1 Osobnost Jindřicha Veselého 16
1.3.2 Vydavatel, složení redakce – hlavní autoři 18
1.3.3 Programové zaměření periodika 19
1.3.4 Zpracovávaná témata, formální podoba 21
1.4 Zastavení časopisu Český loutkář v roce 1913 24

2. ČASOPIS LOUTKÁŘ 1917–1939 25

2.1 České loutkářství ve 20. letech 25
2.1.1 Založení mezinárodní organizace UNIMA 29
2.2 České loutkářství ve 30. letech 32
2.3 Loutkářská periodika tohoto období 35
2.3.1 Naše loutky 36
2.4 Časopis Loutkář v letech 1917–1939 38
2.4.1 Osobnost Jan Malíka 40
2.4.2 Vydavatel, složení redakce – hlavní autoři 41
2.4.3 Programové zaměření periodika 42
2.4.4 Zpracovávaná témata, formální podoba 43

3. ČASOPIS LOUTKÁŘ/LOUTKOVÁ SCÉNA 1939–1950 52

3.1 České loutkářství ve 40. letech 20. století 53
3.1.1 České loutkové divadlo v době okupace 53
3.1.2 České loutkové divadlo 1945–1950 57
3.2 Loutkářská periodika tohoto období 60
3.2.1 Zprávy Loutkářského soustředění 62

3.3 Časopis Loutkář/Loutková scéna 1939–1950 65
3.3.1 Vydavatel, složení redakce – hlavní autoři 66
3.3.2 Programové zaměření periodika 67
3.3.3 Zpracovávaná témata, formální podoba 68

4. ČASOPIS LOUTKÁŘ V DALŠÍCH DESETILETÍCH 70

4.1 Nástin vývoje loutkářství od 50. let 70
4.2 Pokračování UNIMA 73
4.3 Od Československého loutkáře k Loutkáři 74
4.3.1 Programové zaměření 76
4.3.2 Loutkářská periodika od 50. let 77
4.4 Loutkář v roce 2011 78

ZÁVĚR 80

SUMMARY 83

POUŽITÁ LITERATURA 85

Tištěné publikace monografické úrovně 85
Tištěné seriálové publikace 87
Články v tištěných seriálových publikacích 90
Elektronické zdroje 92
Dokumenty archivní povahy 93
Ústní sdělení 93

SEZNAM PŘÍLOH 94

PŘÍLOHY 95

Motto

„Naše divadelní časopisy jsou svědectvím veliké práce našich předchůdců – i současníků – pro naši kulturu“ (Černý in Laiske, 1967, s. 9).

Úvod

Tématem diplomové práce je pokus o zpracování historického vývoje odborného časopisu o loutkářství a loutkovém divadle *Český loutkář*, resp. *Loutkář*, v letech 1912 až 2009. Cílem práce je zmapovat nejdůležitější aspekty vývoje periodika, především charakterizovat jeho programové zaměření, redakční kruh a obsah v jednotlivých desetiletích, a to vždy v kontextu aktuálního dění v českém loutkářství.

Česká republika je zemí s bohatou loutkářskou tradicí. Loutkové divadlo se na našem území intenzivně rozvíjelo již od sedmnáctého století (Veselý, 1921, s. 7). České republice náleží také řada prvenství a významných počinů v celosvětovém kontextu: vznikly u nás jedny z prvních národních organizací zaštiťujících loutkáře – Český svaz přátel loutkového divadla v roce 1911 a Loutkářské soustředění v roce 1923. V roce 1929 byla právě na našem území ustavena mezinárodní loutkářská organizace UNIMA.[1] V roce 1951 se u nás konal první ročník nejstaršího loutkářského festivalu na světě Loutkářská Chrudim, jenž je každoročně pořádán dodnes. A v roce 1952 zahájila v Československu výuku nejstarší loutkářská vysokoškolská katedra na světě, dnešní Katedra alternativního a loutkového divadla na Divadelní fakultě AMU v Praze (Richter, 2001, s. 3).

Vznik časopisu *Český loutkář*, nejstaršího periodika specializovaného výhradně na loutkářství a loutkové divadlo na světě, se datuje do roku 1912. Předpokladem je, že *Český loutkář* do značné míry pomohl vytvořit zázemí pro výše jmenovaná prvenství a měl tedy na formování moderní české loutkářské scény velký podíl. Divadelní historička Alice Dubská v této souvislosti upozorňuje, že „význam, který pro české loutkářství měl Český loutkář, by nebyl o nic menší, i kdyby ve světě již vycházely jiné loutkářské časopisy“ (Dubská, 2002, s. 57). O důležité roli časopisu vypovídá také to, že pod názvem *Loutkář* stále vychází. Dnešní *Loutkář* je tedy nástupnickým titulem původního *Českého loutkáře* a jeho variant v průběhu dvacátého století – časopisů *Loutkář*, *Loutková scéna* a *Československý loutkář*.

[1] Zkratka francouzského názvu Union Internationale de la Marionnette. Viz dále – kapitola 2.

Výše uvedené dokládá, proč je zájem o periodikum *Český loutkář*, resp. *Loutkář*, a jeho další proměny opodstatněný. Autorka zvolila toto téma z důvodu své dlouhodobé aktivity v oblasti divadla pro děti a zároveň v návaznosti na svůj všeobecný zájem o časopisy s kulturní a uměleckou tematikou. Žádný odborný text zabývající se uceleně dějinným vývojem časopisu *Český loutkář*, resp. *Loutkář*, nebyl dosud zpracován. Zkoumané období bylo oproti schválené tezi diplomové práce omezeno do roku 1950, jedná se o ucelené období vývoje časopisu. Jeho další pokračování je stručně dovedeno do současnosti v kapitole 4. Na druhou stranu byl podstatně rozšířen původní soubor analyzovaného materiálu a vývoj periodika do roku 1950 je tak rozpracován detailněji. Od roku 1951 vychází časopis pod názvem *Československý loutkář* až do počátku devadesátých let dvacátého století, kdy je opět přejmenován jako *Loutkář*. Podrobný rozbor časopisu a jeho proměn od počátku padesátých let do současnosti v kontextu dějin českého loutkářství může být předmětem další práce autorky.

Na podkladovém materiálu sestávajícím především z veškerých vydaných čísel časopisů *Český loutkář*, *Loutkář* a *Loutková scéna* až do roku 1950 a ze všech čísel oběžníku *Zprávy Loutkářského soustředění* vydaných v letech 1939–1945 nastiňuje práce proměny *Českého loutkáře* prostřednictvím historické analýzy; historickými prameny jsou jednotlivá čísla časopisů. Rozborem periodik samotných spolu s odkazy k relevantní literatuře se práce snaží vystihnout hlavní linie historického vývoje odborného loutkářského titulu.

O časopise a jeho významu pro loutkářství se okrajově zmiňuje řada publikací věnujících se dějinám i teorii českého divadelnictví, které jsou dostupné ve fondech Národní knihovny ČR a v Knihovně Divadelního ústavu v Praze. Jde o publikace zaměřené jak na divadlo jako celek (např. třetí (1977) a čtvrtý (1983) díl *Dějin českého divadla* kolektivu autorů pod vedením hlavního redaktora Františka Černého), tak na divadlo výhradně loutkové (např. publikace Jana Malíka *České a slovenské loutkové divadelnictví – Vývojový přehled* (1968) a *Loutkářství v Československu* z roku 1948). Pozornosti se časopisu *Český loutkář*, resp. *Loutkář,* dostává také v souvislosti s význačnými osobnostmi, které podmínily či výrazně ovlivnily jeho podobu a stály v jeho redakčním kruhu, jde především o Jindřicha Veselého (např. publikace *Jindřich Veselý, tvůrce moderního českého loutkářství* z roku 1986 od Stanislava Cífky) a Jana Malíka (např. publikace *Dr. Jan Malík, osobnost a tvůrce* z roku 2004 sestavená

pod editorským vedením Niny Malíkové, dnešní šéfredaktorky časopisu *Loutkář*). Práce čerpá jak ze současných publikací určených pro studium loutkářského oboru (například *Dvě století českého loutkářství* (2004) pedagožky DAMU Alice Dubské), tak z dobových dokumentů uložených v archivech. V Národním archivu byly cenným zdrojem informací o periodiku především archiválie z fondu Policejní ředitelství Praha; nepodařilo se bohužel dohledat údaje o nákladech, ve kterých byl analyzovaný časopis v období 1912–1950 vydáván. V Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze byla zajímavým pramenem obsáhlá korespondence Jindřicha Veselého.

Diplomová práce je členěna do čtyř kapitol, které se dále dělí do podkapitol. Ve všech kapitolách je vždy analyzováno české loutkářství; slovenské scéně se autorka samostatně nevěnuje, protože právě na české území spadaly z hlediska někdejšího Československa vývojově nejvýznamnější milníky. První kapitola popisuje situaci v českém loutkářství v prvních dvou desetiletích dvacátého století, uvádí situaci na poli divadelních periodik se zaměřením na loutky v tomto období, poté se věnuje časopisu *Český loutkář*, osobnosti jeho zakladatele Jindřichu Veselému, složení redakce, programovému zaměření a obsahu.

Druhá kapitola charakterizuje stav českého loutkářství mezi dvěma válkami a její další podkapitoly se analogicky s první kapitolou soustředí na časopis *Loutkář*. Zvláštní pozornost je věnována založení mezinárodní loutkářské organizace UNIMA v Praze a další výrazné osobnosti spjaté s *Loutkářem* – Janu Malíkovi.

Třetí kapitola nejprve pojednává o vývoji českého loutkářství ve čtyřicátých letech a následně opět o podobě časopisu *Loutkář*, resp. o jeho nástupnickém titulu *Loutková scéna*. Zde se autorka zabývá podrobně také oběžníkem *Zprávy Loutkářského soustředění*, který byl za druhé světové války na několik let jediným zdrojem informací o českém loutkářství a jehož obsah navíc sestavoval Jan Malík, jinak kmenový redaktor *Loutkáře* a šéfredaktor *Loutkové scény*. Čtvrtá, závěrečná kapitola stručně nastiňuje vývoj časopisu v dalších desetiletích a především představuje jeho současnou podobu.

1. Časopis Český loutkář 1912–1913

Začátek dvacátého století v rakousko-uherském Království českém znamenal v oblasti politické především stále komplikovanější soužití Čechů a Němců, postupující demokratizaci a také úvahy o možné samostatnosti českého státu. Souběžně v této době u nás vedle sebe koexistovaly český a německý kulturně-jazykový proud (Bednařík et al., 2011, s. 135). Také do vývoje loutkářství na začátku dvacátého století se promítala národní hrdost a napětí mezi českým a německým jazykem v kulturní tvorbě; specifický charakter českého loutkářství vyplýval ze zkušenosti národního obrození, které zdůrazňovalo požadavek na vznik česky hrajícího divadla. Neboli „u žádného národa nemělo loutkové divadlo takové poslání jako u nás, kde bylo činitelem v záslužné práci našich buditelů“ (Veselý, 1921, s. 8). Pokud jde o média, až do první světové války mělo u nás hlavní význam psané slovo – noviny, časopisy, brožury a další psané formy hrály vedoucí úlohu v diferenciaci české společnosti do skupin s rozličným zájmovým a politickým zaměřením (Bednařík et al., 2011, s. 136). Česká loutkářská obec ale až do roku 1912 neměla své vlastní tištěné periodikum, které by loutkáře v jejich zájmu sjednocovalo.

1.1 České loutkářství na počátku 20. století

Loutka provází lidskou kulturu již od prvotních společenství, kde se uplatňovala v nejrůznějších rituálech. Ve smyslu divadelně-hereckém, tak jak ji chápeme dnes, na ni v Evropě začíná být nahlíženo až v sedmnáctém století (Jurkowski, 1977, s. 12). První a významný příspěvek k lepšímu povědomí o loutkovém divadle a také charakteristiku jeho postavení v kontextu divadla jako celku přinesl Francouz Charles Magnin v díle *Histoire des Marionnettes en Europe* z roku 1852. „Svou prací legalizoval loutkové divadlo jako svébytnou oblast divadelního umění a pozvedl je do ranku tvorby, kterou stojí za to provozovat i odborně zpracovávat“ (ibid., s. 26).

V českém prostředí se loutky objevovaly již v době renesance, intenzivnější zájem o loutkové divadlo se rozvinul v době baroka v sedmnáctém století – tehdy se na našem území setkáváme s loutkáři z Itálie a Německa. V druhé polovině osmnáctého

století zde již působili i loutkáři českého původu. Loutkářská aktivita byla pak v průběhu devatenáctého století stále intenzivnější (Černý, 2000, s. 289).

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století na českém území působily stovky ochotnických souborů – včetně uskupení loutkářských. „Během devatenáctého století se Čechy a Morava změnily v pozoruhodný loutkářský terén. (...) Kočovní lidoví marionetáři, celé loutkářské rody, kočovali od města k městu, někdy i po vesnicích, a svými produkcemi bavili obyvatelstvo, případně na ně působili v národním duchu“ (ibid.). Do venkovských sídel se divadelní kultura šířila právě prostřednictvím loutkového divadla, protože kočovní loutkáři se na rozdíl od činoherců mohli snadněji dostávat přímo k lidem, navíc síť stálých činoherních scén se u nás teprve formovala. Také pořizovací náklady na loutkové divadélko byly nesrovnatelně nižší než na zázemí potřebné pro činoherní scénu (Císař, 1998, s. 97). Už v roce 1903 se v Praze konal z podnětu dramatika Aloise Rady první národní loutkářský sjezd (Vavruška, 1979, s. 4).

V prvním desetiletí dvacátého století se masově rozvíjelo rodinné divadlo v českých domácnostech, přibývalo i školních a spolkových loutkových divadel.[1] Právě z rodinných produkcí se následně vyvinula veřejná loutková představení amatérů, z rodinných divadélek se také následně profilovali významní zástupci české loutkářské moderny (Černý, 1977, s. 524). Rostoucí popularitě rodinných loutkových divadel neuškodilo ani právě se rozvíjející kino – v roce 1907 otevřel Viktor Ponrepo v Karlově ulici v Praze v domě U Modré štiky první stálý biograf u nás a následovala jej řada dalších (Bartošek, 1985, s. 17).[2]

[1] Nejvýraznějším zástupcem rodinných divadel bylo v letech 1906–1914 divadlo pražského továrníka a astronoma Josefa Jana Friče, kde výtvarnou stránku zajišťoval malíř a karikaturista Hugo Boettinger (Malík, 1968, s. 10).

[2] Trend obliby rodinných loutkových divadel pokračoval i po skončení první světové války a v průběhu dvacátých let – viz kapitola 2. V roce 1918 se také vypořádávání s fenoménem kina objevovalo na stránkách časopisu *Loutkář*, přičemž jeho přispěvatelé považovali loutkové divadlo ve srovnání s kinem za zábavu pro náročnější publikum a negativního vlivu kina se neobávali. „(…) Avšak vyvstal kinu soupeř na pohled nepatrný, ale přece nepodceňovatelný: Loutkové divadlo. (...) Válkou získal duch lidský přece částečně schopnosti rozeznávací; skvělé, drahocenné výpravy přestávaly uváděti v úžas, a kinematografie vynaložila na velkolepost a skvělost výpravy už tolik, že stěží může již stupňovati tyto výkony. (...) Kino není mrtvo, a také mrtvo nebude, ale duše doby volá po jiných hodnotách, než jaké může poskytnouti film i ve svém nejvyšším rozpětí a dokonalosti. A že renaissance loutkového divadla

Zvýšenou loutkářskou aktivitu a popularitu loutek v prvním desetiletí lze označit jako renesanci loutkového divadelnictví, toto „znovuzrození“ loutkářství ovšem nebylo jen záležitostí českou. V prvních desetiletích dvacátého století probíhalo souběžně ve všech evropských loutkářských kulturách, po roce 1920 zasáhlo i Severní Ameriku a Japonsko (Dubská, 2004, s. 155). Termín renesance toto období dobře vystihuje, protože po letech, kdy na loutkářské scéně nedošlo k výraznějšímu posunu kupředu, teď díky loutkářům-amatérům začínaly přicházet nové impulzy. Zatím se ale nemohly tyto podněty pravidelně šířit mezi odborníky a laiky – jak za hranicemi, tak na našem území chyběl loutkářům společný prostor v podobě loutkářského periodika, kde by mohlo docházet ke sdílení a výměně nových informací, názorů a zkušeností z teorie a z praxe.

V rámci renesance české loutkové scény se střetávaly dva vývojové proudy. Jednak to byla zavedená tradiční linie, upřednostňující loutky-marionety, která nehledě na specifika loutek stále používala v inscenacích činoherní postupy a pro loutky nevhodný repertoár složený z realistických dramat (Malík, 1968, s. 10). Nový, moderní neboli reformní proud naopak experimentoval s inscenačními postupy a jeho zastánci byli odhodláni využít skutečný potenciál loutek. V rámci reformního proudu prožívali například restituci maňásci, doteď přehlížení na úkor marionet a používaní jen v mateřských školách, experimentovalo se také se stínohrou (ibid, s. 11).[1]

Představitelé reformní linie volali po původních českých loutkových hrách namísto překladů a přebírání her z hereckého divadla, po tom, aby se loutkové divadlo

---

vyrůstá z hlubokých potřeb duše nynějšího člověka, je mimo spor, cítíme, že nejde jen o vzkříšení starého divadla, ale také o hlubší chápání jeho vývojových možností a vnitřní krásy. (...) A hlavní, čím vítězí nad kinem, toť slovo, krása slova“ (Šárecká in *Loutkář*, 1918, roč. 2, č. 1, s. 2–3). Analogicky Emanuel Šiblík v článku Kinematograf, loutky a tanec srovnává tyto obory a konstatuje, že loutkové divadlo vítězí v uměleckých kvalitách: „Kinematograf podávaje věrný odlitek skutečnosti, realitu absolutní, nežádá po diváku zvláštní duševní spolupráce, zatím co [*sic*] divadlo svými zkratkami a nápovědmi udržuje jej ve stálém vnitřním napětí. (...) Možno se dokonce domýšleti, že čím bude kinematograf dokonalejší, tím méně bude požadovat po divákovi. (...) Nebude s podivem, že samo dospělé obecenstvo počíná nyní chápati pravou velikost a vlastní význam loutkového divadla, jehož svět je úplně diametrálně vzdálen od světa kinematografu“ (Šiblík in *Loutkář*, 1918, roč. 3, č. 1, s. 2).

[1] Marionety jsou loutky z pevného materiálu zavěšené na loutkové pódium shora na nitích, tenkých provázcích nebo na drátkách (Tománek, 2001, s. 36, 38), látkoví maňásci se navlékají na ruku loutkoherce a vodí se zespodu (ibid., s. 10).

obracelo vedle dětí také na dospělé publikum – a tedy po pojetí loutkového divadla jako svébytného divadelního a uměleckého jevištního žánru (Dubská, 2006, s. 13).[1] Se zvyšováním úrovně činoherního divadla bylo totiž loutkové divadlo stále chápáno jako odvětví určené výhradně dětskému divákovi, možná také proto, že těžištěm tradičního repertoáru loutkových divadel byly pohádky, jak bude vzápětí zřejmé i z obsahu nového loutkářského periorika.[2] Scházely potřebné teoretické rámce a standardy pro obor, repertoár využívající jedinečné vlastnosti loutek stejně jako autoři a tvůrci, kteří by skutečně znali práci s loutkami. Loutkové divadlo bylo proto zatím ve srovnání s činohrou vnímáno jako méněcenné (ibid.).

Jak se na přelomu prvního a druhého desetiletí zvyšovalo povědomí o loutkovém divadle, rostla poptávka lidí po vybavení rodinných loutkových divadel a po hrách vhodných pro ztvárnění na loutkové scéně, ze strany divadelníků se celkově zintenzivňoval zájem o zprávy loutkářského charakteru (Richter, 2001, s. 4). Konečně v roce 1912 v Praze založil Jindřich Veselý první odborný loutkářský časopis *Český loutkář* (podrobně viz dále), určený pro loutkáře i všeobecnou veřejnost. A hned vyšel vstříc aktuálním požadavkům a zájmu o rodinné divadlo[3]: od prvního čísla druhého ročníku 1913 byly ústředním programovým tématem periodika nové české loutky vhodné pro rodinná a školní divadla, vytvořené v roce 1912 – tzv. alšovky. Byly to „vkusné, technicky dobře řešené marionety, určené pro větší rodinná a školní divadélka“ (Malík, 1948, s. 13). Podle návrhů Mikoláše Alše je v dílně Antonína Münzberga v Praze vyrobil Karel Koberle.[4] Aleš poprvé vytvořil návrhy loutek

[1] Od roku 1887 vycházela ve Štorchově nakladatelství v Praze první česká edice loutkových her s názvem *Divadlo s loutkami*; hry, které přinášela, ale odpovídaly soudobému malému zájmu o specifickou tvorbu pro loutkové divadlo a jejich úroveň tedy nebyla příliš vysoká (Malík, 1968, s. 9).

[2] Jako příklady lze uvést články z časopisu *Český loutkář* k problematice repertoáru: E. Frynta: Pohádka na loutkovém divadle (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 1, s. 13), J Fořt: K repertoiru herců na drátkách (ibid., s. 16), K. V. Prokop: Loutkové divadlo a děti (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 8–10, s. 15–16).

[3] Jako příklady lze uvést články z časopisu *Český loutkář* k problematice školního a rodinného divadla: J. F. Čečetka: Loutkové divadlo na venkově (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 2, s. 13–14), F. Homolka: O dětském divadle s loutkami ve škole (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 3–4, s. 16–17), M. Juránková: Domácí představení (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 2, s. 7–9), L. Tesařová: Loutkové divadlo ve škole mateřské (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 4–7, s. 13–14).

[4] Podrobněji viz například VOLAVKOVÁ, Hana. *Mikoláš Aleš.* Praha : Odeon, 1982*, nebo* MÁDL, Karel B. *Mikoláš Aleš.* Praha : Spolek výtvarných umělců Mánes, 1912.

v osmdesátých letech devatenáctého století pro své děti (Svoboda in *Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 4, s. 12). Od roku 1887 ilustroval loutkové hry z edice *Divadlo s loutkami*, kde vytvořil celou galerii svých loutek. „Aleš kreslil a oslavoval české loutkáře v době, kdy nebylo pro ně pravého pochopení a zájmu, kdy činnost na poli loutkářském ležela úhorem a byla přezírána“ (ibid.).

Sériová výroba alšovek ale kvůli vysokým nákladům nepřipadala zatím v úvahu, na rozdíl od tištěných souborů *Dekorací českých umělců*, dalšího příspěvku k rozvoji vskutku českých loutkových divadélek. Sériově se u Münzberga začaly tisknout v roce 1913 a byly opět hojně nabízeny a chváleny *Českým loutkářem*. Ve spojení s alšovkami představovaly úplnou výbavu pro loutkové divadélko amatérského loutkáře. *Dekorace českých umělců* navrhla z podnětu Jindřicha Veselého řada významných výtvarníků[1], například František Kysela, Adolf Kašpar, Rudolf Livora, Jaroslav Panuška, Josef Wenig, Ota Bubeníček, Stanislav Lolek, Ladislav Sutnar (*Český loutkář*, 1933, roč. 2, č. 2, s. 15). Formátem 72x45 cm byly tyto dekorace v předstihu oproti menším dekoracím vydávaným v zahraničí (Malík, 1968, s. 18). *Dekorace českých umělců* byly dokonce oceněny na Světové výstavě grafického průmyslu v Lipsku roku 1913 zlatou medailí (Vavruška, 1979, s. 4).

Bez intenzivní propagace a doporučujících článků *Českého loutkáře* by *Dekorace českých umělců* ani nové loutky neměly takový přístup do všeobecného povědomí loutkářů. *Český loutkář* například v rubrice „Z Českého svazu přátel loutkového divadla v Praze“ napsal:

> Jako vše, cokoli Aleš vytvořil, nese známky prostého, ale poctivého češství, tak i jeho loutky. (…) Aby dítě české vyhrálo si s nimi co nejvíce, jsou uzpůsobeny tak, že je možno je svlékati a oblékati, tak jest dána příležitost, by dívenky v rodině šily šatečky… Nad to jsou loutky z pevné massy (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 2, s. 11–12).

[1] Také v mezinárodním měřítku se na návrzích loutek a loutkových dekorací podílely přední osobnosti výtvarné scény: například Klee, Exter, Picasso, Miró, Léger (Jurkowski, 1997, s. 40).

A dále k požadavkům na tato nová loutková divadélka časopis uvádí:

> Svaz přátel loutkového divadla uvádí na trh hračkářský první skutečně česká rodinná divadélka s loutkami Alešovými. (…) Hlavní podmínkou jest, aby [divadélko] bylo ‚skladné' a přec nebylo titěrné, dále jest nutno, aby se dalo postavit na stůl a dalo se snadno ovládat, bylo jednoduché a konečně též snad laciné. Naše divadélko liší se podstatně od obvyklých dosud formátů" (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 2, s. 13).[1]

Jestliže chybějící vybavení pro loutková divadla bylo již k dispozici, zbýval ještě jeden úkol pro loutkářství – vyrovnat se s výše zmíněnou méněcenností vůči činohře a získat sebevědomí jako plnohodnotná a samostatná divadelní disciplína. K tomu Čechům pomohly úspěšné vzory ze zahraničí a opět i zde byl zásadní platformou pro jejich zprostředkování časopis *Český loutkář*. Veselý otiskl například článek o aktivitách souboru Marionetten-Theater Münchener Künstler v Baden Badenu[2], který ustavil v roce 1911 grafik Ivo Puhonny, o loutkovém divadle knihaře Josefa Schmida založeném v roce 1900 v Mnichově[3] a řadu dalších. Tyto příklady hned zaujaly další výtvarníky – kromě autorů *Dekorací českých umělců* také jiné tvůrce z okruhu pražské Umělecko-průmyslové školy, jako byli Vojtěch Sucharda, Štěpán Zálešák, Anna Suchardová Brichová, Karel Svolinský, Josef Skupa, Bohuslav Metelka či Josef Šejnost (Dubská, 2004, s. 160). Díky inspirativním článkům *Českého loutkáře* si umělci začínali uvědomovat, že loutkové divadlo má vlastní estetické kvality, že skutečně není jen souborem didaktických hříček pro děti a že nabízí široký a dosud dostatečně neprobádaný prostor pro tvůrčí realizaci.

---

[1] Jako další příklad lze uvést článek z časopisu *Český loutkář* s názvem O loutkách Alešových, kde se opět píše: „Přátelé mládeže dlouho těžce nesli, že české dítě, chce-li si pohráti s loutkami, má buď loutky bezcenné tuctové výroby nebo – výrobky cizí, zvláště německé. Loutek umělcem zhotovených a zároveň českých nebylo. Teprve v rok Alešova jubilea objevily se na hračkářském trhu výrobky umělecké a zároveň české" (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 4–7, s. 28–30).

[2] Konkrétně jde o článek K. Maška: Loutkové divadlo mnichovských umělců (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 1, s. 11).

[3] Konkrétně jde o článek J. Veselého: Papa Schmid a jeho loutkové divadlo v Mnichově (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 2, s. 7–11).

Na druhou stranu bylo jasné, že malá rodinná, školní a spolková divadélka nemohou poskytnout dostatečné organizační ani technické podmínky pro nové scénografické a loutkoherecké pokusy a že je tedy bude nutné realizovat v rámci „pevných“ loutkových divadel (Dubská, 2004, s. 160). O této nové potřebě stejně jako o nutnosti spolupráce s kvalitními autory a loutkoherci píše v *Českém loutkáři* například architekt Vladimír Zákrejs: „(...) Dosažení toho všeho značí vyplnění zatím odvážného snu, totiž zřízení stálého loutkového divadla, vším potřebným opatřeného, nejlépe ve vlastní budově“ (Zákrejs in *Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 8–10, s. 13).

Jako příklad loutkové scény, která v průběhu druhé dekády dvacátého století dala svou prací cenné impulzy pro další vývoj loutkářství, lze uvést Loutkové divadlo Feriálních osad, založené v roce 1913 v Plzni. V jeho čele stál lidový loutkář Karel Novák, mezi spolupracovníky patřili například řezbáři Karel a Gustav Noskovi a malíř Antonín Doležal, od roku 1917 zde začal působit Josef Skupa, jeden z nejvýznamnějších českých loutkářů vůbec (Dubská, 2004, s. 165). Další výraznou scénou bylo Loutkové divadlo Umělecké výchovy, založené v roce 1914 při spolku učitelů v Praze na Vinohradech.[1] Také jeho členové cíleně oslovovali pro spolupráci s loutkovým divadlem renomované umělce různého zaměření, což znamenalo velký pokrok, například to byli spisovatelé Karel Mašek a Marie Gebauerová, hudebníci Karel Nedbal a Otakar Odstrčil a další (ibid., s. 161).

Lze shrnout, že v období od začátku dvacátého století do začátku první světové války u nás přibývalo tvůrců s plnohodnotným zájmem o loutkové divadlo. Formovaly se základy pro vznik nového původního repertoáru a svébytné moderní podoby loutkářství (Černý, 1977, s. 513). Časopis *Český loutkář* byl zároveň svědkem i hybatelem tohoto pozitivního vývoje, jak dále ukáže také podkapitola věnovaná jeho programovému zaměření v tomto prvním období. První světová válka slibný vývoj českého loutkářství úplně nezastavila, ale zbrzdila jej. Řada loutkářů musela odejít

[1] První premiérou v Loutkovém divadle Umělecké výchovy byl *Dráteník* Františka Škroupa, odehrála se 8. ledna 1914 (Malík, 1968, s. 12). Tvůrci se v celkovém vyznění loutkového představení snažili o přirozenost, na rozdíl od mnohdy přehnané stylizace lidových loutkářů v jejich inscenování. Ohlas na *Dráteníka* mezi lidmi sice nebyl příliš pozitivní, ale jednalo se o první krok na cestě k estetičtějšímu a profesionálnějšímu loutkovému divadelnictví (Dubská, 2004, s. 162).

na frontu, ubylo finančních prostředků k provozování loutkových divadel. Po skončení první světové války loutkáři ve svých aktivitách hned pokračovali (ibid., s. 524).

1.2 Loutkářská periodika tohoto období

Periodik s všeobecně divadelní tematikou u nás od konce devatenáctého století každým rokem přibývalo: zatímco v roce 1890 vycházelo pouze pět takto zaměřených periodik, o dvě dekády později – v roce 1910 – jich bylo už patnáct, tedy třikrát tolik (Laiske, 1967, s. 264). Ve válečných letech 1914–1918 se počet titulů snižoval, některé byly zastaveny. Po skončení první světové války se ale množství divadelních periodik opět zvyšovalo.[1]

V roce 1912, tedy přesně v době, kdy na scénu divadelních časopisů vstupuje Jindřich Veselý s *Českým loutkářem*, u nás vycházelo 25 divadelních periodik[2], z nichž žádné se nespecializovalo v celém svém rozsahu výhradně na loutkářství a loutkové divadlo (ibid.). Tyto tituly měly spíše charakter aktuálních programových souhrnů, věstníků divadel nebo spolků – tak například *Divadelní svět*, měsíčník věnovaný otázkám divadelním a sloužící zájmům Organizace českého herectva[3], se zaměřoval výhradně na dění v této herecké organizaci a v činoherních kruzích, neměl přesah

[1] K nejvýznamnějším periodikům vycházejícím u nás v prvním desetiletí dvacátého století patřily měsíčník *Český artista*, čtrnáctideníky *Divadelní list máje* a *Divadlo – Rozhledy po světě divadelním* a také německy psaný deník *Brünner Theaterblatt nebst Kunst-, Concert-, Vergnügungs und Fremdenverkehrs-Anzeiger* (Laiske, 1967, s. 264).

[2] Šlo o následující tituly: *Český artista, Divadelní svět, Brünner Theaterblatt nebst Kunst-, Concert-, Vergnügungs und Fremdenverkehrs-Anzeiger, Divadlo, Divadlo umění, Illustrierte Theater-Revue mit täglichem Progamm, Kabaret Lucerna, Kabaretní listy, Lidová scéna, Meziaktí, Meziaktí zábavních podniků, Meziakt zpěvní síně Karla Samce „U Rozvařilů“, Divadelní věstník, České ochotnictvo, Oznamovatel Ústřední matice divadelního ochotnicvta československého v Praze, Program a věstník kabaretu Labuť, Illustrierte Zwischenaktzeitung, Theater- , Kunst- und Musikblätter der Schürfer, Program Umělecké družiny dvorního pivovaru ve Štěpánské ulici, Meziaktí smíchovských divadel, Théâtre Variété, Umění všem, Věstník dělnického pěvectva a ochotnictva, Operetní repertoir smíchovských divadel* – a *Český Loutkář*.

[3] Vydavatelem a odborným redaktorem *Divadelního světa* byl herec, režisér a významný rozhlasový hlasatel a tvůrce Adolf Dobrovolný, redakce sídlila na Královských Vinohradech, periodikum v rozsahu 16 stran tiskla knihtiskárna Zdeněk Binko (*Divadelní svět,* 1912, roč. 2, č. 1, s. 1).

do jiných divadelních disciplín. Časopis *Divadlo* jako revue pro otázky divadelní byl zase orgánem Ústřední matice divadelního ochotnictva československého, také se věnoval výhradně činohře, jen v rubrice „Varia“ byly tištěny krátké zprávy z jiných divadelních oborů.[1] Články o loutkovém divadle a navíc v takové hloubce a rozsahu, jako je přinášel *Český loutkář*, žádné z těchto periodik neobsahovalo. *Český loutkář* vstoupil v roce 1912 na tehdejší mediální scénu bez konkurence.

1.3 První období existence Českého loutkáře 1912–1913

Početní nárůst ochotnických loutkových souborů vyústil v požadavek založení oficiální loutkářské organizace. Hlavním iniciátorem vzniku Českého svazu přátel loutkového divadla v Praze v roce 1911 byl Jindřich Veselý, ve výboru svazu dále zasedli malíři Josef Váchal a Adolf Kašpar, spisovatel Karel Mašek a další, předsedou výboru se stal Václav Durdík.[2] Stanovy spolku byly schváleny výnosem č. 2988 ministerstva vnitra ve Vídni dne 19. března 1912.[3] Členství ve svazu bylo podmíněno složením příspěvku ve výši 2 koruny ročně, za splnění tohoto požadavku se členem mohl stát kdokoli (*Český loutář*, 1912, roč. 1, č. 2, s. 20).

Jak vyplývá z výše uvedeného, založení časopisu *Český loutkář*, spadajícího přímo pod Český svaz přátel loutkového divadla jako jeho tiskový orgán, navazovalo přirozeně na vzrůstající zájem o loutkové divadlo. Ačkoli se loutkářská tematika v této etapě okrajově a nepravidelně objevovala i v osvětových časopisech, do roku 1912 chyběla jednotná odborná platforma zaměřená výhradně na loutkářský obor.

Dne 6. ledna 1912 byl na c. k. Policejní ředitelství v Praze odeslán jménem Českého svazu přátel loutkového divadla dopis oznamující záměr vydávat revue *Český*

[1] *Divadlo* vycházelo každého 5. a 20. v měsíci, v červenci až říjnu 1x měsíčně, vydavatelem a odpovědným redaktorem byl Bohuslav Kafka, redakce sídlila v Praze 2 a časopis tiskla knihtiskárna Melantrich (*Divadlo*, 1912, roč. 10, č. 1, s. 1).

[2] Dalšími členy výboru Českého svazu přátel loutkového divadla v době jeho vzniku byli Jaroslav Král, Jaroslav Procházka, Bohumil Schweigstill, Josef Šejnost, Emanuel Veil, Jan Vlček, Zdeněk Weidner, Jan Auerhan (*Český loutkář*, 1913, č. 8–10, s. 38).

[3] Tento výnos se nepodařilo dohledat ve fondech Národního archivu v Praze.

loutkář, jejímž měl být svaz majitelem, vydavatelem a nakladatelem. Jindřich Veselý v něm popisoval, jak by měl nový časopis po stránce obsahové vypadat:

> Časopis přinášeti bude články z oboru loutkového divadla a loutkářství vůbec, básně, stati historické a kulturní, feuilletony, zprávy spolkové, různé zprávy, hry loutkové, obrázky, inseráty, zaslána, články o literatuře a jiné obvyklé rubriky časopisecké, pokud ve vymezený rámec a poučnou tendenci výše udanou se hodí.[1]

Vydávání časopisu bylo financováno přímo z prostředků loutkářského svazu. *Český loutkář* byl distribuován k čtenářům formou ročního předplatného zasíláním poštou na adresu předplatitelů, samostatná čísla bylo možné zakoupit přímo v sídle redakce časopisu a Českého svazu přátel loutkového divadla v Kinského sadech v Praze.

Časopis *Český loutkář* v době založení odrážel ve svém obsahu jak linii tradičního loutkového divadla, tak reagoval na moderní, reformní proud. Tyto dva přístupy ve svém pohledu na loutkové divadlo spojoval také jeho zakladatel Jindřich Veselý (Malík, 1968, s. 11).

1.3.1 Osobnost Jindřicha Veselého

Jindřich Veselý (15. 7. 1885, Bavorov – 19. 9. 1939, České Budějovice) po studiu gymnázia absolvoval obor češtiny a němčiny na filozofické fakultě v Praze. Již v průběhu studentských let Veselý přispíval verši a fejetony do časopisů Písecké listy a Jihočeské listy. Loutkářství a loutkové divadlo ho zprvu zaujalo především z pohledu národopisného a sběratelského, studia absolvoval prací s názvem *Faust v české literatuře* roku 1908 (Dubská, 2004, s. 158). Tuto práci dále rozpracoval a na filozofické fakultě roku 1909 obdržel doktorát na základě disertační práce *Johan Doktor Faust starých českých loutkářů* (Cífka, 1986, s. 31). Bezprostředním podnětem pro zvolené téma byla Veselému práce literárního historika Arnošta Krause s názvem

[1] Zdroj: *Praha, Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II* – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní. Oznámení (6. ledna 1912).

Das böhmische Puppenspiel vom Doktor Faust, jež byla vydána v roce 1891. Kraus zde srovnával několik textů starých českých loutkových her o Faustovi s texty německými (Kraus, 1891).

Veselý ve své studii (1909, vyd. 1911) navazoval na Krause, upozorňoval na málo známé rukopisy Goethova *Fausta* od českých loutkářů a zdůrazňoval specifický český přínos v inscenačním pojetí hry – „hlavně ve scéně s krucifixem" (Veselý, 1911, s. 1). Analyzoval, porovnával a opatřoval odbornými poznámkami tzv. rukopis Lagronův, Maiznerův, Kočkův a Pekův. Veselý poukazoval

> … na souvislost s románkem českým, jehož bezděčné snad rýmy shodují se leckde s hrami, lidovými písněmi českými, souvislost s německým románkem (první tisk 1587), s německými písněmi a německými hrami, vztah k anglickému dramatu od Marlowa, poměr k polským a ruským hrám (Veselý, 1911, s. 7).

Tímto počinem na sebe poprvé výrazně upozornil jako badatel v oblasti historie loutkového divadla. Zaměstnáním byl Jindřich Veselý středoškolský profesor, učil mezi lety 1909–1936 v Praze, od roku 1936 vedl gymnázium v Českých Budějovicích (Cífka, 1986, s. 71).

Loutkářství bylo vždy hlavním zájmem Veselého, zprvu tedy především historiografická činnost a retrospektivní dokumentace v oblasti loutkového divadla u nás (Malík, 1968, s. 12). V roce 1911 zorganizoval rozsáhlou retrospektivní loutkářskou výstavu, první svého druhu u nás. Expozice se setkala se značným ohlasem a navštívilo ji 25 862 lidí (*Národopisný věstník československý*, 1911, roč. 6, č. 7–8, s. 189). Konala se v prostorách Národopisného musea československého v Kinského sadech v Praze,

> ... kde podán retrospektivní přehled, vývoj loutek u všech národů a kde shromážděno na 300 lidových loutek českých, řada rukopisů her lidových loutkářů i rekvisit (...), abych tak veřejnosti předvedl loutkářství se stanoviska lidopisného a vzbudil o ně zájem, a abych zachytil pro budoucnost to, co je hodno paměti, neboť loutkové divadlo bylo pro náš venkov součástkou nerozlučnou, že byl bez něho nemyslitelný (Veselý, 1921, s. 3).

V letech 1912 a 1913 organizoval Veselý jako živou retrospektivu pražské pohostinské hry pravnučky Matěje Kopeckého Arnoštky Kopecké-Kriegerové (1842–1914), které se staly přínosným setkáním literátů, vědců a výtvarníků (Malík, 1948, s. 13). Podílel se také na organizaci dalších loutkářských výstav ve dvacátých letech.

V roce 1917 Veselý obnovil přerušené vydávání *Českého loutkáře* a nový titul s názvem *Loutkář* pak vedl až do roku 1935 (viz další kapitola). I po první světové válce se snažil zprostředkovávat Čechům informace o vývoji loutkářství za hranicemi – například sestavil reprezentativní sbírku monografií *Vynikající loutková divadla celého světa*, jež vyšla v roce 1929 (Černý, 1977, s. 514).

Od roku 1920 vydával Jindřich Veselý jako spolumajitel choceňské tiskárny[1] publikace s loutkářskou tematikou – například edici loutkových her s názvem *Knihovna českých loutkářů* (Malík, 1968, s. 17). V roce 1923 se stal prvním předsedou Loutkářského soustředění, organizace přebírající úkoly již nefungujícího Českého svazu přátel loutkového divadla. A v roce 1929 byl zvolen prvním předsedou mezinárodní loutkářské organizace UNIMA[2], založené v Praze (viz dále). Jindřich Veselý byl důležitým organizátorem dění v českém loutkářství a jako takový byl přítomen u všech nejpodstatnějších mezníků ve vývoji českého loutkového divadla, které přinesla první desetiletí dvacátého století. Zemřel na srdeční mrtvici v roce 1939 v Českých Budějovicích (Cífka, 1986, s. 79).

1.3.2 Vydavatel, složení redakce – hlavní autoři

Zdrojem pro podkapitoly 1.3.2., 1.3.3 a 1.3.4 byla rešerše ve všech číslech prvních dvou ročníků *Českého loutkáře z let* 1912 a 1913.[3] První dva ročníky *Českého loutkáře* s podtitulem „Revue Českého svazu přátel loutkového divadla“ v Praze v letech 1912 a 1913 vydával Český svaz přátel loutkového divadla v Praze, tiskla je

[1] Jindřich Veselý se v roce 1919 oženil s Blaženou Mojžíšovou, vdovou po majiteli tiskárny v Chocni Čeňku Mojžíšovi (*Praha, Literární archiv PNP, fond Jindřich Veselý.* Korespondence Jindřicha Veselého Blaženě Mojžíšové, 1919.)

[2] UNIMA je zkratkou pro Union Internationale de la Marionnette – Mezinárodní loutkářská unie.

[3] Titulní strana *Českého loutkáře* – viz přílohy.

knihtiskárna Aloise Lapáčka v Praze 5. Od druhého čísla prvního ročníku časopis vydával Český svaz přátel loutkového divadla nákladem Českého lidového knihkupectví Josefa Springra v Praze – v téže úpravě a za stejných podmínek.[1] Roční předplatné stálo tři koruny.

Tiráž v prvních dvou ročnících uvádí pouze odpovědného redaktora Jindřicha Veselého, stálá redakce tedy nebyla zatím ustavena. Z rešerše prvních dvou ročníků lze vyvodit, že k hlavním autorům vedle Jindřicha Veselého patřili Arnold Racek a Karel Mašek, další autoři přispívali nepravidelně. Uveřejňována byla také básnická, literární a dramatická díla umělců, mezi nimiž byli například Antonín Sova, Adolf Heyduk, Jaroslav Vrchlický, Jiří Karásek ze Lvovic, Jaroslav Dlouhý.[2]

1.3.3 Programové zaměření periodika

Hlavním programovým cílem *Českého loutkáře* jako orgánu Českého svazu přátel loutkového divadla bylo přispívat k rozvoji ryze českého moderního loutkového divadla.[3] Texty vyzývaly k zakládání nových loutkových divadel[4], k opravdu kvalitnímu výběru her[5], přinášely informace o aktuálním dění na loutkářské scéně[6] a ohlédnutí do historie[7], příspěvky o inspiraci ze zahraničí[1], úryvky doporučených loutkových

[1] Zdroj: *Praha, Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II* – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní. Oznámení Josefa Springera c. k. policejnímu ředitelství (18. března 1912).

[2] Zdroje: *Český loutkář: Revue Českého svazu přátel loutkového divadla v Praze.* 1912, roč. 1, č. 1–6. Praha : Český svaz přátel loutkového divadla, 1912. 6x ročně. *Český loutkář: Revue Českého svazu přátel loutkového divadla v Praze.* 1913, roč. 2, č. 1–10. Praha : Český svaz přátel loutkového divadla, 1913. 10x ročně.

[3] Jako příklad lze uvést článek: V. Koubek: Poslání moderního loutkového divadla (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 1, s. 12–13).

[4] Jako příklad lze uvést článek: J. Sendlerová: Zřizujme loutková divadla na Brněnsku a Ostravsku! (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 2, s. 10–11).

[5] Jako příklad lze uvést: J. Fořt: K repertoiru herců na drátkách (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 1, s. 16).

[6] Jako příklad lze uvést článek: J. Mráček: Loutkové divadlo odboru Ú.M.Š. v Lipníku (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 3, s. 9–11).

[7] Jako příklad lze uvést článek: F. A. Jirkovský: Pražská loutková divadla r. 1871–1885 (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 2, s. 13–14).

divadelních her[2] stejně jako texty o možnostech zapojení loutek v rámci výchovy dětí[3]. Vedle teoretických článků byly uveřejňovány i texty orientované čistě prakticky – například o vzhledu a ideálních vlastnostech loutek.[4] *Český loutkář* také pravidelně přinášel novinky a zprávy z dění v Českém svazu přátel loutkového divadla.[5]

Programové směřování periodika lze dobře ilustrovat manifestem Českého svazu přátel loutkového divadla „Co chceme“ uveřejněným v prvním čísle *Českého loutkáře.* Protože byl *Český loutkář* tiskovým orgánem svazu, shodovala se náplň časopisu s posláním organizace. V prohlášení stálo:

> 1. Chceme umělecké loutkové divadlo pro mládež ve vlastní budově po vzoru mnichovském, chceme organisovati zakládání uměleckých loutkových divadel. 2. Chceme dáti loutkám moderní repertoár, chceme vydávati vzorné loutkové hry původní i přeložené ze všech jazyků kulturních, chceme v časopise všímati si všech problémů dětské literatury, chceme kritisovati pražská loutková divadla po stránce obsahové i podle přednesu, chceme otiskovati posudky o venkovských loutkových divadlech (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 1, s. 3).

---

[1] Jako příklad lze uvést článek: J. Veselý: Papa Schmid a jeho loutkové divadlo v Mnichově (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 2, s. 7–11).

[2] Jako příklad lze uvést článek: J. Veselý: Doktor Faust od loutkáře Laštovky (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 3–4, s. 52–57).

[3] Jako příklad lze uvést článek: F. Pražák: Umělecká výchova loutkami (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 3–4, s. 14–16).

[4] Jako příklad lze uvést článek: E. Kučera: Nový systém loutek a jejich oblékání (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 3–4, s. 21–22).

[5] V pravidelné rubrice Z Českého svazu přátel loutkového divadla.

Časopis se snažil vést čtenáře k aktivní účasti na rozvoji loutkářství u nás různými redakčními apely a výzvami, jako například v čísle 5 prvního ročníku:

> K nastávající saisoně loutkových her prosíme všechny přátele: 1. Aby nám zasílali zprávy z míst, kde se hraje s loutkami, a fotografie celých scén nebo aspoň hlav loutek (jsou-li dobré řezby) s označením, kdo a kdy je řezal – a aby se přičiňovali o uvedení našich her na scénu! 2. Aby nám zasílali zprávy o potulných loutkářích, zejména zvlášnosti jejich řeči ap., 3. Poněvadž zamýšlíme nový ročník revue vydávati desetkrát za rok za stejnou cenu, prosíme o sdělení adres všech těch, kteří se zajímají o výchovu mládeže loutkami (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 5, s. 36)!

1.3.4 Zpracovávaná témata, formální podoba

Jednotlivá čísla *Českého loutkáře* nezahrnovala v prvním ročníku přesné údaje o dni, kdy byla vydána, v číslech ročníku druhého již tyto údaje doplněny byly. V prvním ročníku vyšlo v roce 1912 celkem 6 samostatných čísel revue, v druhém ročníku v období od konce roku 1912 až do června roku 1913 vyšlo celkem 10 čísel[1], některá čísla byla vícenásobná, jako například čtverčíslo 4–7 z 26. února 1913 (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 4–7) nebo trojčíslo 8–10 z 27. června 1913 (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 8–10). Formát odpovídal rozměrům přibližně 18x26 centimetrů.

V šestém, posledním čísle prvního ročníku se v závěru uvádí rekapitulace prvního ročníku a zároveň redakce vyzývá, aby zájemci inzerovali v *Českém loutkáři*:[2]

> Doufáme, že přátelé dosavadní zůstanou nám věrni i pro druhý ročník, jenž za stejnou cenu a ve stejné velikosti bude vycházeti měsíčně (za 3 K ročně!). (…) Nezvyšujeme předplatného, jsouce přesvědčeni, že přátelé naši ocení naše snahy, že totiž dostojí sami svým povinnostem platebním (…) a že sdělí nám adresy všech interesentů, by se jim mohlo první číslo poslati na ukázku. Inserujte též v našem časopise (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 6, s. 36)!

---

[1] Zdroj: *Praha, Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II* – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní. Oznámení Josefa Springera c. k. policejnímu ředitelství (14. listopadu 1912).

[2] Reklamy inzerentů se ale ani v druhém ročníku časopisu v roce 1913 nevyskytovaly.

První číslo prvního ročníku *Českého loutkáře* vyšlo na 36 stranách, tento počet stran v dalších vydáních zůstal stejný, několikanásobná čísla druhého ročníku měla více stránek přiměřeně tomu, kolik jednotlivých čísel zahrnovala. Grafická úprava byla jednoduchá, ale přehledná. Časopis obsahoval černobílé ilustrace, nákresy a plány, reprodukce fotografií například loutkových scén, loutek a uměleckých děl, jež byly sice uveřejňovány v poměrně malém množství vzhledem k textové části periodika, ale umístěny byly vždy funkčně – doprovázely dané téma, pomáhaly k pochopení výkladu. Pokud byly zcela výjimečně ilustrace barevné, tiskly se na samostatné stránce, na níž zezadu nebyl žádný tisk. Barevných ilustrací bylo ale v poměru k černobílým naprosté minimum – zpravidla jedna na jedno číslo. Do časopisu v tomto prvním období svými dřevoryty na osobní žádost Jindřicha Veselého[1] přispíval také výtvarník Josef Váchal.[2]

Každé číslo zpravidla uvádělo na titulní straně literární – básnické dílo[3], pak následovaly v jednotlivých rubrikách další články – odborné texty a stati o dějinách, současnosti a výhledech českého loutkářství, překlady zahraničních textů o nejrůznějších aspektech loutkářství, články o pojetí loutkového divadla na vybraných evropských scénách, vzpomínky z historie českého loutkářství, doporučení na loutkové hry z repertoáru pro děti, pro dospělé, stati o konkétních loutkových divadlech po celém českém území, úryvky loutkových her ad.

V časopise se v prvním i druhém ročníku pravidelně objevovaly následující rubriky: „Loutky literární a umělecké“ – rubrika zahrnovala teoretické a metodologické texty s širokým tematickým rozsahem i praktické návody a ukázky z divadelních her, „Loutky pro mládež“ – rubrika zahrnovala články o vývoji a podobách loutkového divadla pro děti a mládež, „Z Českého svazu přátel loutkového divadla“ – rubrika přinášela informace a výzvy ze svazu, „Národopisný koutek“ – rubrika obsahovala texty z historie českého loutkářství, „Loutky cizí“ – rubrika přinášela stati o loutkářství z evropských zemí, „Literatura“ – zahrnovala recenze. Ke konci každého čísla se

[1] Z rozhovoru autorky s Ninou Malíkovou, šéfredaktorkou *Loutkáře*, únor 2010, Praha.

[2] Jako příklady lze uvést dřevoryt Král a poustevník (*Český loutkář,* 1912, roč. 1, č. 1, s. 24) nebo dřevoryt Král a mořský loupežník (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 3–4, s. 51).

[3] Například v prvním čísle prvního ročníku to byl Prolog loutek od Maryši Šárecké (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 1, s. 1), v druhém čísle prvního ročníku báseň Adolfa Heyduka (*Český loutkář*, 1912, roč. 1, č. 2, s. 1).

nacházela rubrika „Drobnosti“ s informacemi o konaných loutkářských výstavách, o nových dostupných loutkách a hračkách pro děti a s vtipnými či zajímavými postřehy z prostředí loutkových divadel z pera Jindřicha Veselého, dále rubrika „Rozmanitosti“ s krátkými zprávami nezařaditelnými přímo do předchozích jmenovaných rubrik, a rubrika „Aforismy“.[12]

Český loutkář také pravidelně zveřejňoval stati s faustovskou tematikou od Jindřicha Veselého a dalších autorů, čímž se stal dobrým zdrojem pro zájemce o studium této literárně-dramatické oblasti. Čtverčíslo 4–7 druhého ročníku bylo navíc doplněno rozsáhlým přehledem loutkových her, jež se daly hrát s Alešovými loutkami v domácích divadlech, se stručnou charakteristikou děje, obsazení a s výčtem formálních požadavků na realizaci hry, tak aby si čtenář mohl zvolit loutkovou hru pro domácí hraní podle svého vkusu (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 4–7, s. 36).

---

[1] Vybrané texty a studie z prvního ročníku: A. Racek: Literární loutky Neuvilleovy („Pupazzi“) a Napoleon III., M. Záhoř: Pražské osobnosti jako, E. Frynta: Pohádka na loutkovém divadle – o národních pohádkách na divadle a fantasii, J. Hloušek: Z mých zkušeností – o založení a zániku loutkového divadla na Kr. Vinohradech pro děti, J. Fořt: K repertoiru herců na drátkách – které hry nejépe hrát pro děti, K. Mašek: O Mikulášském trhu, Dr. J. Auerhan: Loutkové divadlo pro české osady na Rusi, A. Žipek: Moje vzpomínky na Fausta, A. Racek: Loutky George Sandové, F. J. Čečetka: Loutkové divadlo na venkově – hrst vzpomínek a úvah, A. Racek: Loutky v Anglii, F. Pražák: Umělecká výchova loutkami, J. Veselý: Doktor Faust od loutkáře Laštovky, F. Pacák: Několik slov o významu českého divadla loutkového v cizině a další (*Český loutkář: Revue českého Svazu přátel loutkového divadla v Praze.* 1912, roč. 1, č. 1–6. Praha : Český svaz přátel loutkového divadla, 1912. 6x ročně).

[2] Vybrané texty a studie z druhého ročníku: A. Symons: Apologie loutek (překlad M. Bosáčková), J. Hořovský: Desatero pro přátele loutek, M. Hájek: Kašpárek a Turek – scéna ze hry Kníže Alexandr aneb Vévoda z Pavie, J. Veselý: Z historie loutek cizích – Loutky turecké, L. G. Oršanskij: Loutky s hlediska národopisného, psychologického a paedagogického (překlad V. Makovec), F. A. Jirkovský: Pražská loutková divadla r. 1871–1885, V. Makovec: Historie ruské loutky, J. Smutek: Hračky u národů méně kulturních, A. Racek: Rozmanitosti o loutkách, J. Hořovský: Honza nad advokáta (lze se změnami hráti na domácím divadle), F. Vysoký: Škrhola před rytířem vypravuje o lupičích (*Český loutkář: Revue českého Svazu přátel loutkového divadla v Praze.* 1913, roč. 2, č. 1–10. Praha : Český svaz přátel loutkového divadla, 1913. 10x ročně).

1.4 Zastavení časopisu Český loutkář v roce 1913

„Končíme druhý ročník Českého loutkáře, vydávaného jen proto, by propagoval v nejširší veřejnosti myšlenky za povznesením českého loutkářství (…). Zbývá úkol největší: zřídit v Praze stálé české loutkové divadlo“ (*Český loutkář*, 1913, roč. 2, č. 10, s. 35). Tímto konstatováním a také přáním vydat v brzké době speciální almanach, který by pohromadě obsahoval teoretické studie již vydané v *Českém loutkáři*, končil v červnu roku 1913 druhý ročník revue. Následně byla ale na následujícího tři a půl roku zastavena.

Důvody pro přerušení vydávání časopisu byly v první řadě ekonomické, navíc se právě tímto způsobem projevily interní neshody v rámci Českého svazu přátel loutkového divadla (Dubská, 2002, s. 57). První dva ročníky *Českého loutkáře* byly nicméně nezpochybnitelným přínosem pro české loutkářství v období, kdy se formovala jeho nová, moderní podoba, kdy lidové loutkáře s jejich tradičním repertoárem vycházejícím z repertoáru činoherního začínal zastiňovat masivní nárůst rodinných a spolkových divadélek, která si hledala nový repertoár určený výhradně pro loutky, a kdy loutkářství jako svébytná divadelní disciplína poutalo pozornost stále více umělců. Na straně odborné loutkářské obce pomohl časopis *Český loutkář* propojit okruh tvůrců, kteří se soustavně zabývali loutkovým divadlem v teorii a praxi, na straně čtenářů přispíval k formování prvního stálého publika se zájmem o loutky a o loutkářskou problematiku (ibid.).

2. Časopis Loutkář 1917–1938

Po čtyřleté odmlce začal v lednu roku 1917 vycházet časopis *Loutkář* jako náhrada a nástupce *Českého loutkáře*. Časopis z vlastní iniciativy opět sestavoval Jindřich Veselý. Odborné loutkářské periodikum na české mediální scéně scházelo, žádná jiná osobnost nebo společnost se do vydávání podobně zaměřeného časopisu v období přerušení *Českého loutkáře* nepustila. Jindřich Veselý byl také ve dvacátých a třicátých letech neúnavným organizátorem loutkářských záležitostí u nás stejně jako dění okolo časopisu – udával směřování listu, obepisoval autory s prosbou o texty a spolupráci, sháněl obrázky, redigoval články, zanášel autorské korektury (Cífka, 1986, s. 53). Konec první světové války a vznik samostatné Československé republiky znamenaly kromě společenských změn také znovunabytou tvůrčí svobodu. České loutkářství mohlo navázat na svůj intenzivní předválečný rozvoj.

2.1 České loutkářství ve 20. letech

Pokud jde o loutkářské prostředí, do kterého znovuobnovený časopis vstupoval, na našem území v této době stále působily desítky tradičních lidových loutkářů (Dubská, 2004, s. 167). Příkladem loutkářů velmi aktivních hned po válce byli bratři Kopečtí, potomci významného loutkáře Matěje Kopeckého. Už během války na sebe upozornili Antonín, Matěj a Jindřich, když hráli loutkové hry, především vlastenecké, přímo na italské frontě a poté v československých legiích (Zemek, 1929, s. 46).[1]

Také časopis *Loutkář* hned po válce informoval o loutkovém divadle na frontě – jako příklad lze uvést rubriku „Kašpárek ve frontě a za frontou“ ve druhém ročníku[2], kde se například psalo o loutkách alšovkách: „Když poprvé se objevily Alešovy loutky

[1] Například Antonín Kopecký vzpomínal po válce, jak v táboře na úpatí hory Altissimo jejich nadřízený poručík Angelo Zeyer navrhl, aby zahráli loutkové divadlo pro osvěžení mysli vojáků v italském odboji. Sami si vyrobili vše potřebné a v září 1918 zde sehráli hru Posvícení v Hudlicích a v Praze, a to s velmi pozitivním ohlasem (Zemek, 1929, s. 46).

[2] Jako příklady v této rubrice lze uvést články: V. Cimrmann: Kašpárek mezi vojáky (*Loutkář*, 1918, roč. 2, č. 3–4, s. 18–19), V. Cimrmann: Vojenské zátiší a loutky (*Loutkář*, 1918, roč. 2, č. 8, s. 8–9), J. A. Širůček: Kašpárek mezi vojíny (*Loutkář*, 1918, roč. 2, č. 9, s. 9–11).

na české trhu hračkářském, jistě nikdo netušil, že se zúčastní též světové války a že budou důležitou složkou života českého vojáčka v poli“ (Cimrmann in *Loutkář*, 1918, roč. 2, č. 3–4, s. 18).

Dvacátá léta dvacátého století lze především charakterizovat jako zlatý věk rodinných loutkových divadel (Dubská, 2004, s. 168). Již před válkou vyráběné loutky podle návrhů Mikoláše Alše, série *Dekorace českých umělců* a další podobné soubory byly mezi lidmi stále populární – výrobci proto rozšiřovali nabídku a vydávali další série loutek a dekorací, jak informoval také časopis *Loutkář*. Výbavě rodinných divadélek se věnoval v řadě praktických článků.[1]

Vedle lidových loutkářů a rodinných divadélek se u nás hojně rozvíjely amatérské scény s pravidelně uváděným repertoárem pro děti. Jako příklad z této doby lze uvést Uměleckou loutkovou scénu v dívčí škole ve Vojtěšské ulici, kterou založila v roce 1918 herečka Národního divadla Liběna Odstrčilová (1890–1962) spolu s překladatelem, básníkem a novinářem Zdeňkem Schmoranzem (1896–1942) a dalšími spolupracovníky z Národního divadla v Praze (Malík, 1968, s. 12).[2]

---

[1] Jaké mají být vlastnosti kvalitní loutkové dekorace, popisuje Karel Fišer na stránkách *Loutkáře* následovně: „1. Především musí býti jednoduché, nepřeplněné zbytečnými drobnostmi (...), 2. Druhá podmínka: výraznost. (...) 3. Nepřeháněti počtu kulis. Raději jich méně, ale za to širší. Té podmínce plně vyhovují dekorace Alšova divadla (...)“ (Fišer in *Loutkář*, 1918, roč. 2, č. 5–6, s. 4). Podle Fišera mají dále dekorace působit plasticky, nemá se užívat sufit a nemá se jako kulisa vymalovávat podlaha I s nábytkem – ten má být pro vytvoření co nejpřesvědčivějšího dojmu vždy skutečný (ibid.). Jako další příklady lze uvést články: V. Kraus: Doplňky pro dekorace českých umělců a zařízení loutkových divadel (*Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 2, s. 7–9), V. Kraus: O stavbě a výbavě loutkových divadel (*Loutkář*, 1918, roč. 2, č. 1, s. 9), L. Borek: Střihy pro loutky (ibid., s. 10), K. Fišer: Naše nové a novější dekorace (*Loutkář*, 1919, roč. 3, č. 10, s. 8–9), V. Šebor: Rodinné divadélko ze zjednodušených dekorací (*Loutkář*, 1921, roč. 5, č. 6–7, s. 12–13), J. Štolovský: Jak si počínati při malbě dekorací? (*Loutkář*, 1922, roč. 7(9), č. 1, s. 10–12).

[2] Odstrčilová ve svých inscenačních pokusech čerpala hlavně z psychologického herectví. Jako cíl si Umělecká loutková scéna vytkla nalezení společného směru v dalším vývoji československého loutkářství. Chtěla mimo jiné provozovat školicí centrum pro loutkáře, podařilo se ale zorganizovat jen několik loutkářských kurzů v roce 1919. Divadelní činnost byla ukončena v roce 1921, spolková činnost byla zastavena až v roce 1938 (Císař, 1998, s. 103–4). S Uměleckou loutkovou scénou se spojil prostřednictvím osobnosti Jindřicha Veselého, přítele Liběny Odstrčilové, také časopis *Loutkář*, který měl její název v poditulu v ročnících 4–6.

K nejsledovanějším pražským loutkovým scénám v této době patřily Umělecká scéna Říše loutek na Praze 7 spolu s Loutkovým divadlem Umělecké výchovy v Praze na Vinohradech. Upozorňovaly na sebe nevídaným důrazem na vizuální stránku inscenací.[1] Loutkové divadlo Umělecké výchovy již v této době těžilo z kvalitního dramatugického vedení dramatika Karla Maška (Dubská, 2004, s. 178), právě zde byla v roce 1936 poprvé uvedena úspěšná inscenace Jana Malíka *Míček Fíček* (*Loutkář*, 1936, roč. 23, č. 4, s. 16). V této tzv. éře uměleckých loutkových scén dvacátých let upevňovala tato divadla svou pozici a zaváděla pravidelný provoz, kromě dvou jmenovaných to bylo také Loutkové divadlo Feriálních osad, založené roku 1913 v Plzni, a ještě několik divadel v menších českých městech (Dubská, 2004, s. 179).

Moderní proud loutkového divadla formující se v předchozím období teď v průběhu dvacátých let začal pomyslně vítězit nad tradiční linií.[2] Repertoár sice stále stavěl na pohádkových hrách[3], tvůrci se nicméně zaměřovali na nové postupy ve scénografii – na efektivnější upořádání loutkového jeviště, tak aby větší prostor pro své nápady dostali jevištní výtvarníci. V této souvislosti Dubská hovoří o „období výtvarnické hegemonie“ (ibid., s. 176), také Malík (1968, s. 7) napsal:

> Nápadná hegemonie výtvarníků, poměrná krotkost repetoárních přírůstků a zejména nedostatek osobitých režisérů, proto vývoj loutkářství v prvním popřevratovém desítiletí projevoval se spíše vnějškově než vnitřním uměleckým kvasem, a shledáváme-li, že i jeho výtvarná stránka nebyla nijak bohatá na výboje, můžeme si tuto celkovou krotkost či konzervativnost vysvětlit tím, že tón určovala převážně generace čtyřicátníků až padesátníků (Malík, 1968, s. 7).

[1] Právě Říše loutek, působící od roku 1920 v bývalé kapli na Praze 7, se koncem dvacátých let jako první scéna dočkala vlastního stálého divadelního prostor v Praze – s divadlem se počítalo v právě budované Knihovně hlavního města Prahy na Mariánském náměstí. Díky velkorysé finanční podpoře Městské spořitelny zde vznikla divadelní scéna, jejíž vybavení představovalo unikát v mezinárodním měřítku. Divákům se otevřela v roce 1928 (Malík, 1968, s. 13).

[2] Nicméně i v rámci tohoto modernho proudu zůstávaly samotné loutky technicky a vzhledově podobné jako před válkou, ačkoli byla nově patrná snaha o jejich anatomickou vyváženost po vzoru proporcí lidského těla. Jeden soubor marionet používalo vždy divadlo pro všechny své inscenace. K prvním tvůrcům, kteří se podobu loutky snažili inovovat, patřili například Jiří Kroha, Bohuslav Metelka nebo Anna Suchardová (Dubská, 2004, s. 174–175).

[3] Pro loutky psali například Karel Mašek, Bohumil Schweigstill, Ludmila Tesařová, Eugen Stoklas, Karel Driml, Josef Kopenec, Jaroslav Průcha (Malík, 1968, s. 17).

Nápady výtvarníků bylo těžké dovádět k úspěšné realizaci, když zatím v divadlech scházel organizátor-režisér, který by s nimi správně pracoval. Nad tímto problémem se v časopise *Loutkář* zamýšlel například Václav Fryček v článku „Problémy loutkového divadelnictví“ (*Loutkář*, 1925, roč. 11, č. 6, s. 7–13). Zde připustil, že loutkářská režie se již v divadlech sice uplatňuje, ale že se mylně inspiruje u činohry, místo aby hledala vlastní cesty:

> (...) psychologické zvláštnosti a z nich plynoucí řežijní problémy uměleckého loutkového divadelnictví nedají se zatím ani vytknouti, natož vyčísti ve všech odrůdách, neboť loutkové divadelnictví je na počátku svého vývoje. Moderní svět je loutkově dosud zcela nezpracován a nelze předpokládati, že toto zpracování poskytne (*Loutkář*, 1925, roč. 11, č. 6, s. 12).

Vzhledem k tomu, že časopis Loutkář vždy odážel aktuální dění na loutkářské scéně, je patrné, že se ve dvacátých letech stejně jako loutkáři samotní zatím tématům loutkářské režie tak intenzivně nevěnoval a zabýval se více výtvarnou stránkou.

Pokud jde o formální organizaci loutkářů, poté, co Jindřich Veselý kvůli neshodám s vedením opustil Český svaz přátel loutkového divadla, činnost organizace upadala, ačkoli se spolek pravidelně scházel až do svého dobrovolného rozchodu v roce 1948.[1] Jeho povinnosti a kompetence převzal v roce 1923 Odbor loutkářský při Osvětovém svazu v Praze, odštěpený z jeho umělecko-výtvarného odboru. Podřízenost loutkářství právě Osvětovému svazu byla ideální, protože na jeho neutrální půdě „mohly se nejúčelněji sdružiti všechny snahy loutkářské, (...) hlavně však též proto, že jeho stanovy poskytují nejvolnější práce v každé sdružené jednotce“ (Veselý in *Loutkář*, 1923, roč. 10, č. 4, s. 4).

Mezi loutkáři se pro odbor záhy vžilo pojmenování Loutkářské soustředění. Předsedou byl na první schůzi dne 21. října 1923 zvolen Jindřich Veselý.[2] Tiskovým orgánem se stal časopis *Loutkář*. Loutkářské soustředění bylo odteď jedinou oficiální organizací zaštiťující zájmy českých loutkářů, mimo jiné organizovalo loutkářské

[1] Zdroj: *Praha, Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II* – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní. Oznámení o dobrovolném rozchodu (19. dubna 1948).

[2] V čele organizace stál Veselý až do smrti v roce 1939, v roce 1940 tuto funkci převzal Jan Malík.

sjezdy, kde si loutkáři mohli vyměňovat poznatky a informace a které pomáhaly k posunu oboru kupředu. Jako hlavní úkoly Loutkářského soustředění byly stanoveny následující: podporovat zakládání nových loutkových divadel, ujasnit stávající právní poměry loutkových divadel, uplatnit svůj vliv při sestavování divadelní legislativy, pořádat loutkářské výstavy, pěstovat styky loutkářů v rámci republiky a se zahraničím, zřídit půjčovnu rukopisů loutkových her a pořádat kurzy pro učitele a osvětové pracovníky (*Loutkář*, 1923, roč. 10, č. 4, s. 3–11). O šest let později přibyla k prospěchu loutkářů další důležitá organizace, tentokrát nadnárodního charakteru – v Praze byla založena první mezinárodní loutkářská unie na světě.

2.1.1 Založení mezinárodní organizace UNIMA

Ve dvacátých letech 20. století existovaly pouze čtyři loutkářské organizace národního měřítka – vedle československého Loutkářského soustředění v rámci Masarykova lidovýchovného ústavu v Praze ještě francouzská organizace Nos Marionnettes, založená Gastonem Conym, dále od roku 1921 německá skupina Marionettentheater při tamější Asociaci divadel a od roku 1925 anglické uskupení The Puppet and Model Theatre Guild. Žádná mezinárodní organizace, která by spojovala tvůrce z různých zemí a umožňovala jim předávat si poznatky a obohacovat se vzájemně, na světě neexistovala.[1] Vznik mezinárodní loutkářské unie UNIMA byl vyústěním živého dění na české loutkářské scéně od počátku století a také výsledkem všestranných informačních a propagátorských aktivit Jindřicha Veselého, který prostřednictvím *Loutkáře* informoval o loutkářském dění v zahraničí a snažil se navazovat osobní kontakty se zahraničními tvůrci.[2]

---

[1] Zdroj: *České středisko UNIMA. Historie UNIMA 1929–1999.* [online] [cit. 15. 10. 2011] Dostupné z www: <http://host.divadlo.cz/unima/hist.asp>.

[2] Jako příklady lze uvést články: V. Skála: Zázraky amerického loutkáře (*Loutkář*, 1924, roč. 11, č. 2, s. 3–5), J. Veselý: Loutky Sophie H. Taeuberové v Curychu (*Loutkář*, 1925, roč. 12, č. 1, s. 3–4), J. Veselý: Švýcarské loutkové divadlo (*Loutkář*, 1923, roč. 10, č. 1, s. 2–7), zde Veselý píše: „… v prvních dvou ročnících Českého loutkáře byly obrázky scén i loutek z divadla v Mnichově, a to z divadla Schmidova i z divadla mnichovských umělců, také ukázky loutek italských, francouzských, anglických a tureckých, v sedmi ročnících Loutkáře byly obrázky divadla i loutek profesora Babiče v Záhřebě, články o divadle profesora Aichera v Solnohradě, o loutkářství Slovinců, (…), o loutkářství u Poláků, u Rusů, (…) dále také články o loutkách v Americe a Japonsku. Bude zajisté vítáno,

V září roku 1928 na loutkářské výstavě v Baden-Badenu byli přítomní loutkáři a příznivci loutek pozváni českým Loutkářským soustředěním do Prahy na V. sjezd československých loutkářů ve dnech 18.–20. května 1929 a také na souběžně probíhající expozici na Nové veletržní výstaviště v Holešovicích (*Loutkář*, 1928, roč. 15, č. 2, s. 4–11).[1] Ta zahrnovala průřez historií a současnou loutkářskou tvorbou u nás a také ukázky ze zahraničí. Protože na základě počtu pozvaných zájemců se předpokládala účast okolo 200 lidí, připravili pro ně organizátoři také doprovodný program sestávající z prohlídek pražských divadel – vinohradského Loutkového divadla Umělecké výchovy a nyní již staroměstské Říše loutek (Malík in Vavruška, 1979, s. 5).

„Dne 20. května 1929 v klubovně Říše loutek v Praze vznikla za souhlasu zástupců loutkářů z Bulharska, Československa, Francie, Německa, Rakouska, Ruska a Rumunska L'union internationale des marionnettes" (*Měsíčník Loutkář*, 1929, roč. 16, č. 1, s. 36).[2] Francouzský básník a nadšený loutkář Paul Jeanne tak svůj prosadil návrh, s kterým oslovil Loutkářské soustředění dopisem už před sjezdem – že když už se na jednom místě setkávají tvůrci z osmi zemí, mohli by při této příležitosti založit dosud scházející mezinárodní loutkářskou organizaci. Přítomní loutkáři jeho návrh jednomyslně přijali (ibid.).

Za centrum tohoto prvního mezinárodního spolku byla zvolena Praha, tajemníkem pražského sekretariátu se stal Karel Stránský. Čestným prezidentem UNIMA byl jmenován francouzský senátor Justin Godart. Jindřich Veselý byl jako jediný navržený kandidát zvolen prezidentem. Zástupci z Prahy měli do příštího mezinárodního setkání v Paříži v říjnu 1929 připravit znění Statutu UNIMA k hromadnému projednání (ibid.). Role oficiálního orgánu UNIMA byla přisouzena

---

seznámíme-li české loutkomily v desátém ročníku prvního odborného listu, věnovaného povznesení českého loutkářství, s loutkovým divadlem švýcarským, a to slovem i obrazem" (ibid.).

[1] „(…) Dále stanoveno svolati příští sjezd na jaře 1929 do Bochumu (Poruří), a to v době před chystanou mezinárodní loutkářskou výstavou v Paříži, aby účastníci z Bochumu mohli odejet přímo do Paříže. Československý delegát upozorňuje, že i Praha chystá na rok 1929 mezinárodní loutkářskou výstavu, a zve k účasti. Německý svaz pozvání přijímá, žádá však, aby Československo ihned navázalo jednání s ním a s Paříží, aby se tyto tři podniky nestřetly" (*Loutkář*, 1928, roč. 15, č. 2, s. 10).

[2] Tento název byl po druhé světové válce v rámci sestavování nového statutu mezinárodní organizace pozměněn na Union Internationale de la Marionnette.

časopisu *Loutkář*, s platností od prvního čísla patnáctého ročníku 1929/1930. Všem loutkářům bylo na stránce věnované UNIMA dáno na vědomí, že „adresa redakce Loutkáře, jenž se stal oficiálním orgánem UNIMY, jest Loutkář, Praha XII, Švihanka 4 (ibid.).

Na říjnovém kongresu UNIMA v Paříži[1] byl statut vytvořený Čechy schválen a celá existence a funkce UNIMA tak byla oficiálně potvrzena (*Měsíčník Loutkář*, 1929, roč. 16, č. 4, s. 5)[2]. Jindřich Veselý byl znovu potvrzen ve funkci prezidenta spolku, dále byl zvolen generální sekretář UNIMA – Václav Sojka-Sokolov (ibid.). Na kongresu v Lutychu v roce 1930 byli již přítomni také zástupci ze Spojených států amerických a úředním jazykem byla vedle francouzštiny stanovena také němčina. „Rozsahem nevyrovnala se výstava v Lutychu výstavě, kterou r. 1929 pořádal Masarykův lidovýchovný ústav v Praze. Ale vycházela též od samých kořenů, od loutkářství lidového, které bylo zastoupeno jednak loutkami náboženskými, jednak světskými“ (Veselý in *Revue des marionnettes/Loutkář*, 1930, roč. 17, č. 3, s. 3). Na kongresu v Lublani v roce 1933 byl generálním sekretářem zvolen Jan Malík, zakládající člen UNIMA, novým prezidentem se stal Josef Skupa, Jindřicha Veselého účastníci kongesu zvolili doživotním čestným předsedou a čeština se stala třetím oficiálním jednacím jazykem. „... Byl to první loutkářský kongres pod patronací vlády jugoslávské a v zasedací síni městské rady lublaňské. Československenština musila samozřejmě rozmnožiti oficielní jazyky, aby zastupovala slovanské jazyky, když francouzština je pro národy latinské a němčina pro národy německé“ (*Loutkář*, roč. 1933, roč. 20, č. 1, s. 8). Toto mezinárodní setkání bylo posledním do vypuknutí druhé světové války v roce 1939 a celkově až do roku 1957. Ale ani válka nedokázala zcela zničit komunikaci a vztahy ústředí UNIMA v Praze se světem:

> (...) Musely být různě kamuflované, někdy se uskutečňovaly doslova dobrodružnými cestami a bylo nutno je neustále obnovovat. Nakonec však právě tahle válečná zkouška ohněm byla prověrkou nezdolné mravní síly

[1] Přehledný výčet předválečných kongresů – viz přílohy.

[2] „Dne 28. října zasedala komise Unimy, skládající se ze zástupců z různých národů. Probírány byly stanovy, vypracované v Masarykově lidovýchovném ústavu, doplňovány, pozměňovány a schvalovány“ (*Měsíčník Loutkář*, 1929, roč. 16, č. 4, s. 5).

a solidarity, která tak charakterizovala onu desítiletou předválečnou tradici UNIMA (Malík in Vavruška, 1979, s. 7).

2.2 České loutkářství ve 30. letech

Koncem dvacátých let již na našem území fungovala síť spolkových loutkových divadélek s kvalitním vybavením. Kolem roku 1930 na území Československa působilo asi 3000 amatérských loutkových divadel (Černý, 2000, s. 289). Nejvýraznějším tvůrcem, jehož práce měla vliv na další směřování loutkového divadla u nás, byl absolvent Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze Josef Skupa (Dubská, 2004, s. 207). Pokud jde o časopis *Loutkář*, Skupu s nabídkou stabilní redakční spolupráce oslovovali Veselý a následně Malík opakovaně. Skupa byl ale vytížen svým divadlem a musel odmítat.[1] Skupa si uvědomoval, že české loutkářství se muselo posunout od zaměření na výtvarnou stránku ke stránce režijní, aby mohlo oslovovat dospělého diváka. Na tuto dramaturgii dával důraz v Divadle Spejbla a Hurvínka, založeném v roce 1930 v Plzni.[2][3]

[1] Jako příklad lze uvést dopis ze dne 22. 7. 1936, který psal Skupa z Plzně Jindřichu Veselému do Nového léčebného ústavu v Poděbradech: „Drahý příteli, děkuji za vzpomínku a sděluji s Tebou, že teď jsem v plné práci na přípravách dvou nových her, jejich vypravení a zkoušení a že opravdu nemám času zajeti za Tebou a napsati kloudné povídání o své cestě do Pobaltí. Dr. Malík mi také psal a má pravdu on i já v tvrzení, že jsem 4x odmítl redakční spolupráci po vypsání všech důvodů. Jen kdybys to chtěl pochopit a uznat. Znovu opakuji, že bych Ti rád prokázal přátelskou službu, ale technicky to není možno. (...) Přeji Ti plného uzdravení a zdravím Tě srdečně, Tvůj oddaný Skupa.“ Zdroj: *Praha, Literární archiv PNP, fond Jindřich Veselý.* Korespondence Josefa Skupy Jindřichu Veselému (22. července 1936).

[2] Loutka Spejbla podle Skupova návrhu, vyřezaná Karlem Noskem, se poprvé objevila na jevišti Loutkového divadla Feriálních osad v roce 1919. Až o sedm let později, v roce 1926, k ní přibyla loutka Hurvínka, vyřezaná Gustavem Noskem. Poté, co Josef Skupa obdržel v roce 1930 koncesi pro vlastní profesionální činnost, slavil se svými loutkami úspěchy také v zahraniční, jako například při pohostinských hrách ve Vídni v letech 1932 a 1936 a při turné po Litvě, Estonsku a Lotyšsku v roce 1935 (Malík, 1968, s. 14).

[3] Další divadla se pak snažila řídit jeho vzorem – například Loutkové divadlo Sokola v Liberci, Karel Novák a jeho rodinný soubor v Plzni, loutkové Divadlo Radost v Brně (Dubská, 2004, s 208.)

Ve třicátých letech se také znovu objevovaly pokusy o inscenování klasických činoherních her pro dospělé, například Sofoklova Krále Oidipa zinscenovalo v roce 1933 pod vedením Jana Malíka libeňské loutkové divadlo:

> (...) [V] této osudové tragedii je loutka opravdu symbolem v plném smyslu slova: ztělesňuje tragickou nevědomost, bolestnou křehkost a zoufalou bezmocnost člověka, který v řetězu zdánlivých náhod bezděky splňuje hrůznou věštbu, před níž prchá. Režijně bylo nutno vypořádati se s dvěma požadavky: historičností a dramatičností. K prvnímu postavil jsem se kladně jen potud, pokud mohl [*sic*] podepřít druhou složku (Malík in *Loutkář*, 1933, roč. 19, č. 10, s. 5–8) .

Ve druhé polovině třicátých letech loutkáře také ovlivnila linie českého avantgardního divadla. Nově se na loutkářské scéně objevoval formát revue, populární díky pestrosti žánru – jako příklad lze uvést premiéru Skupovy hry v jeho novém divadle ve Stýblově pasáži 6. ledna 1935; šlo o revui s názvem „Je Spejbl Sjejblovič vinen?“ (*Loutkář* 1935, roč. 21, č. 6, s. 11–13). Revue byla na repertoáru také v Říši loutek v Praze, v Loutkovém divadle Feriálních osad v Plzni[1] a v Loutkovém divadle Sokola v Praze-Libni (Dubská, 2004, s. 212).

Vedle marionet byli v loutkových divadlech i nadále populární maňásci, navrhovali je například malíř Emanuel Famíra nebo grafik Richard Lander (Malík, 1968, s. 16) a časopis *Loutkář* jim v tomto období třicátých let věnoval značný prostor.[2]

V druhé polovině třicátých letech byla na našem území provozována také cizojazyčná loutková divadla, například v Karlových Varech působila německá Hölzerne Truppe pod vedením advokáta Dr. Pavla Löwyho „V dosavadním repertoáru karlovarské scény jsou malé opery, skeče, grotesky i kabarety. (...) Přitažlivost scény

[1] Sérii groteskních revue v Plzni nastudovali žáci Josefa Skupy – výtvarník Jiří Trnka a loutkoherec Jaroslav Kuncmann, kteří od doby, kdy se Skupa začal plně věnovat svému profesionálnímu divadlu, vlastně neformálně převzali vedení Loutkového divadla Feriálních osad (Dubská, 2004, s 214).

[2] Jako příklady lze uvést články: J. Hostáň: Maňáskové němohry (*Loutkář*, 1935, roč. 21, č. 10), J. Malík: Od jara do jeseně, konstrukce maňáskového divadla (*Loutkář*, 1936, roč. 22, č. 8), Vitkor Dyk: Dva vstupy k maňáskovým hrám (*Loutkář*, 1935, roč. 22, č. 2), Vít Skála: Vertep, lidový typ maňáskového divadla ukrajinského (*Loutkář*, 1937, roč. 23, č. 10).

Dra. Löwyho podporuje typická dvojice Ogreiner & Anreiner, která satirickými šlehy glosuje místní události“ (*Loutkář*, 1935, roč. 22, č. 1, s. 19). Raritou byla dvě československá divadélka hrající hebrejsky: první byla gymnaziální scénka Olam Habulat Buboth, založená r. 1933 v Mukačevě a vedená prof. Eugenem Morvayem (*Loutkář*, 1934, roč. 20, č. 8, s. 15), druhou bylo divadélko Makkabi Hacair, založené v Brně r. 1937 zásluhou Waltera Freuda (*Loutkář*, 1938, roč. 24, č. 7, s. 10).

Tato dekáda celkově znamenala pro české loutkářství především přechod k celistvějšímu pohledu na loutkovou inscenaci a k zdůraznění samostatné role loutkového režiséra, jak je vidět také v časopise *Loutkář*, který nově ve svém obsahu zvlášť vyčlenil oddíl s názvem „Režie, recitace, hudba aj.“[1] Šerák k otázkám režie v loutovém divadle napsal v *Loutkáři*:

> Hrát loutkové divadlo neznamená jen postavit dekoraci, osvětlit ji, vodit loutky a mluvit za ně. Taková hra by se podobala tvorbě malíře, který by zásadně používal jen některých barev a nesnažil se při tom je kombinovat. (...) Loutkář musí znát celou škálu loutkářských tónů a musí vědět, jak jich použít. (...) Režisér si proto musí uvědomit, že to, co je psáno v knize, není hotová hra, ale pouze předloha nebo – chcete-li – kostra či náčrtek, z něhož se teprve na jevišti má stát dokonalá hra. (...) Umět rozlousknout skořápku znamená být dobrým režisérem. Text nutno prostudovat velmi pečlivě, aby se našla místa, kde je nutno rozehrát kompletní divadelní mašinerii. (...) Jen souhrou všech výrazových prostředků vzniká dobré divadlo (*Loutkář*, 1937, roč. 23, č. 10, s. 12).

Namísto vedoucí úlohy výtvarníků v loutkových souborech tedy nyní vznikaly efektivní inscenační spolupráce v tandemech režisér-výtvarník, příkladem byla dua Vladimír Matoušek a František Mikeš, Vladimír Šmejkal a manželé Suchardovi anebo Erik Kolár a Bohumil Buděšínský (Dubská, 2004, s. 236).

[1] Jako příklady článků v této rubrice lze uvést: L. Polák: Čechova hra Fištron a co se kolem ní sběhne (poznámky více méně režisérské) (*Loutkář*, 1938, roč. 22, č. 6), J. Racek: Které hry sehrajeme s týmiž 12 a 20 loutkami? (*Loutkář*, 1934, roč. 21, č. 2), J. Skupa: Všeobecné podmínky zdaru loutkových představení (Loutkář, 1934, roč. 20, č. 8).

Formální požadavky na české loutkové divadlo formulovalo Loutkářské soustředění při Masarykově lidovýchovném ústavu v prohlášení přijatém několik měsíců před válkou – dne 13. ledna 1939: v bodě I. Kritický pohled nazpět se uvádí, že loutky už si vydobyly svébytnou pozici a definitivně nejsou vnímány jako pouhé náhražky, ale v celkovém měřítku se vyskytuje v loutkových divadlech zbytečná spousta Kašpárků, kteří postrádají opravdovou uměleckou zodpovědnost. Loutkáři mají hrát, ne hrát si na loutkové divadlo, a má se zabraňovat poklesu konjunktury loutkového divadla. V bodě II. Bilanční závěry stojí, že 1. Loutkové divadlo nesmí být výdělečné, 2. Představení musí být ucelená, nelze uvádět jen jednotlivé nápady, 3. Musí se zachovat vkusnost, výkonní loutkáři musí udržovat dobrou morálku, 4. Má se zakročit proti všem, kdo by poškozovali dobré jméno českého loutkářství. V bodě III. Poslání se píše, že poslání loutkového divadla se nemění – má stále vhodně a kvalitně působit na školní děti a mládež, navíc se mají uvádět také představení pro dospělé, aby bylo jasné, že loutkové divadlo je plnohodnotným oborem, a loutkáři se vždy mají držet vytříbeného jazykového citu. V bodě IV. Závěr je shrnuto, že za dvacet let poválečného vývoje „si naše loutkové divadlo svou úrovní zajistilo jedno z vedoucích míst v loutkářském světě vůbec“ (Malík in *Loutkář*, 1939, roč. 25, č. 4, s. 4).

2.3 Loutkářská periodika tohoto období

V roce 1917, kdy se časopis *Loutkář* vrátil na mediální scénu, vycházelo u nás celkem 21 periodik s divadelní tematikou (Laiske, 1967, s. 264). Tento počet se v následujících letech nejprve rychle zvyšoval, *Bibliografický katalog časopisectva republiky československé* za rok 1920 uvádí celkem 25 titulů s divadelní tematikou[1] (1920, s. 224), přičemž celkem bylo u nás v tomto roce registrováno 2423 časopisů (*Bibliografický katalog časopisectva republiky československé*, 1920, s. V). V roce 1925 u nás podle Laiskeho (1967, s. 265) vycházelo 46 titulů s divadelní

[1] Šlo o tituly: Dělnické divadlo, Divadélko Rokoko, Divadelní letáčky, Divadelní revue, Divadelní svět, Divadelní šepty, Divadlo, Divadlo budoucnosti, Divadlo mor.-slezské, Jeviště, A Kassai szinhazi ujság, Die Lichtspielbühne, Loutkář, Magyarszinhás, die Maske, Meziaktí (Chicago, Praha), Naše scéna, Program meziaktí Vinohradské zpěvohry, die Rampe, Szinház, Szinházi hét, Theaterzeitung, Theaterwoche, Umění všem, Věstníček Červené sedmy (*Bibliografický katalog časopisectva republiky československé*, 1920, s. 224).

tematikou, v roce 1930 79, následoval mírný pokles v roce 1935 na 61 titulů, v roce 1938 těsně před druhou světovou válkou pak u nás bylo vydáváno celkem 53 divadelních periodik.

Specializované loutkářské časopisy existovaly v tomto období pouze u nás a v Německu. V Československu to byl vedle *Loutkáře* od roku 1923 také časopis *Naše loutky*, v Německu vycházel od roku 1923 časopis *Das Puppentheater,* jehož šéfredaktorem byl Alfred Lehmann.[1]

Časopis *Naše loutky*, který u nás nově začal vycházet v roce 1923, lze považovat i přes mírné odlišnosti za první konkurenci pro *Loutkáře*.[2] Proto je *Našim loutkám* věnována následující samostatná podkapitola.

2.3.1 Naše loutky

Časopis *Naše loutky*[3] byl vydán celkem ve třinácti ročnících nákladem Antonína Münzberga, výrobce loutek se sídlem v Praze. První ročník 1923/1924 redigovali K. Kobrle a E. F. Míšek, ten byl zároveň odpovědným redaktorem (*Naše loutky*, 1923, roč. 1, č. 1, s. 12). Do roku 1930 vycházel časopis *Naše loutky* 6krát za rok[4], od ročníku 1930/1931 8krát ročně.[5]

[1] Zdroj: *České středisko UNIMA. Historie UNIMA 1929–1999.* [online] [cit. 15. 10. 2011] Dostupné z www: <http://host.divadlo.cz/unima/hist.asp>.

[2] Redakce *Loutkáře* nový časopis o loutkářství neignorovala, na svých stránkách naopak příležitostně upozorňovala na zajímavé články z jeho obsahu.

[3] Celý název na titulní straně časopisu vždy zní: *Naše loutky. S rubrikou Praktický loutkář.* Podtitul zní „Časopis loutkářů".

[4] Jak se píše v prvním čísle časopisu, vychází od září do února, v měsících nejvhodnějších k tomu, aby se loutkáři mohli zabývat praktickým studiem loutek a vylepšováním svých divadélek (*Naše loutky*, 1923, roč. 1, č. 1, s. 12).

[5] Zdroj: *České loutkářské časopisy abecedně. Databáze českého amatérského divadla.* [online] [cit. 18. 10. 2011] Dostupné z www: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php? data=txt&id=327>.

Programové směřování listu vyjádřila redakce na titulní straně úplně prvního čísla následovně[1]:

> Je-li možno dnes hrdě říci, že loutkové divadlo se u nás stalo velmi oblíbenou a všeobecně rozšířenou pomůckou umělecké výchovy v rodině, ve škole i ve spolcích, není možno nepřiznati, že jako téměř vždy, tak i v tomto případě rozvinutí šíře mělo v zápětí mělčení, čili že i tu třeba pracovati do hloubky a utužovati základy, na nichž by mohl býti budován zdravý vývoj další. Nechcem vrhati do světa oslnivá hesla o povznášení, o vytyčování nových cílů a směrnic, chcemce se pokusiti poctivou prací a upřímným zájmem přispěti k tomu, aby názor na loutky nebyl pokřivován a nezaváděl na scestí titěrkářství a nevkusu, jakož aby se loutkovému divadlu věnovalo více zájmu se stanoviště divadelního. Bude tedy náš časopis přinášeti články jak kritické, tak i praktické, aby naši loutkáři našli oporu i ve zvláštních potřebách svých scén, ať jde o loutky na drátě nebo na prsty“ (*Naše loutky*, 1923, roč. 1, č. 1, s. 1).

Předplatné celého ročníku stálo 27 korun, ke každému číslu vycházela navíc příloha v podobě celé loutkové hry doplněné režisérskými pokyny a poznámkami.[2] Předplatitelé časopisu ještě obdrželi s každým číslem hudební doprovod ke hrám zdarma jako dárek od redakce (*Naše loutky*, 1923, roč. 1, č. 1, s. 12).

Oproti *Loutkáři* se *Naše loutky* vymezovaly praktičtěji – jako podrobný rádce pro loutkáře – hlavně díky rubrice „Praktický loutkář“, kam také mohli čtenáři zasílat své konkrétní dotazy. „Otevíráme rubriku pro rady a návody, týkající se oněch technických praktik, v nichž velká většina našich loutkářů je málo zběhlá, ba často docela bezradná“ (*Naše loutky*, 1923, roč. 1, č. 1, s. 9). Také mimo tuto rubriku byly publikované články především praktického rázu – k nejčastějím tématům patřila výbava divadel, technické otázky, výroba dekorací a loutek.[3] Časopis se

[1] Titulní strana časopisu *Naše loutky* – viz přílohy.

[2] Například v prvním ročníku to byly postupně hry: V. Podivín: *Smlouva s ďáblem*, *Čarostřelec* podle Matěj Kopeckého a Kindova libreta opery Webrovy, E. F. Míšek: *Kouzelné zrcadlo*, J. K. Vršovický: *Dlouhý, široký a bystrozraký*, Jaroslav Průcha: *Kašpárek v pekle*, E. F. Míšek: *Čert a Káča (Naše loutky. S rubrikou Praktický loutkář.* 1923/1924, roč. 1, č. 1–6. Praha : Antonín Münzberg, 1923/1924. 6x ročně).

[3] Jako příklady článků z 1. ročníku časopisu *Naše loutky* lze uvést: V. Podivín: Zasmějte se! – proslov pro Kašpárka, E. F. Míšek: Několik poznámek praktického loutkáře, K. Kobrle: Naše loutkové divadlo,

příliš nezabýval obecnější teorií či budoucností a dalším rozvojem loutkářského oboru – na rozdíl od *Loutkáře*.

Po formální stránce byl časopis formátu mírně většího než A5, počet stránek v jednotlivých číslech kolísal kolem deseti bez přílohy s loutkovou hrou. Časopis byl hodně textový, obrázků a nákresů bylo vždy v celém ročníku jen několik. V čem se časopis *Naše loutky* podobal *Loutkáři*, bylo časté uveřejňování básní na titulní straně. Ročníky desátý a třináctý *Našich loutek*, zvolené pro srovnání v rámci rešerše, byly s prvním ročníkem periodika formálně i obsahově shodné.

2.4 Časopis Loutkář v letech 1917–1939

Bez přerušení vycházel *Loutkář* od roku 1917 až do roku 1939, kdy se jeho nevýnosnost stala už neúnosnou. Finanční situace *Loutkáře* se totiž zhoršovala delší dobu. Již v lednu roku 1939 oběžník *Zprávy Loutkářského soustředění* upozorňoval čtenáře-loutkáře:

> Měsíčník Loutkář, ročník XXV., místo aby oslavil své jubileum, byl nucen se omezit na šest sešitů ročně a snížit úměrně své předplatné na K 18. (…) Je povinností každého loutkového divadla, aby odbíralo náš jediný odborný list, který nám záviděla a závidí celá loutkářská cizina. Říkáme zcela upřímně: situace Loutkáře je kritická, a nestoupne-li počet jeho odběratelů, časopis zanikne, poněvadž nakladatelství J. R. Vilímek nehodlá už dále doplácet na jeho schodky. Zánik Loutkáře by byl ovšem nejen ostudou, nýbrž i těžkou ranou pro naše loutkářství (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1939, roč. 1, č. 1, s. 1).

Navzdory opakovaným apelům na členy loutkářské veřejnosti, aby si časopis *Loutkář* předpláceli a doporučovali jej také svým dalším kolegům a známým, nebylo dosaženo potřebného zvýšení výnosů. Podle redakce k odběratelům listu patřila sotva šestina z 2500 loutkových divadélek na našem území v roce 1937, a tak byl časopis

---

K. Engelmüller: Nad Stapferovými novými dekoracemi pro loutková divadla, K. Kobrle: Loutky na prsty, E. Kadlec: Konstrukce rodinného a menšího spolkového loutkového divadla (*Naše loutky. S rubrikou Praktický loutkář.* 1923/1924, roč. 1, č. 1–6. Praha : Antonín Münzberg, 1923/1924. 6x ročně).

Loutkář roku 1939 skutečně ukončen, jen „rok po zániku Našich loutek a po pětadvacetileté blahodárné a dosud plně nedoceněné práci pro povznesení českého loutkářství“ (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1939, roč. 1, č. 10, s. 1). Poslední šesté číslo pětadvacátého ročníku *Loutkáře* vyšlo 15. června 1939 – již za okupace (*Loutkář*, 1939, roč. 25, č. 6, s. 12).

Jan Malík vzpomíná na konec *Loutkáře* v květnu roku 1941 na stránkách *Loutkové scény*:

> Když jsme před prázdninami roku 1939 ukládali do příručních knihoven pětadvacátý ročník Loutkáře, zbývala ještě jiskřička naděje, že na podzim se setkáme s dalšími sešity této revue. Ale už na sklonku léta bylo jisto, že osud Loutkáře je definitivně zpečetěn. Připravovali jsme se sice na tenhle konec už od ledna 1939, kdy jsme začali vydávat Zprávy Loutkářského soustředění, abychom nezůstali trčet bez tiskového orgánu – a přece nás to rozloučení s tradičním časopisem nakonec bolestně překvapilo a dojalo i ty nejzasvěcenější“ (*Loutková scéna*, 1941, roč. 1, č. 6, s. 2).

Podrobněji se o zániku *Loutkáře* Malík rozepsal až po válce a jako příčinu jeho konce přímo označil špatný přístup Vilímkova nakladatelství:

> Loutkář začal očividně chřadnout už tím okamžikem, když na podzim r. 1930 přešel z rukou apoštolsky obětavého vydavatele do velkého nakladatelského koncernu, jehož obchodní politika si nepotrpěla na sentimentální ohledy. Vilímkovo nakladatelství ujalo se vydavatelského úkolu prostě jen proto, že v rostoucím loutkářském ruchu tušilo ziskové možnosti a že vydávání zavedeného časopisu se jevilo jako žádoucí doplněk k vznikajícímu loutkářskému oddělení Vilímkovy firmy. (...) Zkrátka – časopis se slavnou minulostí zhasl velmi neslavně a nakladatelova ryze obchodnická úvaha měla zase jednou vrch nad všemi ostatními argumenty. (...) Že tehdy věru nebylo třeba časopis likvidovat, dokázala hned rok nato Loutková scéna, která si záhy získala poměrně značně početnou odběratelskou obec, a dnes je onen okupační ročník hledanou aukční vzácností“ (Malík in *Loutková scéna*, 1949, roč. 5, č. 9–10, s. 2–3).

2.4.1 Osobnost Jan Malíka

Do dvacátých let dvacátého století spadá počátek loutkářských aktivit Jana Malíka (15. 2. 1904 Příbram – 24. 7. 1980 Praha), významného loutkáře, autora loutkových her, režiséra, historika a publicisty, dlouholetého přispěvatele *Loutkáře*, který také svými organizačními aktivitami v mnohém navázal na Jindřicha Veselého. Jan Malík vystudoval klasickou filologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Paze, kde posléze v roce 1930 získal doktorát. Loutkové divadlo ho zaujalo už během studií, na počátku dvacátých let působil jako loutkoherec v sokolském loutkovém divadle v Praze – Libni. Loutkářství se ale brzy začal věnovat také v teoretické rovině, jako by ve všech ohledech přebíral pomyslnou štafetu po Jindřichu Veselém (Dubská in Malíková et al., 2004, s. 22).

Plně svůj tvůrčí a organizační potenciál rozvinul ve třicátých letech. Jednak hojně přispíval svými teoretickými články do *Loutkáře*, dále byl v roce 1933 zvolen na mezinárodním sjezdu loutkářů v Lublani generálním sekretářem UNIMA[1], působil také jako autor a režisér v Loutkovém divadle Umělecké výchovy v Praze v letech 1934–1936 (ibid.). Jan Malík byl autorem řady loutkových inscenací, například v letech 1927–1931 napsal hry *Sandvich revue*, *Radio revue* a *Journal revue*, ovlivněné poetikou Osvobozeného divadla, pro libeňské loutkové divadlo sokolské. V roce 1936 měla premiéru jeho dodnes populární hra *Míček Flíček* (*Loutkář*, 1936, roč. 23, č. 4, s. 16). A v letech bezprostředně před začátkem války napsal tři úspěšné politicky angažované hry pro divadlo Josefa Skupy v Plzni (Dubská, s. 230–57).

Od roku 1939 – po smrti Jindřicha Veselého a zrušení *Loutkáře* – byl Jan Malík hlavním redaktorem oběžníku *Zprávy Loutkářského soustředění* a od roku 1940 také vedoucím nástupnického titulu *Loutkáře* s názvem *Loutková scéna* (viz dále). Po skončení války byl Malík opět velmi aktivní v organizování loutkářské obce, jak bude popsáno v další kapitole.

[1] V této funkci působil až do roku 1972 a poté byl jmenován čestným prezidentem UNIMA. Zdroj: *UNIMA v datech. UNion Internationale de la Marionnette.* [online] [cit. 26. 8. 2011]. Dostupné z www: <http://host.divadlo.cz/unima/kongresy.asp>.

2.4.2 Vydavatel, složení redakce – hlavní autoři

Zdrojem pro podkapitoly 2.4.2., 2.4.3 a 2.4.4 byla rešerše ve všech vydaných číslech časopisu *Loutkář* od roku 1917 do roku 1939. První ročník *Loutkáře* v roce 1917 vycházel nákladem Antonína Münzberga, výrobce Alešových loutek z pražského Žižkova. Od dalšího ročníku jej už ale vydával sám Jindřich Veselý vlastním nákladem, tiskl jej v tiskárně Čeňka Mojžíše v Chocni.[1]

Loutkář vycházel v celém období 1917–1938 každý měsíc v roce mimo letní prázdniny, tedy desetkrát ročně, v roce 1939 bylo kvůli finanční tísni vydáno pouze šest čísel. V roce 1917 činilo předplatné na celý ročník 6 korun, jednotlivá čísla stála 70 haléřů, lze to považovat za jakousi sníženou, zaváděcí cenu. Papír po válce velmi zdražil, jak informovalo první číslo nového *Loutkáře* – „Vagon novinářského papíru, který byl před válkou za 2000 K, je nyní za 11 000 K (po případě ani není), takže zvýšení cen novin o 10–15 % je v poměru ke zdražení papíru nepatrné“ (*Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 1, s. 16). Už od třetího ročníku se cena zvyšovala, celoroční předplatné stálo 11 korun, jednotlivá čísla po koruně a 10 halířích. Meziroční růst ceny předplatného byl i nadále značný: například ve čtvrtém ročníku už stálo roční předplatné 14 korun, v pátém 25 korun, v šestém ročníku do konce listopadu 1921 40 korun a po listopadu 1921 již 50 korun za rok.

Myšleno bylo v *Loutkáři* i na nespokojeného čtenáře – redakce přijímala případné reklamace nejdéle 14 dní po vydání každého čísla (Loutkář, 1917, roč. 1, č. 1, s. 12). Opakovaně byly v časopise tištěny výzvy k interakci čtenářů – aby posílali své vlastní postřehy z dění v loutkářství, aby psali své praktické dotazy k loutkám. Počet stránek kolísal mezi 12 až 24 stranami, nepravidelně byly k číslům přidávány přílohy s loutkovými hrami, a to pouze pro předplatitele, ty pak byly zpravidla osmistránkové.

Redakce nebyla zprvu jakkoli organizována stejně jako v případě *Českého loutkáře* a spočívala v síti více či méně pravidelných přispěvatelů, až později získaly některé rubriky stálé vedoucí redaktory. Mezi autory, jejichž texty se v časopise objevovaly nejčastěji, se vedle Jindřicha Veselého v tomto období řadili například

[1] Zdroj: *Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství.* 1917/1918, roč. 2, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1917/1918. 10x ročně.

Jaroslav Průcha, Liběna Odstrčilová, Eugen Stoklas, Vladimír Zákrejs, Emanuel Svoboda, Ferdinand Tomek, Josef Skupa, Karel Fišer, Karel Doležal, Ludmila Tesařová, Emil Linhart, František Čech, A. B. Šavrdová, Ota Bubeníček či Vojtěch Schück. Proměny redakce budou zmíněny v chronologickém popisu jednotlivých ročníků časopisu v následující podkapitole.

2.4.3 Programové zaměření periodika

Programové zaměření obnoveného *Loutkáře* se shodovalo s programovým zaměřením původního *Českého loutkáře*. Jeho cílem byla všeobecná podpora loutkářů a loutkového divadla, poskytování prostoru k výměně názorů, propagace loutkářství v kontextu ostatních divadelních disciplín, informování o dění v loutkových divadlech u nás i v zahraničí. Programové zaměření také odpovídalo tomu, že se *Loutkář* v roce 1923 stal oficiálním orgánem loutkářské organizace Loutkářské soustředění při Osvětovém svazu v Praze a posléze orgánem mezinárodní organizace UNIMA. Časopis proto také informoval o dění v těchto organizacích a podílel se na plnění jejich programových cílů. Tak například páté číslo šestnáctého ročníku přináší apel na čtenáře-loutkáře od Jindřicha Veselého a jeho kolegů zastupujících Masarykův lidovýchovný ústav v Praze, kde vyzývají, aby všech 3200 loutkových divadel u nás bylo bez výjimek soustředěno v Loutkářském soustředění s tím, že právě tato jejich organizace a soustavná a důsledná práce v ní vzbudí ještě větší úctu k loutkářství mezi divadelníky i publikem (*Loutkář*, 1930, roč. 16, č. 5, s. 2).

Programové zaměření časopisu *Loutkář* popsal doslovně sám Jindřich Veselý v červnu roku 1930 při příležitosti oznámení o změně nakladatele periodika. Veselý informoval o tom, že mu přibývají jiné povinnosti, protože organizace UNIMA se pod jeho prezidentstvím rozrůstá – je v ní již soustředěno 18 států:

> (...) Vzdal jsem se svého soukromého nakladatelství a vydavatelství Loutkáře i Knihovny českých loutkářů, aby obé za mé redakce vydávalo odborné nakladatelství z povolání Jos. R. Vilímek. Revue des Marionnettes Loutkář, jak je název sedmnáctého ročníku – slibuje věrnost dosavadním směrnicím Loutkáře: 1. Uchovávati památky na staré dynastie loutkářů lidových, pokud se ještě vyskytne něco cenného, 2. Podávati hojně praktických návodů a obrázků pro naše loutková divadla rodinná, školní i spolková, 3. Seznamovati

s uměleckými scénami našimi i zahraničními. 4. V organisačním věstníku otiskovati zprávy z loutkářského odboru Masarykova lidovýchovného ústavu, Loutkářského soustředění, z loutkových divadel Sokola, Dělnických tělocvičných jednot, Orla, z divadel soustředěných v Československém ústavu zahraničním atd. (Veselý in *Loutkář*, 1930, roč. 17, č. 1, s. 12).

A konečně programové zaměření periodika ilustroval také nadějný slib redakce v úvodu prvního čísla jednadvacátého ročníku: „Loutkář vás spojí s celým vůkolním loutkářským světem a položí na dlaň vše, čeho se měsíc od měsíce dosáhlo nebo objevilo u nás i za hranicemi“ (*Loutkář*, 1934, roč. 21, č. 1, s. 1).

2.4.4 Zpracovávaná témata, formální podoba

Časopis už od prvního čísla v roce 1917 vycházel ve stejné kvalitě a pečlivém provedení jako v prvním období. Na titulní straně se od prvního ročníku opět střídaly básně anebo ilustrace, následovaly články řazené buď volně, anebo v rubrikách, které stejně jako dříve nebyly pevně zařazeny v úplně každém čísle. Formát časopisu měl rozměry 28.4x20.2 cm, tisk byl černobílý, včetně obrázků. Obrazová stránka zahrnovala reprodukce fotografií přímo z divadélek, praktické obrázky, plány a nákresy, dekorace z knih, návrhy a kresby umělců i podobizny loutkářů. Grafické zpracování bylo přehledné, decentní, dobře čitelné, v textech se nevyskytovaly gramatické ani typografické chyby.

Články prvního ročníku *Loutkáře* s podtitulem „Měsíčník pro povznesení českého loutkářství“ se dělily to rubrik „Básně“, „Články teoretické“[1], „Články praktické“[2], „Hry“[1], „Národopisný koutek“[2], „Literatura“[3], „Čertoviny a drobnosti“ –

[1] Příklady teoretických článků z prvního ročníku: L. Odstrčilová: Ve službách Thalie, Karel Hádek: Loutková hra Artura Schnitzlera (*Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství.* 1917, roč. 1, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1917. 10x ročně.).

[2] Příklady praktických článků z prvního ročníku: Václav Kraus – Doplňky pro dekorace českých umělců a zařízení loutkových divadel, E. Stoklas: Hra školou, J. Skupa: Něco o jevišti k divadlu s maňásky v místnosti i v přírodě, J. Kopenec: Několik světelných efektů na loutkovém divadle, V. Černovický:

tato rubrika zahrnovala různé drobné zprávy a informace, psané často s nadsázkou, jako například:

> Mefisto ztratil nohu i s koňským kopytem při představení Doktora Fausta v Sobotce. Když se mu publikum smálo, vrátil se ihned a zahodil i druhou končetinu a řekl, že zahodí ještě obě ruce a třeba i hlavu a že bude ještě živ. Smích utichl. Tak jsme si zachránili reputaci. MUDr. Jos. Sedmidubský (*Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 1, s. 15).

Dále se objevovala rubrika „Hovorna“, kde redakce zodpovídala různé dotazy, a rubrika „Zrnka“, která zahrnovala citáty s divadelní i nedivadelní tematikou.

Tak jako v prvním období *Českého loutkáře* byly jedním ze stálých témat periodika Alšovy loutky, v prvním ročníku *Loutkáře* představovala takové průběžné téma osobnost a dílo německého hraběte Franze von Pocciho, zakladatele mnichovského loutkového divadla, o němž byla otištěna řada článků.[4]

V druhém ročníku 1917/1918 přibyly k výše jmenovaným další rubriky s názvy „Kašpárek ve frontě a za frontou“ (viz výše) a „Kašpárek hádankářem“, kde byly uveřejňovány drobné hádanky a říkanky s loutkářskou tematikou. V číslech druhého ročníku je citelné o něco menší zaměření na aktuální dění v konkrétních loutkových divadlech a naopak intenzivnější zaměření na loutkářský obor jako takový.[5]

O vděku malého publika (*Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství.* 1917, roč. 1, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1917. 10x ročně.).

[1] Například hra Eugena Stoklase s názvem *Malířovo štěstí* (*Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 3, s. 12).

[2] Například Jindřich Veselý: Z korespondence s lidovými loutkáři, Příspěvky k Faustu čských loutkářů (*Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 2, s. 10).

[3] Například Doktor Faust – podle nejstaších tradic českých sestavil, úvodem a poznámkami opatřil Jindřich Veselý (*Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 2, s. 10).

[4] Například Jindřich Veselý: Klasik loutkových her František hrabě Pocci (*Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 1, s. 3), Jaroslav Hloušek: Klasik loutkových her – K chystaným překladům her hraběte Františka Pocciho (*Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 6, s. 7), J. Bartoš: František hrabě Pocci, klasik loutkových her (*Loutkář*, 1917, roč. 1, č. 9, s. 4).

[5] Příklady článků z 2. ročníku: J. Bartoš: Zvířata v loutkových hrách, L. Mašínová: Úsudek dětí o loutkovém divadle, J. Urban: České loutky v Sofii, M. Rejsková: Loutkové divadlo u dětí nejmenších, J. Veselý: Odpovědnost velkých divadel, V. Kraus: O stavbě a výbavě loutkových divadel,

Od třetího ročníku 1918/1919 výrazně přibylo nákresů – například plánů konstrukcí divadla či osvětlovacích zařízení. Jinak nebyly v časopise v tomto ročníku znatelné žádné významné proměny, stejně tak ani v následujícím čtvrtém a pátém ročníku. Ve čtvrtém ročníku přibyl časopisu nový podtitul „Časopis Umělecké loutkové scény“, který měl ještě v pátém a šestém ročníku.

V úvodu šestého ročníku 1921/1922 doprovázely název *Loutkář* nové cizojazyčné podtituly – v angličtině „The Only Special Review in the Republique of Czechoslovakia and in All the World“ a ve francouzštině „L'Unique revue spéciale dans la République Tchécoslovaque et dans le Monde entier“, tedy v překladu „Jediný specializovaný časopis v Československé republice a na celém světě“.[1] Přibyly další nové rubriky „Zprávy a poznámky“ a „Kašpárkova Besídečka“ – hned v prvním čísle Kašpárek například vzkazoval čtenáři: „Tak si jednou provždy pamatuj, že Loutkář jest jediný časopis český, pojednávající o všem, co s loutkami souvisí, a jehož číslo vám na ukázku zašle každý řádný knihkupec, obzvláště však tiskárna Loutkáře v Chocni. Nazdáááár!“ (*Loutkář*, 1921, roč. 6, č. 1, s. 11).

Sedmý, respektive devátý ročník 1922/1923 se formálně ani obsahově od předchozího nelišil. Od tohoto ročníku se změnilo číslování již vyšlých ročníků – nově se připočítávaly k *Loutkáři* také první dva ročníky *Českého loutkáře*, takže tento sedmý ročník byl vlastně devátý. V září 1922 zemřel Karel Mašek, dramatik, spisovatel, novinář a stálý přispěvatel *Loutkáře*. Bylo mu věnováno čtvrté číslo tohoto ročníku, kde na něj vzpomínali ve svých textech Vladimír Zákrejs, Liběna Odstrčilová, Jindřich Veselý, Marie Gebauerová a Jan Gotthard.[2]

L. Odrstrčilová: Z loutkové scény (*Loutkář: Měsíčník propovznesení českého loutkářství.* 1917/1918, roč. 2, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1917/1918. 10x ročně.).

[1] Příklady článků z 6. ročníku: V. Sojka: Čertův doslov, E. Linhart: O Významu loutkového divadla, K. Oliva: Teatar marioneta v Záhřebě, J. Kopenec: Osvětlování loutkového divadla acetylenem, J. Veselý: Příprava k provedení Jiráskovy hry Pan Johannes (*Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství.* 1921/1922, roč. 6, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1921/1922. 10x ročně.).

[2] Příklady článků z 9. ročníku: O. Hanuš: Kmotr Škrhola na tátrumu, K. Fišer: Loutkářství v Německu, M. Gebauerová: Za Karlem Maškem, J. Gothard: Vzpomínka na Karla Maška, Jindřich Veselý: Loutková divadla polských umělců, O. Plívka: Blesk na loutkovém jevišti (*Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství.* 1922/1923, roč. 7(9), č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1922/1923. 10x ročně.).

Podtitul jubilejního desátého ročníku 1923/1924 *Loutkáře* zněl nově „Měsíčník pro *studium* a povznesení českého loutkářství“. Šéfredaktorem byl stále Jindřich Veselý, praktickou část nově řídil akademický malíř Vít Skála z Prahy a rubriku „Kašpárkova besídečka“ řídil odborný učitel Jaroslav Průcha z Blatné. Nově přibyla rubrika „Literární oznamovatel“, která se věnovala publikacím jiným než přímo divadelním, pro něž byla určena již zavedená rubrika „Literatura“.[1] V tomto ročníku výrazně přibylo obrázků, šlo o portréty osobností loutkářů, fotografie scén, kresby a návrhy loutek, nákresy a další.[2] Na konci časopisu přibyla další nová rubrika „Insertní oznamovatel“, kde se uveřejňovaly inzeráty čtenářů – poptávka a nabídka loutek, divadélek, vybavení apod., dále se objevila nová rubrika „Pražská loutková divadla“, která informovala o dění v divadlech, a také „Organizační věstník“ se zprávami z Loutkářského soustředění.

Jedenáctý ročník 1924/1925 se opět od svého předchůdce složením redakce, formálně ani tematicky nelišil.[3] Přibyla navíc rubrika „Příhody z loutkových divadel“. Dvě čísla v tomto ročníku byla speciálně zaměřená: číslo 6 bylo z většiny věnováno loutkové scéně DRAK, číslo 10 zase Loutkovému divadlu Feriálních osad při příležitosti loutkářského sjezdu v Plzni dne 30. května 1925.

---

[1] Příklady článků z 10. ročníku: J. Veselý: Švýcarské loutkové divadlo, P. F. Kratochvíl: Loutky v Podkarpatské Rusi, V. Skála: Několik slov o dekoraci, F. Wenig: Loutková literatura, L. Tesařová: Svatý Mikuláš v loutkovém divadle (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství.* 1923/1924, roč. 10, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1923/1924. 10x ročně.).

[2] Jako příklady lze uvést: V.. Sokolov v Moskvě se svými loutkami – portrétní fotografie (*Loutkář*, 1923, roč. 10, č. 1, s. 19), Tony Sarg’s Marionettes – reprodukce divadelního plakátu (*Loutkář*, 1923, roč. 10, č. 2, s. 4), Scény provedené Ant. Kopeckým – fotografie loutkové scény (ibid., s. 9), ak. malíř J. Čejka: Galerie hlav k loutkám, řada II – nákresy (*Loutkář*, 1924, roč. 10, č. 5, s. 10), J. Kopenec: Výroba loutek v domácí dílně – nákresy (ibid., s. 5), Loutka švýcarského divadla v Curychu ke hře *La machine volante* – fotografie loutky (*Loutkář*, 1924, roč. 10, č. 6–7, s. 9), ak. malíř Petr Dillinger: Prodavač loutek – dřevoryt (*Loutkář*, 1924, roč. 10, č. 10, s. 6).

[3] Příklady článků z 11. ročníku: Karel Driml: Byli jsme a zase budem, J. Veselý: Průběh sjezdu loutkářských pracovníků v Praze ve dnech 7.–9. června 1924, J. Skupa: Pohyblivá mračna na loutkové scéně, V. Hanke: Tvoření dýmu na jevišti (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství.* 1924/1925, roč. 11, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1924/1925. 10x ročně.).

Také dvanáctý ročník 1925/1926 plynule navázal na předchozí ročník beze změn, objevily se navíc rubriky „Z domova, z ciziny, z tisku“, „Spejblovinky ze z Plzně“ a „Kašpárek a radio“.[1] Číslo 10 bylo věnováno poctě J. K. Tyla, jenž zemřel před 70 lety, a zároveň také oslavě Aloise Jiráska, jenž se právě dožil 75 let (*Loutkář*, 1926, roč. 12, č. 10).

V ročníku třináctém 1926/1927 přibyla rubrika „Spejblova zahrádka“; hned v prvním čísle ročníku přinesla zprávu o tom, že Spejbl má od nynějška syna jménem Hurvínek (*Loutkář*, 1926, roč. 13, č. 1, s. 18–20).[2]

V ročníku čtrnáctém 1927/1928 přibyla rubrika „Literární novinky neloutkářské“. Osmé číslo bylo vybaveno speciální přílohou s názvem „Loutkářská dynastie Matěje Kopeckého“ při příležitosti osmdesátého výročí úmrtí významného českého loutkáře.[3]

Ročník patnáctý 1928/1929 přinesl nově rubriky „Premiéry!“ a „Rozmanitosti“. Dvojčíslo 3–4 bylo věnováno loutkářství na Slovensku v posledních deseti letech.[4]

První číslo šestnáctého ročníku s pozměněným názvem *Měsíčník Loutkář* z přelomu let 1929/1930 zahrnovalo kromě jiného reflexi květnového loutkářského

[1] Příklady článků z 12. ročníku: F. Zeman: Kašpárkův doslov, A. Hudec: Loutkové divadlo Tony Sarga v Americe, F. Wenig: Loutky a veřejnost, J. Skupa: Zvukové efekty na loutkovém divadle, V. Skála: Nejnovější archy českých dekorací (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství.* 1925/1926, roč. 12, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1925/1926. 10x ročně.).

[2] Příklady článků z 13. ročníku: V. Čejchan: Loutkové divadlo v sovětském Rusku, J. Skupa: Výchovné cíle koutkového divadla u dětského publika, L. Zelinková: Citový poměr dětí k situaci loutek ve hře, J. Leden: Něco o dekoracích tištěných (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství.* 1926/1927, roč. 13, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1926/1927. 10x ročně.).

[3] Příklady článků z 14. ročníku: L. Sutnar: Loutky v Magdeburku a v Mnichově, K. Čepelák: Skříňové divadlo rodinné, V. Sokolov: Kašpárek a rozhlas, F. Ptáček: Autor o režii Princezny Nafty, J. Veselý: Život, dílo a rod Matěje Kopeckého (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství.* 1927/1928, roč. 14, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1927/1928. 10x ročně.).

[4] Výběr článků z 15. ročníku: F. Roith: Loutkové divadlo v ústřední knihovně hl. města Prahy, K. Koval: Hans Christian Andersen a loutky, K. Vlachý: Držení loutek, J. Skupa: Administrativa scénování na loutkovém divadle, L. Görner: Systém osvětlovací (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství.* 1928/1929, roč. 15, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1928/1929. 10x ročně.).

sjezdu v roce 1929, z něhož vzešlo založení mezinárodní loutkářské organizace UNIMA. V „Rezoluci sjezdu loutkářských československých pracovníků“ loutkáři opět apelovali na to, aby loutkové divadlo bylo rovnocennou složkou lidovýchovy ve všech typech škol a dalších výchovných organizacích (*Loutkář*, 1929, roč. 16, č. 1, s. 4). Do čísla přispěly také zahraniční osobnosti, které se sešly u založení UNIMA, například Paul Jeanne napsal báseň ve francouzštině „A Spejbl, Casperl et Polichinelle“ a v překladu byl uveřejněn jeho článek „Francouzské loutky v Praze“, v překladu byl také otištěn článek Otta Brömma z Hamburku s názvem „Jak jsem dospěl ke své loutkové scéně“ (ibid.).

Zvláštním mezititulkem byly nově v druhé části časopisu odděleny články do „Části praktické“, tématy této části byly stále praktické aspekty výroby dekorací, loutek, rekvizit, osvětlení, efektů. Rubriky byly jinak shodné s předchozími ročníky, nové drobné rubriky se věnovaly dění v různých spolcích – „Hlídka sokolských loutkářů“, „Hlídka loutkářů dělnických tělocvičných jednot“, „Hlídka loutkářů Československého orla“. Poslední strana Loutkáře byla od tohoto ročníku vyhrazena zprávám z mezinárodní organizace UNIMA. Vlevo na této straně byl text psaný ve francouzštině, v pravém sloupci byl stejný text v českém jazyce.[1]

Do ročníku sedmnáctého 1930/1931 vstoupilo periodikum jako *Revue des marionnettes Loutkář*, „Orgán Loutkářského soustředění při MLÚ v Československé republice“ a „Organe officiel de l’UNIMA“. Podle tiráže byli vedle odpovědného redaktora Jindřicha Veselého stálými spolupracovníky František Čech, Vít Skála, Josef Skupa a Vojtěch Sucharda. Nová rubrika „Divadelní historky“ obsahovala zábavné příhody z dění v divadlech.[2]

[1] Příklady článků z 16. ročníku: K. Vlachý: Jednoduché osvětlení rodinného divadla, F. Jirásek: Několik poznámek o malbě dekorací, F. Čech: Přeměňování hlav u velkých loutek, J. Veselý: Z mezinárodního loutkářského sjezdu v Paříži, V. Jiřina: Vittorio Podrecca, E. Pospíšil: Jak scénujeme (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství.* 1929/1930, roč. 16, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1929/1930. 10x ročně.).

[2] Příklady článků ze 17. ročníku: K. Sesanová: Loutkové divadlo v Rumunsku, J. Veselý: Harro Siegel, loutkář-umělec, E. A. Hruška: Scénická výprava výpravné hry, F. Prešovský: Představení pro dospělé (*Revue des marionnettes/Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1930/1931, roč. 17, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1930/1931. 10x ročně.).

Ročník osmnáctý 1931/1932 se od předchozího nelišil.[1] Mezi autory se nově objevilo jméno Jan Malík, do ročníku přispěl řadou článků orientovaných spíše prakticky.[2]

V devatenáctém ročníku 1932/1933 byly nově ke každému číslu připojovány vždy tři přílohy s loutkovými hrami. Odběratelé – předplatitelé – si mohli vybrat, zda chtějí číslo i s přílohami, kus za 4 koruny, anebo bez příloh, kus za 3 koruny, a tedy také levnější celoroční předplatné za 30, resp. 33 korun. V tomto ročníku velmi výrazně převládala praktická část, tvořila více padesát procent každého čísla.[3]

V jubilejním dvacátém ročníku 1933/1934 se vrátil samostatný název *Loutkář*. Stále převládaly praktické články a tentokrát také zaměření na výchovu – přibyly rubriky „Pro tatíky, pro mámy, hrající dětem loutkami“, „Mateřských škol koutek maňáskových loutek“, „Školní rádce ruční práce“.[4] Novým hlavním spolupracovníkem se podle tiráže stal Jan Malík.

V jednadvacátém ročníku 1934/1935 se rozrostl kruh spolupracovníků hlavně o ženy-autorky, byly to: Slávka Kautmannová-Skálová, Květa Jarská, Helena Athéna

---

[1] Příklady článků z 18. ročníku: O. Bubeníček: Dr. Josef Scheiner, loutkář a loutkomil, A. Skála: Naši loutkoherci a výchova ochotnického dorostu, J. Veselý: K české a německé písni o Faustovi, B. Koštyal: Stínohra při loutkovém divadle (*Revue des marionnettes/Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1931/1932, roč. 18, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1931/1932. 10x ročně.).

[2] Jako příklady lze uvést články: J. Malík: Pohádka se vrací, Něco o zrcadlech, Repertoár pro dospělé, Dekorace k první pětce Loutkových her Malého čtenáře, Otázka dekorací a dekorace z nalepovaných papírů (*Revue des marionnettes/Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1931/1932, roč. 18, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1931/1932. 10x ročně.).

[3] Příklady článků z 19. ročníku: J. Malík: Kruhový horizont v konstruktivním vývoji naší scény, J. Malík, Anatomie naší loutky, J. Bartoš: Cizí loutky na českém loutkovém divadle, J. Veselý: Antické hry na českých loutkových divadlech, J. John: Maňáskové divadlo a němohra k němu, J. Tesař: Nábytek snadno a rychle (*Revue des marionnettes/Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1932/1933, roč. 19, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1932/1933. 10x ročně.).

[4] Příklady článků z 20. ročníku: E. Stoklas: Kašpárkův úsměv, J. Průcha: Chvála zvětšeného rodinného divadla, O. Nezbeda: Upevňování postranních kulis, L. Polák: Nápady nemoudré i moudré, J. Skupa: Všeobecné podmínky zdaru loutkových představení (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1933/1934, roč. 20, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1933/1934. 10x ročně.).

Homolová, Karla Jedličková. Nová samostatná rubrika „Náš žalov“ odteď přinášela zprávy o úmrtích v řadách loutkářských pracovníků.[1]

Od dvaadvacátého ročníku 1935/1936 zlevnilo předplatné, jedno číslo stálo nyní 3 koruny, předplatné na celý rok 30 korun, resp. 32 korun při zasílání poštou, a to proto, že redakce chtěla především snížením ceny přilákat nové odběratele. „Nová cena nedovoluje připojovat už ale celé loutkové hry jako přílohy zdarma ke každému číslu. Předplatitelé zato mají 10 procent slevu na nově vydané hry Knihovny českých loutkářů“ (*Loutkář*, 1935, roč. 22, č. 1, s. 16). Složení redakce ani rubrik se nezměnilo.[2]

Od třiadvacátého ročníku 1936/1937 stál v čele redakce akademický malíř Vít Skála. Veselý jako ředitel střední školy v Českých Budějovicích zůstal sice v redakci a redigoval ještě první číslo, ale vedení přenechal Vítu Skálovi, který sídlil v centru dění v Praze (Cífka, 1986, s. 71). Podle tiráže vypadal nyní rozšířený stálý redakční kruh následovně: „Jan Malík, Fr. Čech (za zemi Moravskoslezskou), Jos. Kopenec, Jos. Machoň, Václav Sojka-Sokolov, G. Stíbalová (za zemi Slovenskou a Podkarpatoruskou), Jindřich Veselý“ (*Loutkář*, 1936, roč. 23., č. 1). V tomto ročníku opět vzrostl podíl teoretických článků, v celém ročníku byly na druhou stranu otištěny pouze dvě básně.[3]

[1] Příklady článků z 21. ročníku: V. Burian: Příteli J. Veselému k padesátce, I. Jarníková: Z mých maňáskových vzpomínek, J. Veselý: Snahy a cíle loutkového divadelnictví v minulosti a přítomnosti, M. Lederer: Školy, otevřete nám dveře! (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1934/1935, roč. 21, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1934/1935. 10x ročně.).

[2] Příklady článků z 22. ročníku: V. Dyk: Dva vstupy k maňáskovým hrám, J. Machoň: Několik podrobností z loutkářské výstavy ve Stuttgartě, J. Veselý: Nakladatelství Vilímkovo – průkopníkem loutkářství v minulosti a přítomnosti, J. Malík: Jevištní podlaha, nový zvukový přístroj, K. Jedličková: Návod na čápa pro maňásky (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1935/1936, roč. 22, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1935/1936. 10x ročně.).

[3] Příklady článků z 23. ročníku: J. Machoň: O zpěvohrách pro loutkové divadlo, J. Malík: Skupa – nebo Kopecký?, V. Skála: Verterp, lidový typ maňáskového divadla ukrajinského, G. Stíbalová: Slovenské lútkarstvo (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1936/1937, roč. 23, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1936/1937. 10x ročně.).

Ročník čtyřiadvacátý 1937/1938 se od předchozího neodlišoval. Zmizely rodinně zaměřené podrubriky, nepravidelně se vyskytovala nová rubrika „Ze zákulisí“.[1]

Předplatné pětadvacátého ročníku *Loutkáře* 1938/39 stálo pouze 18 korun – vyšlo jen pět čísel, než došlo k výše popsanému zastavení listu. V čísle 5 v rubrice „Z domova i z ciziny“ přinesl *Loutkář* zajímavou organizační zprávu: ve Stuttgartu byl založen Říšskoněmecký loutkářský ústav (Reichsinstitut für Puppenspiel), aby upevňoval pozice loutkářství jako důležité součásti německé kultury (*Loutkář*, 1939, roč. 25, č. 5, s. 10).[2]

[1] Příklady článků z 24. ročníku: Z. Vyskočil: Z pohádek loutkového dědečka, V. Skála: Český loutkářský pracovník v Amsterodamu, E. Kolár: Loutky stavějí mosty, J. Malík: O konstrukci loutky, V. Skála: Přístoj k výrobě dýmu pro draka (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1937/1938, roč. 24, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1937/1938. 10x ročně.).

[2] Příklady článků z 25. ročníku: F. Jirásek: Fügner a loutky, V. Skála: Umíte si udělat sádrovou formu?, J. Malík: Zvuky na deskách, F. Čech: Světlo píše a kreslí, V. Sojka-Sokolov: Co hráti?, J. K. Vršovický: O napodobení některých zvuků na divadle (*Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství.* 1938/1939, roč. 25, č. 1–6. Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1938/1939. 6x ročně.).

3. Časopis Loutkář/Loutková scéna 1939–1950

Už v předvečer druhé světové války, kdy napětí v Evropě sílilo a fašistické Německo postupně přebíralo moc ve středoevropských demokraciích, apelovali českoslovenští loutkáři na národnostní samostatnost a identitu a snažili se podpořit demokratické smýšlení. Tyto tendence lze sledovat ze stránek časopisu *Loutkář* v druhé polovině třicátých let, zejména z rubriky „Zprávy z loutkových divadel" – tak například Říše loutek v Praze uvedla v roce 1935 inscenaci z pera Františka Ptáčka s názvem *Napoleon*, kde se autor kriticky vyjadřoval k Napoleonovu dobyvatelskému tažení do Ruska a hodnotil jeho historické selhání z pohledu obyčejných lidí (*Loutkář*, 1935, roč. 22, č. 3, s. 14). Tvůrci z Loutkového divadla Umělecké výchovy zase v roce 1937 nastudovali společně se souborem Zwirn-Zupf-Truppe – s Němci, kteří od roku 1935 působili v Praze, Malíkova *Míčka Flíčka*, a tak se snažili poukázat na to, že oba národy mohou spolu existovat i v míru. Původní provedení hry bylo pozměněno tak, že některé role převzali němečtí recitátoři (*Loutkář*, 1937, roč. 24, č. 4, s. 10–11).

Jako další příklad dramaturgie společensko-politické angažovanosti v tomto kritickém období lze uvést Divadlo Spejbla a Hurvínka Josefa Skupy. V únoru 1939 uvedl ve spolupráci s kolegou Frankem Wenigem premiéru hry *Kolotoč o třech poschodích* (*Loutkář*, 1939, roč. 25, č. 4, s. 12).

> [Hra] svou útočnou politickou satirou překonala skoro všechny podobné pokusy tohoto období. Zápletka hry se točila kolem záměru chamtivé domácí paní Drbálkové (...), která chtěla zvětšit svůj ‚životní prostor' na úkor svých nájemníků, především Spejblova a Hurvínkova bytu, jejich spižírny a pokojů s vyhlídkou na východ (Dubská, 2004, s. 240).

Přišel však 15. březen 1939 a zřízení Protektorátu Čechy a Morava. *Kolotoč o třech poschodích* se hrál ještě v podvečer tohoto milníku v rámci hostování plzeňského souboru v Národním domě na Smíchově v Praze. Další reprízy byly odvolány, nicméně Skupa nebojácně rozhodl o tom, že bude hru nadále uvádět v rámci svých zájezdových představení. Naposledy ji odehráli 21. května, poté už shledal její uvádění jako příliš nebezpečné (ibid.).

Sedm měsíců po obsazení českého území Hitlerem umírá v říjnu 1939 nečekaně na srdeční selhání Jindřich Veselý, jeden z nejvýznamnějších organizátorů českého loutkářství a zakladatel časopisu *Český loutkář*. Bylo mu 54 let (*Loutková scéna*, 1940, roč. 1, č. 1, s. 1).

3.1 České loutkářství ve 40. letech 20. století

Okupační režim nepočítal do budoucna s existencí českého národa, a tím pádem ani s jeho uměním, včetně divadla. Nacisté měli v plánu rozrušovat divadelní scénu postupně a stejně jako od jiných kulturních disciplín od divadla očekávali, že bude jedním z pomocných prostředků v procesu začleňování Čechů do germanizačního proudu (Srba in Černý, 1983, s. 439–440). Čeští loutkáři na území protektorátu nezvolili možnou cestu přerušení činnosti, ale ve svých tvůrčích aktivitách pokračovali. Stejně tak tvůrci sledovaného odborného loutkářského časopisu *Loutkář* si i přes zákazy našli vždy cestu, jak své příznivce informovat o dění na loutkářské scéně (viz dále).

3.1.1 České loutkové divadlo v době okupace

Okupace a ustavení Protektorátu Čechy a Morava ublížilo loutkovému divadlu u nás především početně – přibližně čtvrtinu českých loutkohereckých souborů v pohraničních oblastech bylo nutné po přijetí mnichovské dohody zavřít, protože jejich fundusy byly okupanty schválně ničeny. Počty představení klesly následkem toho téměř o polovinu.

> Podle Radových statistik mělo Československo koncem roku 1937 celkem 2500 loutkových scén, z nichž asi 10 % nevyvíjelo žádnou činnost. Po územních změnách zůstalo za hranicemi téměř 500 divadel, tedy 20 % z bývalého počtu. Mezi těmito ztracenými scénami jsou však téměř všechna z oněch nečinných divadel, takže jsme chudší vlastně jen o 250 činných divadel. A poněvadž koncem roku 1937 jsme měli skoro 2250 hrajících scén, činí naše ztráty okrouhle 11 % (Malík in *Loutkář*, 1938, roč. 25, č. 2, s. 4).

Nejvíce Malík ve výše citovaném článku s názvem „Začínáme bilancí“ litoval ztráty loutkového divadla sokolské župy Ještědské v Liberci, sokolské scény v Košicích a loutkové scény RADOST v Břeclavi. Své pojednání končil výzvou: „A tak tedy vstupujeme do období opravdové loutkářské mobilisace: nedáme zahynouti“ (ibid.).

Divadelníci, kteří ve své činnosti vytrvali, byli nicméně vystaveni řadě úředních tlaků. V důsledku tzv. nového česko-německého vyrovnání v roce 1939 došlo k dalším záborům budov divadel i ke snižování dotací subvencovaným scénám (Srba in Černý, 1983, s. 442), platily cenzurní zákazy a řada repertoárových omezení.[1] Zasahováno bylo nejenom do scénářů her, ale i přímo do inscenací. Nacisté se také snažili české divadelníky získávat na svou stranu nabídkou různých výhod; v tomto ohledu odolávali velmi pevně právě loutkáři. Zákaz České obce sokolské v roce 1941 znemožnil činnost dalších pěti set loutkových spolkových divadel (Malík, 1968, s. 21). Kvůli nevyhovujícímu původu byla řada loutkářů zatýkána a vězněna (Dubská, 2004, s. 240). I přes velké ztráty ale „české loutkářství vstupovalo do okupačních časů jako vnitřně sice diferencovaný, ale poměrně silný celek“ (Srba in Černý, 1983, s. 545).

Největší část aktivních divadelníků včetně loutkářů se ideově postavila proti okupantům, s cílem pěstovat co nejkvalitnější divadlo a bojovat v rámci možností proti nepříteli – například prostřednictvím skrytých významů a jinotajů v představeních.[2] „V době podivuhodné kulturní exploze v prvních letech okupace jsme byli svědky nejen statečného zápasu s cenzurou, ale i objevů nových možností básnického a jevištního projevu,“ napsal Červinka (2002, s. 49). Opoziční divadelní proud, tzv. divadlo národní rezistence neboli divadlo bojující se stalo předmětem intenzivního zájmu české veřejnosti. Lidé se ukázali být velmi otevření vícevýznamovým textům a schopní rozkódovat i nejjemnější protifašistické narážky (Srba in Černý, s. 443).

V průběhu okupace zůstalo aktivní Loutkářské soustředění při nově přejmenovaném Ústavu pro národní výchovu v Praze, takže nebyla přerušena oborová spolupráce a koordinace. Loutkářské soustředění například pořádalo pro své členy

[1] Zakázány byly hry s marxistickými, demokratickými, protifašistickými tématy, hry židovských autorů, hry autorů ze zemí ve válečném stavu s Německem (Srba in Černý, 1983, s. 442).

[2] Menší dvě skupiny představovaly jednak divadelníky orientované profašisticky, jednak tvůrce volící cestu co nejmenšího odporu, tedy neutrální (Srba in Černý, s. 443).

loutkářské kurzy; jako příklad lze uvést Ústřední školu pro pokročilé loutkáře, organizovanou ve dnech 11–13. května 1940 v Praze – Libni (*Loutková scéna*, 1940, roč. 1, č. 2, s. 11); tyto kurzy kromě role edukativní měly za cíl udržovat síť loutkářů ve spojení a motivovat je k další práci (Dubská, 2004, s. 241).

V roce 1940 se v Praze konal valný sjezd Loutkářského soustředění, kde byl Jan Malík zvolen jeho předsedou (*Loutková scéna*, 1940, roč, 1, č. 2, s. 15). Jak informoval časopis *Loutková scéna*, organizace sama sebe opět definovala jako nepolitické odborné ústředí, sdružující česká loutková divadla i loutkáře-jednotlivce, zaměřené na jejich všestrannou podporu, školení a propagaci (ibid., s. 4). Jan Malík charakterizoval stav českého loutkářsví v článku Účtujeme s rokem 1940 takto:

> ... Je to bilance opravdu radostná, která je sama o sobě zavazující přípovědí do nového letopočtu. (...) Bohudík, stoupající obliba loutek neprojevila se jen plnými hledišti a vnějším ohlasem, nýbrž i prohloubením vlastní loutkářské práce. Síť loutkových divadel zhoustla (...). Pravda – leckteré scény bez vnějších důvodů zastavily činnost, ale to byla jen zdravá reakce po někdejším překotném zakladatelském ruchu (...). Repertoár našich loutkových divadel vykazuje stále přísnější výběrové měřítko a také reprodukční úroveň je hodně na vzestupu (Malík in *Loutková scéna*, 1941, roč. 1, č. 5, s. 1).[1]

Na území Protektorátu Čechy a Morava v průběhu druhé světové války provozovali svou činnost jednak potomci tradičních lidových loutkářů z devatenáctého století.[2] Ačkoli jejich inscenace neodpovídaly moderním požadavkům na loutkářství, formujícím se v předchozích dvou desetiletích, vzhledem k odkazu k starým českým tradicím a ryze české lidové kultuře byly v době okupace velmi oblíbené (ibid., s. 243).

---

[1] Okupace zcela nezastavila ani úvahy o vybudování sítě profesionálních loutkových divadel. Předpoklady pro budoucí transformaci ve stálou profesionální scénu nejlépe splňoval soubor Pražské umělecké loutkové scény PULS Jana Malíka, založený v roce 1939, který už svůj repertoár sestavoval přímo s myšlenkou budoucí stálé scény. Ta byla v Praze otevřena právě pod vedením Jana Malíka v roce 1949 – viz dále (Srba in Černý, 1983, s. 549).

[2] Z těchto asi patnácti rodů byli největší skupinou Kopečtí šesté a sedmé generace (Dubská, 2004, s. 244). Vojtěch Kopecký hrál na Karlově náměstí v Praze, Matěj Kopecký v roce 1939 Košířích a v roce 1940 v divadélku na Národní třídě v Praze, Antonín Kopecký hrál v roce 1943 ve Smečkách a koncem roku 1944 v prostorách divadla Rokoko v Praze.

Navíc menší loutkářská uskupení obecně nebyla sledována cenzurními orgány do té míry jako velká divadla. Loutkové divadlo mohlo čerpat z výhody, že na ně okupanti shlíželi s despektem a nebrali je vážně na rozdíl od činohry, a tak se ho netýkaly tak intenzivní restrikce. Například jinak zakázané vlastenecké hry mohli lidoví loutkáři uvádět bez omezení – jako například Psohlavce, Lucernu, Krále Jiřího z Poděbrad a další tituly (Srba in Černý, 1983, s. 545–6).

Další skupinou působící v tomto období u nás byly amatérské scény, jichž byly přibližně dva tisíce, šlo především o divadla školní a spolková (Srba in Černý, 1983, s. 545). Z nich největší byly Umělecká scéna Říše loutek v Praze na Starém Městě a Loutkové divadlo Umělecké výchovy v Praze na Vinohradech. Jediným profesionálním loutkovým divadlem v době druhé světové války u nás zůstávalo Skupovo plzeňské divadlo (ibid., s. 546.). Loutkové divadlo se uplatnilo také v koncentračních táborech. Jednoduché hry s maňásky se hrály například v Ravensbrücku a v Terezíně (Dubská, 2004, s. 245–6).

Programově se loutkové divadlo v tomto období ještě intenzivněji zaměřovalo na děti. Za okupace byla pro děti hrána nejčastěji Karafiátova hra *Broučci,* dále Malíkův *Míček Flíček* a *Pohádka z kouzelné obálky* a Kvapilova *Princezna Pampeliška* (Dubská, 2004, s. 246–7). Z her zaměřených na české vlastenectví a vyzdvihujících českou řeč, poezii a historii se uváděly například *Kněžna Libuše* N. Pittharda v Dobříši nebo Malíkovo poetické pásmo *Pomněnky* v Loutkovém divadle Sokola v Libni (ibid., s. 248). Třetí dramaturgickou linku představovaly hry s protifašistickým nádechem, například Sofoklova *Antigona* v Rakovníku, Hirschův *Krysař* v Loutkovém divadle Umělecké výchovy nebo vlastenecká hra *Voničky*, již napsal pod pseudonymem Jiří Kubeš pro divadlo Josefa Skupy Jan Malík (ibid., s. 252).[1]

[1] Dubská doslova píše: „... můžeme registrovat tři výrazné tendence, kterými se téměř všechny skupiny snažily reagovat na skutečnost protektorátu a světové války. Většina scén si dala za úkol hrát s ještě větší energií pro dětské publikum tak, aby děti právě v loutkovém divadle nacházely radost a veselí (...). Druhá dramaturgická linie, určena nejširšímu diváckému okruhu od dětí až k dospělým, se projevovala zvýšeným zájmem o český jazyk, českou literaturu, hlavně poezii a české dějiny. (...) Zatímco na hereckých divadlech cenzura znemožňovala uvádění řady her z české historie, loutkáři využívali přezíravost k loutkovému divadlu a často uváděli hry jinde nepovolené (např. Jiráskova Pana Johannese), které v dané situaci dostávaly novou aktuální náplň a svým vlasteneckým vyzněním burcovaly diváky.

Nacisté uzavřeli všechna divadla 1. září 1944, ovšem v říjnu z tohoto zákazu zpětně vyjmuli loutková divadla hrající výhradně pro děti – zapůsobilo opět výše zmíněné podceňování významu loutkového divadla (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1944, roč. 6, č. 8, s. 2).[1] Souběžně se zprávou o zavření divadel ale tehdy redakce loutkářského oběžníku *Zprávy Loutkářského soustředění* ihned upozorňovala, že loutkové divadlo nesmí začít chátrat, naopak, loutkáři se podle redakce měli udržovat v pohotovosti a měli být schopni okamžitého návratu k aktivní činnosti, jakmile to bude možné. „Loutkáři mají tedy příležitost postupně vykonat drobnější práce, na které jinak při normálním sezonním provozu zpravidla nebylo kdy“ (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1944, roč. 6, č. 8, s. 2). Loutkářům bylo doporučováno například doplňovat kroniky svých divadel, uspořádávat své archivy a fotografie, provádět katalogizaci knihovny anebo zdokonalovat své vybavení.

Jan Malík a další tvůrci si uvědomovali, že po skončení války bude třeba loutková divadla začít profesionalizovat, a s tímto ohledem přemýšleli nad jejich novou organizací. Lze shrnout, že v době okupace došlo navzdory mnohým omezením k podivuhodné konjuktuře loutkářského oboru (Dubská, 2004, s. 245).

3.1.2 České loutkové divadlo 1945–1950

Ještě v druhé polovině června 1945 zaslalo Loutkářské soustředění ministru školství a osvěty Zdeňku Nejedlému a ministru informací Václavu Kopeckému prohlášení, že se české loutkové divadelnictví dává plně do služeb vládního programu a doufá, že v obnovené republice dojde na rozhodujících místech uznání a podpory (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1945, roč. 7, č. 4, s. 1). Také úvodník prvního čísla

---

(...) Třetí dramaturgickou linii tvořily pořady, které téměř nezakrytě prezentovaly vyhraněné protifašistické a protiokupační názory svých tvůrců a za cíl si kladly burcovat diváky z malomyslnosti a letargie, podporovat je v rezistentním postoji k okupačnímu režimu. (...) Do této třetí dramaturgické linie patří i tři repertoárové hry Skupova divadla, které pod pseudonymem Jiří Kubeš napsal pro Skupu Jan Malík. (...) Statečná odvaha Josefa Skupy a jeho souboru (...) neunikla pozornosti gestapa (...)“ (Dubská, 2004, s. 246–254).

[1] V roce 1944 byl zatčen Josef Skupa a jeho Plzeňské loutkové divadlo bylo zrušeno (Dubská, 2004, s. 545).

obnoveného časopisu *Loutková scéna* z 15. října 1945 vyjadřuje podporu vládnímu programu a orientaci na Sovětský svaz (*Loutková scéna*, 1945, roč. 2, č. 1, s. 2).

Loutkářství u nás se po květnu 1945 sice muselo vyrovnávat s personálními ztrátami z války, ale přesto se okamžitě začalo aktivizovat. Po skončení války v důsledku znárodnění divadel a povinného zakládání sítě stálých profesionálních scén nemohli již samostatně fungovat formálně neorganizovaní potomci lidových loutkářů, kteří byli mezi lidmi velmi oblíbení za okupace (Dubská, 2004, s. 244). Někteří amatérští loutkáři se snažili navázat na vývoj před válkou, zároveň se ale loutková scéna začala nově rozrůzňovat, protože řada divadel vědomě směřovala k profesionalizaci.[1] V roce 1946 bylo již v Československu již přes 800 loutkových divadel a v roce 1947 více než 1200 (Malík, 1948, s. 30).

První velké poválečné setkání loutkářů uspořádalo Loutkářské soustředění ve dnech 8.–10. června 1946 v Praze, šlo o spojení loutkářské přehlídky s loutkářským sjezdem. „Loutkářské letnice 1946 (...) zaznamenaly skutečně rekordní účast: Do stanovené lhůty 20. května došlo 479 přihlášek, dodatečně bylo ze závažných důvodů přijato ještě 140 přihlášek (...). Loutkářský sjezd měl 485 účastníků“ (*Loutková scéna*, 1946, roč. 2, č. 9–10, s. 22). Sjezd schválil tzv. „Rezoluci československých loutkářských pracovníků“ (ibid., s. 23–24), kde byla zdůrazněna nutnost urychleného vydání nového divadelního zákona, požadavek zrovnoprávění loutkového divadla s činohrou i odhodlání bojovat proti braku. Podle rezoluce bylo tehdy u nás aktivních nejméně 15 000 loutkářů. V roce 1948 byly ustaveny akční výbory Národní fronty a s nimi začala také ideologická očista v kulturních organizacích (Sokol in Císař, 1998,

[1] Loutkové divadlo Josefa Skupy, kterému se podařilo utéct při bombardování z drážďanského vězení, dostalo od září 1945 stálý prostor v Praze v sále bývalé Malé operety a stalo se prvním porevolučním družstevním divadlem, činnost obnovila Říše loutek i skupina PULS (Malík, 1948, s. 29). Budova Loutkového divadla Umělecké výchovy byla poničena bombardováním, a tak zatím soubor hrál pouze zájezdová představení. Souběžně s obnovou provozu dřívějších scén vznikala síť nových divadélek ve městech i na venkově, například Svět loutek v Douravě, loutkové scény v Liberci, Zlíně, Pardubicích či Kladně (Sokol in Císař, 1998, s. 224).

s. 225). Únorový manifest *Kupředu, zpátky ni krok*, podepsali i představitelé loutkářské obce, například Jan Malík, přihlásilo se k němu také Loutkářské soustředění.[1]

Dne 20. března 1948 schválilo ústavodárné Národní shromáždění nový divadelní zákon, „který přiznává loutkovému divadelnictví rovnoprávnost s ostatními obory jevištní tvorby a vymezuje práva i závazky divadelní práce“ (*Loutková scéna*, 1948, roč. 5, č. 9, s. 4). Z loutkářů se na něm podíleli J. Malík, J. Lorman, K. Vlachý. Zákon vstoupil v platnost 1. dubna 1948 a poskytl mimo jiné do té doby scházející legislativní rámec pro profesionalizaci loutkových divadel. Divadlo mělo mít v souladu s divadelním zákonem z roku 1948 především výchovnou funkci, mělo sloužit komunistické propagandě. Podle tohoto zákona byla také při ministerstvu školství a osvěty zřízena Divadelní a dramaturgická rada, jejímž úkolem bylo „pečovati o všechny dramaturgické otázky divadel a divadelních ochotnických spolků, [nesměla] však tím omezovati svobodu umění, zejména vnucovati divadlům a divadelním ochotnickým spolkům pořad her nebo jednotlivá divadelní díla.“[2]

Podle zákona měli loutkáři zaručeno křeslo v Divadelní a dramaturgické radě při ministerstvu školství a v Divadelní propagační komisi při ministerstvu informací, zákon dále stanovil, že divadlo nesmělo být předmětem soukromého podnikání – stalo se veřejnou institucí.[3] Od 9. dubna 1948 začal při ministerstvu informací fungovat VIII. odbor specializovaný na propagaci umění v čele s dramatikem Josefem Tomanem. Jako zástupce sekčního šéfa byl jmenován Jan Malík a vznikl zde samostatný referát určený pro loutkové divadelnictví (Sokol in Císař, 1998, s. 225).

Na X. loutkářském sjezdu v roce 1948 se sešlo 470 delegátů a 2000 loutkářských souborů (*Loutková scéna*, 1948, roč. 5, č. 1–2, s. 28–32). V rezoluci se loutkáři opět

---

[1] *Praha, Národní archiv, fond ÚV KSČ.* Prohlášení kulturních pracovníků Kupředu, zpátky ni krok (24. února 1948).

[2] Zdroj: *Zákon ze dne 20. 3. 1948, kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna.* [online] [cit. 6. 12. 2011] Dostupné z www: <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/ tisky/T1061_01.htm>.

[3] Zdroj: Zákon ze dne 20. 3. 1948, kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [online] [cit. 6. 12. 2011] Dostupné z www: <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/ tisky/T1061_01.htm>.

plně postavili za vládu a její program, za Ústřední akční výbor Národní fronty. „Naše loutkové divadelnictví bude i v budoucnu plnit ze všech svých sil a s bezvýhradným nadšením všechny úkoly, které mu uloží státní a kulturně politický zájem“ (ibid.).

Na konferenci Divadelní a dramaturgické rady v lednu 1949 v Bratislavě Jan Malík vystoupil s návrhem zřízení velkého profesionálního divadla, který se dočkal velmi pozitivního přijetí, a tak už 27. září 1949 zahájilo svou činnost pod Malíkovým vedením Ústřední loutkové divadlo v Praze s pobočkami v Brně, Liberci, Českých Budějovicích a Kladně (*Loutková scéna*, 1949, roč. 6, č. 2, s. 4).[1] Základ souboru Ústředního loutkového divadla tvořili loutkáři z několika pražských amatérských scén, hlavně z Malíkovy skupiny PULS.[2] Na počátku padesátých let podle jeho vzoru byly zakládány další profesionální scény po celých Čechách a Moravě a mapa českých profesionálních divadel se stále rozrůstala. Od roku 1949 se tedy amatérské a profesionální loutkové divadlo začínaly rozcházet ve svém dalším směřování (Sokol in Císař, 1998, s. 226–7).

3.2 Loutkářská periodika tohoto období

Časopis *Loutková scéna* neměl ve čtyřicátých letech mezi divadelními periodiky vycházejícími na našem území konkurenci. Divadelních periodik v Čechách a na Moravě od roku 1939 do roku 1941 včetně neubývalo, vycházelo jich celkem 52, citelný byl pokles až mezi roky 1942 a 1944 – na postupně 27, 18 a 16 titulů (Laiske, 1967, s. 266). Od roku 1945 divadelně zaměřených periodik opět výrazně přibývalo, a to na úroveň ještě vyšší než před válkou – celkem 60 v roce 1945, v roce 1948 již 75, v roce 1950 celkem 81 divadelních titulů. Bez přerušení v letech 1939 až 1945 vycházela 4 divadelní periodika: čtrnáctideník *Divadelní svět*, nepravidelně vycházející *Nové divadlo* a *Umělecká scéna Říše loutek* a časopis *Ochotnický repertoir*, vydávaný 8krát ročně Masarykovým lidovýchovným ústavem (ibid.).

[1] Dnes Divadlo Minor v Praze.

[2] Jan Malík v Ústředním loutkovém divadle zavedl do používání po vzoru moskevského Ústředního loutkového divadla Sergeje Obrazcova tzv. loutky javajky, které se vodily zespodu – na rozdíl od dosavadních marionet vedených shora, což znamenalo zcela nové technické možnosti pro loutkové divadlo (Šormová in Just, 1995, s. 40).

Pokud jde o deníky a časopisy zaměřené všeobecně, ty o loutkářství v této době informovaly jen okrajově.[1] „Loutkářské soustředění upozornilo začátkem tohoto roku [1940] redakce vedoucích deníků na význam loutkářství a doporučilo otevření loutkářských hlídek“ (*Loutková scéna*, 1940, roč. 1, č. 3, s. 14). Tento příklad ukazuje, že redakce *Loutkové scény* vyzývala kolegy-novináře k tomu, aby byly i v listech nespecializovaných na divadlo zakládány rubriky věnované loutkářství. Redakce konstatovala, že sice přibývá periodik, která uveřejňují příležitostně zprávy o loutkách a loutkářství, ale samostatnou stálou rubriku mají z velkých novin pouze *Národní listy* – jmenovala se „O loutkách a loutkářích“. „Zvláštní péči věnují loutkovému zpravodajství sokolské listy, zejména Sokolský vzdělavatel přináší téměř v každém čísle články věnované loutkovému divadlu“ (ibid.). Situace se ale nezlepšovala, a tak Jan Malík v roce 1941 napsal: „Snaha Loutkářského soustředění, aby alespoň vedoucí deníky otevřely pravidelnou loutkářskou rubriku, nesetkala se s předpokládaným úspěchem“ (*Loutková scéna*, 1941, roč. 1, č. 5, s. 6).

Když byl na přelomu třicátých a čtyřicátých let zastaven časopis *Loutkář* a brzy po něm i *Loutková scéna*, chyběl najednou loutkářům odborný tiskový orgán. Jeho vydávání se rozhodlo převzít Loutkářské soustředění se svými interně rozesílanými cyklostylovanými *Zprávami Loutkářského soustředění*, sestavovanými pod vedením Jana Malíka (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1939, roč. 1, č. 1, s. 1). Díky charakteru neoficiálního vnitroorganizačního tisku se *Zprávy Loutkářského soustředění* vyhnuly zákazu vycházení i cenzurnímu dohledu. Vzhledem k jejich nezastupitelné roli v době okupace jako jediného zdroje dokumentace a informací o loutkářské scéně u nás a také jako jediného tiskového pojítka mezi českými loutkáři po celém území je jim věnována následující samostatná podkapitola.

[1] V protektorátu existovaly tři typy médií, jednak legální média kontrolovaná a řízená okupační správou a jí loajální protektorátní státní administrativou, dále ilegální tiskoviny odbojových skupin a za třetí média působicí v protektorátu z území ovládaných spojeneckými vojsky. Cílem okupantů bylo mít pod kontrolou všechny prostředky ovlivňující veřejné mínění a získávat tak loajalitu obyvatel na okupovaném území (Bednařík et al., 2011, s. 195–6).

3.2.1 Zprávy Loutkářského soustředění

Tiskový zpravodajský oběžník *Zprávy Loutkářského soustředění* vydávalo Loutkářské soustředění při Masarykově lidovýchovném ústavu na svůj náklad v letech 1939–1951, přičemž nejpodstatnější funkci z pohledu českého loutkářství plnil za Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939, resp. 1941–1945. Na *Loutkovou scénu* vlastně bulletin do značné míry – rozhodně zaměřením a vedením redakce – navazoval a v letech 1941–1945 se tento časopis snažil suplovat. Zdrojem pro podkapitolu 3.2.1 byla rešerše ve všech vydaných číslech oběžníku z let 1939–1945.

Programové zaměření oběžníku a jeho vymezení vůči časopisu *Loutkář* dobře vyjadřoval úvodník, který jménem Jana Malíka obdrželi členové Loutkářského soustředění při Masarykově lidovýchovném ústavu spolu s prvním číslem *Zpráv Loutkářského soustředění*, neboli *Tiskové služby Loutkářského soustředění*, v lednu roku 1939:

> Dovolujeme si Vám jakožto osvědčenému příteli loutek předložit první číslo Tiskové služby Loutkářského soustředění. Úkolem těchto informačních letáků, které budou vycházet podle potřeby, nejméně však jednou měsíčně, bude prohloubit vzájemný styk veškerého loutkářstva a vyrozuměti je co nejrychleji o všech novinách, které časopis Loutkář nemůže otisknouti buď vůbec pro nedostatek místa, nebo které může zaznamenati teprve dodatečně, poněvadž je vázán redakční uzávěrkou. Nechceme tedy podlamovat existenci a poslání svého oficiálního odborného časopisu, nýbrž chceme Loutkáře touto tiskovou službou doplňovat a propagovat[1] (Malík in *Zprávy Loutkářského soustředění*, 1939, roč. 1, č. 1, s. 1).

Loutkářské soustředění touto cestou také vyzývalo své členy, aby věstník šířili do svého okolí, ve svých divadlech a divadelních souborech, tak aby se čerstvé zprávy z loutkářského dění dostaly k co nejširšímu okruhu čtenářů, na druhou stranu edakce *Zpráv Loutkářského soustředění* vybízela čtenáře k co nejužšímu kontaktu s redakcí,

[1] Tak například první číslo *Zpráv Loutkářského soustředění* roku 1939 končí Dvěma otázkami k loutkářskému svědomí: „Předplatili jste si již za K18 nový ročník *Loutkáře*? Přihlásili jste již své divadlo k Loutkářskému soustředění při Masarykově lidovýchovném ústavu?“ (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1939, roč. 1, č. 1, s. 2).

především žádala, aby jí odběratelé posílali zprávy a informace o loutkářském ruchu ze svého působiště, které by pro ni jinak bylo nemožné zjistit (ibid.).

Zprávy Loutkářského soustředění[1] stály pro nečleny Loutkářského soustředění 25 korun ročně, přičemž členům byl věstník zasílán zdarma. Šlo o výhradně tiskový, cyklostylový oběžník formátu A4 bez jakýchkoli obrázků. Periodicita stejně jako rozsah stránek záležely na množství informací, které bylo třeba aktuálně zveřejnit. Nicméně z rešerše vyplynulo jednoznačně, že periodicita odpovídala měsíčníku, přičemž čísla vycházela vždy koncem měsíce. Rozsah kolísal nejčastěji mezi dvěma a čtyřmi stranami. Jeden krátký příspěvek, připomínající svou formou nejvíce zprávu či jednoodstavcový článek, následoval za druhým bez titulků nebo jakéhokoli vertikálního odsazení. Jednolitost textu narušovala jen zvýrazněná počáteční slova jednotlivých zpráv. Oběžník neuváděl tiráž ani jména autorů u příspěvků.

V toku krátkých příspěvků měly místo i inzeráty[2], velmi podrobné informace z dění v loutkových divadlech a spolcích po celé zemi stejně jako v Loutkářském soustředění, zprávy o nových hrách, představeních a překladech[3], o pořadech s loutkářskou tematikou, které posluchačům přinesl rozhlas, o regionálních osobnostech, jubileích, úmrtích, vzdělávacích přednáškách a loutkářských školách a kurzech, dále byly součástí výzvy k podpoře českého loutkového divadla[4], v pozdějších ročnících zprávy o formování sítě stálých a profesionálních scén, poměrně v menšině také informace vztahující se k zahraničí[5].

---

[1] Ukázka úvodní strany *Zpráv Loutkářského soustředění* – viz přílohy.

[2] Jako příklad lze uvést inzerát: „Prodá se rodinné divadélko za K 1000. Podium 125x70x75 cm, elektr. osvětlení, 70 loutek, dekorace ručně malované, nábytek, garderoba a divadelní hry“ (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1939, roč. 1, č. 2, s. 2).

[3] Jako příklad lze uvést zprávu, že vyjde *Míček Flíček* od Jana Malíka v anglickém překladu Dr. V. Schücka nákladem British Puppet and Model Theatre Guild (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1939, roč. 1, č. 2, s. 2).

[4] Jako příklad lze uvést: „Všem loutkářům dobré vůle: Využijte odpovědně a cílevědomě konjunktury, která znovu kyne loutkám. Zvyšujte úroveň svého divadélka svědomitým výběrem her, pečlivou přípravou a vzorným provedením. Postarejte se ve svém okolí o to, aby nezahálela ani jediná loutková scéna“ (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1939, roč. 1, č. 2, s. 2).

[5] Jako příklad lze uvést příspěvky České loutky v Americe nebo Němečtí loutkáři hostují v Praze (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1943, roč. 5, č. 3, s. 2).

Jen výjimečně se nějaká zpráva na stránkách *Zpráv Loutkářského soustředění* zmínila o omezeních způsobených válkou, jako například v čísle 9 z 30. září 1939, kde redakce informovala o tom, že „kvůli zatemňovacím opatřením loutkáři posouvají počátek svých představení pro mládež tak, aby se končilo před soumrakem, a úbytek nahrazují dopoledními matiné o nedělích a svátcích“ (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1939, roč. 1, č. 9, s. 1). Negativní informace například o úmrtích loutkářů ve válce, o útlaku či o zákazech činnosti ve *Zprávách Loutkářského soustředění* zařazovány nebyly. Desítky zpráv naopak informovaly o vzniku nových divadélek po celém území a o progresivní konjunktuře v oblasti loutkového divadla.

Poprvé až po válce se v záhlaví *Zpráv Loutkářského soustředění* objevilo konkrétní jméno – „list řídí Dr. Jan Malík“ (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1945, roč. 7, č. 4, s. 1). Ten také již v květnu, čerstvě po konci války, vydal na stránkách oběžníku výzvu s titulem „Loutkáři Obnovené Československé republiky!“, která shrnovala situaci českého loutkářství za okupace a vytýkala jeho další úkoly (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1945, roč. 7, č. 3, s. 1). Malík o válečných letech napsal:

> Nenašel se jediný autor, který by se propůjčil aktivistické, natož nacistické tendenci. Nenašlo se jediné loutkové divadlo, které by svůj repertoár zhanobilo hrou propagující ideje tzv. Nové Evropy. Loutkářské ústředí nezúčastnilo se ani jediného aktivistického projevu, nepodepsalo ani jediné kolaborantské prohlášení, ač k tomu bylo několikrát přímo i nepřímo vyzýváno, a tím spíše nepodniklo ani jednou vlastní akci, která by byla v rozporu s jeho tradičním postojem. (...) [S]tali jsme se v tomto období tmářského reakčního útlaku semknutou vyznavačskou obcí (ibid., s. 1–2).

Úkoly pro české loutkáře v tomto období byly podle Malíka především okamžité obnovování činnosti divadélek, zakládání pokud možno dalších loutkových scén, budování nové organizační základny, intenzivní publikační činnost, propagace oboru a opětovné navázání styku se zahraničím. Prohlášení končilo třemi konkrétními výzvami – aby loutkáři zasílali kronikářský přehled o svých aktivitách za války pro ústřední loutkářský archiv, aby nezapomněli na každoroční evidenční přihlášku do Loutkářského soustředění a hlavně aby zahájili již nyní nábor předplatitelů pro chystaný ústřední loutkářský časopis – *Loutkovou scénu* (ibid., s. 4). *Zprávy*

Loutkářského soustředění vycházely až do roku 1951, vydávání listu skončilo jen pár měsíců předtím, než bylo ministerstvem informací a osvěty zrušeno samotné Loutkářské soustředění (Richter, 2001, s 38).

3.3 Časopis Loutkář/Loutková scéna 1939–1950

Absence specializovaného loutkářského periodika po zániku *Loutkáře* v červnu 1939 netrvala dlouho – již na leden 1940 se začalo připravovat první číslo nového loutkářského časopisu a oficiálního orgánu Loutkářského soustředění, které se vydavatelsky uvolilo zaštítit nakladatelství Českomoravský kompas. Tvůrci této nové *Loutkové scény* pod vedením Jana Malíka navázali „vědomě a úmyslně na čtvrtstoletou tradici prvního českého loutkářského listu“ (*Loutková scéna*, 1941, roč. 1, č. 6, s. 2). Nakladatelství Českomoravský kompas přebralo po *Loutkáři* na 500 odběratelů časopisu a dalo redakci prostor pro vedení časopisu podle jejích požadavků jak po stránce jako obsahové, tak formální.

Kvůli organizačním neshodám začala *Loutková scéna* vycházet až od 1. dubna 1940. Podtituly periodika zněly „List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví“ a „Věstník Loutkářského soustředění“, od druhého ročníku „Věstník Loutkářského soustředění při Masarykově lidovýchovném ústavu“, od pátého ročníku 1948/1949 „Věstník Ústředního výboru československého loutkového divadelnictví“, a ve všech ročnících také „Organe officiel de l’Union internationale des marionnettes“ – *Loutková scéna* byla stejně jako její předchůdce *Loutkář* oficiálním orgánem mezinárodní loutkářské organizace UNIMA.[1]

První číslo prvního ročníku *Loutkové scény* vyšlo s fotografií loutkáře Jindřicha Veselého na titulní straně. Doprovodný popisek připomněl, že „zakladatel a předseda Loutkářského soustředění při Masarykově ústavu pro národní výchovu, spoluzakladatel a čestný prezident UNIMA, zemřel 19. září 1939 ve věku 54 let“ (*Loutková scéna*, 1940, roč. 1, č. 1, s. 1). V této souvislosti pak třetí číslo *Loutkové scény* ve stejném

[1] Zdroje: *Loutková scéna,* 1940/1941, roč. 1, č. 1, s. 1, *Loutková scéna,* 1945/1946, roč. 2, č. 1, s. 1, *Loutková scéna,* 1948/1949, roč. 5, č. 1, s. 1.

ročníku otisklo oznámení Loutkářského soustředění, že k trvalému uctění památky Jindřicha Veselého zřizuje Fond Dr. Jindřicha Veselého, kde se měly shromažďovat finanční prostředky k všestranné podpoře českého loutkářství (*Loutková scéna*, 1940, roč. 1, č. 3, s. 1).

Časopis *Loutková scéna* se ve svém prvním období dočkal pouze jednoho ročníku. Po vydání jeho posledního čísla v květnu roku 1941 byl zastaven a mohl navázat až druhým ročníkem v roce 1945. Tehdy v srpnu *Zprávy Loutkářského soustředění* nadšeně oznamovaly:

> Časopis Loutková scéna vyjde již 15. září! Náš jediný odborný měsíčník, věnovaný otázkám loutkového divadelnictví a zastavený úředním zásahem hned na sklonku svého prvního ročníku na jaře 1941, ožije znovu po více než čtyřech letech. (...) Předběžně mají 500 přihlášek předplatitelských, potřebují ještě 3krát tolik (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1945, roč. 7, č. 8, s. 1).

Zpráva dále apelovala na čtenáře, že předplatit si *Loutkovou scénu* je mravní povinnost pro divadla, soubory, jednotlivce, všechny loutkářské pracovníky, národní a střední školy, rodičovská sdružení, osvětové sbory a další – „Každý z nás má možnost ve svém nejbližším okolí získat alespoň 10 předplatitelů" (*Zprávy Loutkářského soustředění*, 1945, roč. 7, č. 8, s. 1).

3.3.1 Vydavatel, složení redakce – hlavní autoři

Zdrojem pro podkapitoly 3.3.1, 3.3.2 a 3.3.3 byla rešerše ve všech vydaných číslech *Loutkové scény* z let 1940–1950. V čele *Loutkové scény* stál od prvního ročníku v roce 1940 Jan Malík. Periodicita se oproti měsíčníku *Loutkář*[1] nejprve snížila, v prvním ročníku *Loutková scéna* vycházela každé dva měsíce, poté se již vrátila k periodicitě měsíční, s výjimkou měsíců letních prázdnin. Celoroční předplatné včetně poštovného bylo nabízeno za 60 korun, jednotlivá čísla stála čtyři koruny. Redakce sídlila v Praze 8 Libni ve Sladovnické ulici. Stálý redakční kruh byl podle tiráže

[1] S výjimkou posledního ročníku *Loutkáře* 1938/1939, když již z finančních důvodů byla periodicita dvouměsíční.

Loutkové scény šestnáctičlenný[1], navíc do časopisu přispívali jako dříve do *Loutkáře* příležitostní spolupracovníci (*Loutková scéna*, 1940, roč. 1, č. 1, s. 16).

Od druhého ročníku 1945/1946 vycházela *Loutková scéna* pod hlavičkou Loutkářského soustředění v nakladatelství a tiskem Československého kompasu. Celoroční předplatné včetně poštovného stálo již 80 korun, jednotlivá čísla po 8 korunách. Vedoucím redaktorem byl opět Jan Malík, odpovědným redaktorem Jiří Lorman. Ani redakce druhého ročníku časopisu *Loutková scéna* se oproti prvnímu ročníku až na několik výjimek nezměnila (*Loutková scéna*, 1945, roč. 1, č. 1, s. 16).[2] V šestém ročníku přešla *Loutková scéna* pod vydavatelské družstvo Umění lidu (*Loutková scéna*, 1949, roč. 6, č. 1, s. 16).

3.3.2 Programové zaměření periodika

Program a cíle časopisu *Loutková scéna* se shodovaly s jeho předchůdcem, *Loutkářem*. *Loutková scéna* soustavně mapovala dění v loutkových divadlech po celé zemi, a to velmi podrobně a formou přístupnou vedle odborníků i zájemcům o loutkové divadlo z řad laické veřejnosti. Výčty aktuálního dění v divadlech v *Loutkové scéně* ve srovnání s *Loutkářem* výrazně převládaly nad teoretickými články. Prostor se v periodiku dostával divadlům z celé země.

---

[1] Stálý redakční kruh *Loutkové scény* v prvním ročníku: Ing. František Čech (Uherské Hradiště), Růžena Česaná (Praha), Prof. Zdeněk Endris (Třeboň), Jan M. Kosán (Praha), Rudolf Krupka (Hradec Králové), Ing. Adolf Lippert (Plzeň), Ing. Josef Machoň (Praha), Vladimír Matoušek (Zlín), Bohumil Rada (Praha), akad. malíř Vít Skála (Praha), Prof. Josef Skupa (Plzeň), Václav Sojka-Sokolov (Praha) – jméno Sokolov bylo původně pseudonymem Václava Sojky, který si posléze přidal k příjmení, Ing. Antonín Srnec (Praha), Marie Štulíková (Praha), Ivan Tůma (Praha), Karel Vlachý (Praha) (*Loutková scéna*, 1940, roč. 1, č. 1, s. 16).

[2] V redakčním kruhu *Loutkové scény* stáli od druhého ročníku odb. učitel a grafik Vojtěch Cinybulk (Praha), Ing. František Čech (Olomouc), Růžena Česaná (Praha), Prof. Zdeněk Endris (Třeboň), Jan M. Kosán (Praha), Ing. Adolf Lippert (Plzeň), Ing. Josef Machoň (Praha), Vladimír Matoušek (Brno), Bohumil Rada (Praha), akad. malíř Vít Skála (Prah), Prof. Josef Skupa (Plzeň), Václav Sojka-Sokolov (Praha), grafik prof. Jaroslav Šváb (Praha), Ivan Tůma (Praha) a Karel Vlachý (Praha) (*Loutková scéna*, 1945, roč. 1, č. 1, s. 16).

Protože stejně jako *Český loutkář* a *Loutkář* byla také *Loutková scéna* vlastně živou kronikou dění v loutkářství, projevil se v období po konci druhé světové války na jejích stránkách soulad s novými ideologickými požadavky. Ke konci padesátých let byl už o časopis značně zpolitizovaný, zaměřoval se intenzivně na otázky dramaturgické, na doporučení loutkářům, které hry nejlépe uvádět v souladu s politickými nároky.[1] Více než dříve byla v tomto období na stránkách časopisu vyzdvihována důležitá funkce loutek v rámci výchovy dětí.

3.3.3 Zpracovávaná témata, formální podoba

Šestnáctistránkový časopis *Loutková scéna* zahrnoval stejně jako *Loutkář* obrazovou stránku – tištěny byly obrázky, grafiky, kresby, portrétní fotografie divadelních tvůrců, dokumentární snímky, návrhy loutek a divadelní scény. Celkový dojem oproti *Loutkáři* byl ale více textový, psané články působily vůči obrázkům dominantněji. Například v závěrečném čísle prvního ročníku bylo uvedeno, že přinesl celkem 104 stran a 107 obrázků (*Loutková scéna*, 1941, roč. 1, č. 6, s. 16). Velikost formátu *Loutkové scény* byla přibližně 27x17 centimetrů.[2]

Každé číslo se dělilo na několik rubrik, které se nevyskytovaly zcela pravidelně v každém vydání, ale střídavě napříč celým ročníkem: „Fejeton“, „Theorie“[3], „Prakse“[4], „Zrcadlo“ – tato zpravidla velmi objemná rubrika pojednávala o reperotáru a dění na loutkových scénách po celé republice, dále rubriky „Školy a kursy“, „Exkurse

[1] V této souvislosti lze uvést články z druhého ročníku: J. Malík: Vládní program a loutkové divadelnictví, J. M. Kosán: Co s nejmenšími?, J. Kubeš: Pocta práci (*Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při ÚV*. 1945/1946, roč. 2, č. 1–10. Praha: Československý kompas – Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1945/1946. 10x ročně.).

[2] Ukázka titulní strany *Loutkové scény* – viz přílohy.

[3] Jako příklady lze uvést články z prvního ročníku: F. Plátek: Mrakový přístroj snadno a rychle, J. Malík: Pilinování plastických dekorací, R. Česaná: Zkuste to s maňásky (*Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při ÚV*. 1940/1941, roč. 1, č. 1–6. Praha : Českomoravský kompas – Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1940/1941. 6x ročně.).

[4] Například v prvním ročníku se jevištní praxi věnovalo celkem šestnáct rozsáhlých článků.

a přednášky“, „Soutěže“, „Výstavy“, „Rozhlas a loutky“, „Film a loutky“, „Gramofonové desky“, „Jubilea a vzpomínky“, „Loučíme se“, „Literatura“, „Loutkářské soustředění“, „Okénko do světa“, „Směska“, „Loutkářská bursa“, „Citáty“. Pod názvem „Osvědčené nákupní prameny“ byl prostor pro inzerci, zahrnoval doporučení a propagaci loutek z různých dílen, dekorací, rekvizit apod. Jako jisté ozvláštnění se mimo rubriky vyskytovaly v jednotlivých číslech všelijaké poučné citáty související tematicky s divadlem, herectvím či loutkami. Jak napsaly *Zprávy Loutkářského soustředění*,

> (...) na stránkách Loutkové scény, jediného loutkářského listu, čtenáře čeká pestrý obsah, bohaté ilustrace, praktické věci, organizace loutkářského ruchu, literární novinky, jevištní výlony v divadlech, jubilejní vzpomínky a nekrology, referáty o výstavách a soutěžích, drobné informace ze zahraničí, loutkářská bursa, loutkové premiéry, školy, kurzy, loutkové motivy ve filmu a v rozhlase (*Zprávy Loutkářského soustředění,* 1940, roč. 2, č. 8, s. 1).

Obnovený druhý ročník *Loutkové scény* v roce 1945 se svými rubrikami, zaměřením článků ani celkovým vyzněním nelišil od ročníku prvního. Navíc přibyly rubriky „Úvodník“, „Loutkářská teorie a právní otázky“ a pravidelný seriál Jana Malíka „Stavíme si divadlo“. Ve třetím ročníku se objevila rubrika „Básně a krásná próza“. Ve čtvrtém ročníku 1947/1948 přibyla ještě navíc rubrika „Loutkářský průmysl“.[1] *Loutková scéna* zanikla v květnu 1950 sloučením s časopisem *Divadlo*. Od roku 1951 pak začal vycházet její nástupnický titul, další potomek *Českého loutkáře*, tentokrát s názvem *Československý loutkář* (*Československý loutkář*, 1951, roč. 1, č. 1, s. 1).

[1] Výběr z článků čtvrtého ročníku: J. Lorman: Nové předpisy o dávce ze zábav, J. Malík: Vstupujeme do velkého roku, R. Bouček: Výkyvný krční kloub pro loutky na drátě, K. Horák: Složitější ruce k loutkám po domácku, V. Cmíral: K otázce pohybu jevištní plochy, J. Kubeš: Sníh na jevišti (*Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při ÚV*. 1947/1948, roč. 4, č. 1–10. Praha: Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1947/1948. 10x ročně.).

4. Časopis Loutkář v dalších desetiletích

Časopis *Loutkář*, založený Jindřichem Veselým v Praze v roce 1912, a loutkářská organizace UNIMA, založená roku 1929 tamtéž, byly od poloviny dvacátého století až do konce roku 2011, kdy byla dokončována tato práce, stále činné a věrné svému původnímu poslání. Následující podkapitoly jsou pouze stručným nástinem dalšího vývoje loutkářství, časopisu *Loutkář* a mezinárodní organizace UNIMA po roce 1950.

4.1 Nástin vývoje loutkářství od 50. let

Loutkářské soustředění, oficiální ústředí soustřeďující loutkáře a loutkářské soubory, bylo nejprve v roce 1948 sloučeno se slovenským Bábkárským odborem slovenských divadelných ochotníkov, čímž vznikl Ústřední výbor československého loutkového divadelnictví, a poté v roce 1952 z popudu ministerstva informací a osvěty byl celý tento útvar zrušen. Nahradilo jej tzv. Ústředí lidové tvořivosti, které bylo ještě o dva roky později přejmenováno na Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti (Richter, 2001, s 38).

Rokem 1953 začala u nás oficiální cenzura. Divadlo podléhalo kontrole Hlavní správy tiskového dohledu – spolu s filmem na ně dozíralo oddělení umění a osvěty. Socialistický realismus a s ním související zásahy do tvůrčí svobody ovlivňovaly nyní plně divadelní scénu (Šormová in Just, 1995, s. 38). Byla dále budována síť stálých scén, prostřednictvím kterých měla být prosazována výchovná fuknce divadla. Členství v KSČ bylo podmínkou pro vykonávání funkcí uměleckých šéfů a ředitelů divadel. České divadlo spadalo od roku 1953 pod gesci ministerstva kultury.

> Poprvé ve své historii se české divadlo jako celek ocitá v postavení hluboké systémové závislosti na režimní politice a ideologii. Tato závislost a sepětí jsou trvalým znakem situace českého divadla v následujících desetiletích. (...) Akceptování a stvrzování tohoto modelu na straně jedné a jeho rozrušování a odmítání na straně druhé vyznačuje rozpětí, v němž se pohybovala česká divadelní kultura v letech 1948–1989 (Šormová in Just, 1995, s. 34).

Navzdory politické atmosféře ale rozvoj moderního loutkového divadla po umělecké stránce pokračoval (Dubská, 2004, s. 256). Do padesátých let, doby sevřené mnoha omezeními, paradoxně spadá několik významných milníků v dalším vývoji českého loutkářství. Ve dnech 2.–7. července roku 1951 byla poprvé Ústředím lidové tvořivosti oficiálně pořádána přehlídka Loutkářská Chrudim.[1] „Na první Loutkářské Chrudimi měly převahu soubory mladé, nejen věkem svých členů, ale také dobou své činnosti," napsal Cinybulk (*Československý loutkář*, 1951, roč. 1, č. 3, s. 30). Přehlídka se v průběhu let stala významnou loutkářskou akcí pro dospělé a děti a je pravidelně pořádána dodnes – v roce 2011 se v režii odborného útvaru NIPOS-ARTAMA, zaštiťujícího „neprofesionální umělecké aktivity dospělých a estetické aktivity dětí a mládeže"[2], konal již šedesátý ročník. Jen v letech 1951 až 2000 vystoupilo v rámci hlavního programu Loutkářské Chrudimi celkem 195 skupin ze 175 českých amatérských souborů se 541 pořady složenými z 573 titulů (Šormová in Just, 1995, s. 39).

Další rozvoj českého loutkářství v této době výrazně obohatilo zahájení činnosti Katedry loutkářství na Divadelní fakultě Akademie múzických umění v Praze v roce 1952 z iniciativy vedené Janem Malíkem. *Československý loutkář* tehdy přinesl rozhovor s nově jmenovaným rektorem prof. A. M. Brousilem, kde uvádí: „Budeme mít na příklad [*sic*] plný obor herectví s loutkou, to jest s marionetami, vajangy a maňásky, loutkářskou dramaturgii, režii a výtvarnictví, stejně jako technologii v nejširším smyslu, hudební výchovu atd." (*Československý loutkář*, 1952, roč. 2, č. 5, s. 12). Časopis *Československý loutkář*, vycházející od roku 1951 pod vedením hlavního redaktora Jiřího Beneše, se v tomto kontextu stal cennou názorovou platformou – programově se intenzivněji zaměřil na nové požadavky na loutkářský obor a na jeho kultivaci, a tak místy charakterem publikovaných textů suploval studijní skripta.[3] Novému oboru

[1] Za nultý ročník Loutkářské Chrudimi lze považovat první podobnou přehlídku organizovanou v rámci 11. sjezdu československých loutkářů v roce 1950 (ibid.).

[2] Zdroj: *Artama – Odborný útvar NIPOS.* [online] [cit. 10. 10. 2011] Dostupné z www: <http://www.nipos-mk.cz/?cat=26>.

[3] V této souvislosti jde například o následující články: Zdeněk Bezděk: O vysokoškolském studiu loutkářství u nás (*Československý loutkář*, 1953, roč. 3, č. 2, s. 11), Zdeněk Bezděk: O dramaturgických úpravách (ibid., s. 22), Vojtěch Cinybulk: Základna loutkářské divadelní vědy (*Československý loutkář*, 1953, roč. 3, č. 3, s. 7), Eva Vodičková: Repertoár Matěje Kopeckého a dnešek (*Československý loutkář*,

věnoval také pravidelnou rubriku s názvem „Z loutkářské katedry“. První absolventi loutkářské katedry začali pracovat v síti statutárních loutkových divadel již v roce 1956 (Dubská, 2004, s. 256).

Koncem padesátých let docházelo v oblasti kultury k rozvolnění politických restrikcí, dosavadní předepsané „univerzální“ divadlo nahrazovala diferenciace témat a inscenačních postupů (Pömerl in Just 1995, s. 59). V loutkářství se apelovalo na větší zapojení výtvarné fantazie a opět také na respektování specifického charakteru loutky ve vztahu k činohře a živým hercům. Přibývalo autorů původních loutkových her – pro loutky psali například V. Čtvrtek, F. Pavlíček, M. Pavlík, V. Sojka. V šedesátých letech naše loutková divadelní scéna dále vzkvétala. Stejně jako před válkou se například intenzivně zkoumaly nové možnosti loutkářské režie. Normalizace tento rozvoj pozastavila, ale neukončila; divadelní kultura odolávala omezujícím tlakům nejstatečněji ze všech uměleckých disciplín (Just, 1995, s. 75).

V roce 1972 byl zrealizován další významný příspěvek pro loutkářský obor – v Chrudimi bylo otevřeno první specializované loutkářské muzeum s názvem Muzeum loutkářských kultur. „Československo (...) dává založením Mezinárodního muzea loutkářských kultur další, mimořádně hodnotný příspěvek společnému programu mírové spolupráce a přátelství v jednom nejdůsažnějších tvůrčích úseků“ (*Československý loutkář*, 1972, roč. 22, č. 8–9, s. 18). Jako cenný základní vklad muzeu posloužila soukromá sbírka Jana Malíka.

Po celá sedmdesátá i osmdesátá léta se české loutkové divadlo jako obor vyznačovalo vysokou autonomií. Loutkářské soubory zažívaly „v nepřímé úměře ke stagnaci převážné části divadelních žánrů (...) svou historickou konjunkturu, doprovázenou dříve nebývalým ohlasem divácké i odborné veřejnosti“ (Just, 1995, s. 81). Velkou událostí pro Prahu se v tomto období například stala zájezdová představení loutkového divadla DRAK z Hradce Králové či Naivního divadla z Liberce,

---

1955, roč. 5, č. 2, s. 5), Míla Mellanová: Herec a dětský divák (*Československý loutkář*, 1955, roč. 5, č. 5, s. 3), Josef Kaláb: O práci režiséra (*Československý loutkář*, 1956, roč. 4, č. 6, s. 5), Jindřich Halík: O práci loutkoherce (*Československý loutkář*, 1957, roč. 4, č. 7, Příloha čs. loutkáře, s. 4).

o nichž *Československý loutkář* také pravidelně informoval.[1] Loutkářství sedmdesátých a osmdesátých let dále charakterizoval výjimečný žánrový synkretismus neboli mísení a kombinování nejrůznějších žánrových prvků – loutkáři experimentovali s využíváním činoherních postupů, prózy, baletu či absurdního dramatu (ibid., s. 82). Loutkové divadlo bylo schopné svými metaforickými prostředky vyjadřovat všeobecnou náladu doby lépe než činoherní či operní scény.

Od devadesátých let do nynějška se loutkové divadlo rozvíjelo již volně, vznikaly nové, samostatné a nezávislé scény. Vedle profesionálních loutkových divadel[2] u nás dnes stále působí bezpočet amatérských loutkových souborů[3].

4.2 Pokračování UNIMA

Mezinárodní loutkářská unie UNIMA po válce obnovila svoji činnost – v roce 1948 se stala oficiální mezinárodní nepolitickou organizací přidruženou k Organizaci OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO).[4] UNIMA nadále podporuje rozvoj loutkářství, navazování kontaktů a spoluprací mezi loutkáři z různých zemí a výměnu jejich zkušeností, názorů a poznatků při pravidelném setkávání. V preambuli jejího statutu stojí:

---

[1] Jako příklady lze uvést články z ročníku č. 22, 1972: M. Česal: Divadlo s ozvěnou – DRAK Hradec Králové (*Československý loutkář*, 1972, roč. 22, č. 2, s. 3–4), V. Bernášek: Na hradě v zahradě, Naivní divadlo Liberec (*Československý loutkář*, 1972, roč. 22, č. 5, s. 5–6).

[2] K stálým profesionálním scénám se řadí Naivní divadlo v Liberci, Divadlo loutek v Ostravě, Divadlo Radost v Brně, Divadlo rozmanitostí v Mostě, Divadlo Lampion v Kladně, Divadlo DRAK v Hradci Králové, Divadlo Alfa v Plzni, Malé divadlo v Českých Budějovicích, v Praze Divadlo Spejbla a Hurvínka, Buchty a loutky jako stálí hosté v prostorách Švandova divadla, Říše loutek a Divadlo Minor. Zdroj: *Přelet nad loutkářským hnízdem. Historie.* [online] [cit. 25. 12. 2011] Dostupné z www: <http://www.prelet.cz/historie.html>.

[3] Jako příklady z mnoha desítek amatérských loutkových divadel u nás lze uvést amatérské loutkové divadlo Bedruňka v Brně, Loutkové divadlo Třemošná, Loutkové divadlo v Opavě, Divadelní spolek – loutkové divadlo Špalíček v Plzni, loutkové divadélko Radost v Břeclavi.

[4] Zdroj: *České středisko UNIMA. Historie UNIMA 1929–1999.* [online] [cit. 15. 10. 2011] Dostupné z www: <http://host.divadlo.cz/unima/hist.asp>.

> UNIMA je mezinárodní nevládní organizace sdružující ty osoby z celého světa, které přispívají k rozvoji loutkářského umění a staví toto umění do služeb humánních hodnot, jako je mír a vzájemné porozumění mezi národy bez ohledu na rozdílnost jejich ras, politického či náboženského přesvědčení a kultury v souladu s uznáním základních práv člověka, tak jak jsou definována ve všeobecné deklaraci lidských práv Spojených národů z 10. 12. 1948 (ibid.).

První poválečný kongres UNIMA se konal v roce 1957 v Praze od 5. do 7. prosince pod vedením prezidenta Maxe Jacoba z Německa (*Československý loutkář*, 1958, roč. 8, č. 1, s. 1). Generálním sekretářem UNIMA byl v tomto roce Jan Malík. Následovaly kongresy v letech 1958, 1960, 1962, 1966 a 1969; od XI. mezinárodního kongresu ve francouzském Charleville-Mézieres v roce 1972 se pak kongresy konaly vždy pravidelně po čtyřech letech – až do současnosti.[1] Předsedkyní Českého střediska mezinárodní loutkářské organizace UNIMA je od roku 1995 Nina Malíková.

Nejbližší aktuální kongres, v pořadí jednadvacátý, proběhne ve dnech 27. května až 3. června 2012 v čínském městě Chengdu. Prezidentem UNIMA je právě nyní indický loutkář Dadi Pudumjee a generálním sekretářem Kanaďan Jacques Trudea.[2] O aktivitách UNIMA časopis *Loutkář* stále pravidelně informuje.[3]

4.3 Od Československého loutkáře k Loutkáři

Z šéfredaktorů, kteří od roku 1951 vedli redakci *Československého loutkáře*, stáli v čele časopisu nejdéle – tedy déle než alespoň jedno číslo – Miroslav Česal,

---

[1] Zdroj: *České středisko UNIMA. Historie UNIMA 1929–1999.* [online] [cit. 15. 10. 2011] Dostupné z www: <http://host.divadlo.cz/unima/hist.asp>.

[2] Zdroj: *UNIMA 2012. The 21st UNIMA Congress & World Puppetry Festival.* [online] [cit. 15. 10. 2011] Dostupné z www: <http://www.unima2012.org>.

[3] Jako příklady v rubrice lze uvést: N. Malíková: Zpráva o činnosti Českého střediska UNIMA v roce 2009 aneb tradičně od Přeletu 2008 do Přeletu 2009 (*Loutkář*, 2009, roč. 59, č. 6, s. 24–25), N. Malíková: Tolosa vlídná a inspirující (*Loutkář*, 2010, roč. 60, č. 1, s. 34–5), L. Richter: Přelet nad loutkářským hnízdem (*Loutkář*, 2010, roč. 60, č. 1, s. 36–7).

Eva Hanžlíková, Pavel Vašíček a od roku 2000 do současnosti Nina Malíková.[1] Měsíčník *Československý loutkář* nesl od třetího čísla ročníku 1952 podtitul „Časopis pro loutkářské soubory lidové umělecké tvořivosti“, od ročníku 1955 podtitul „Časopis pro loutkářské soubory lidové umělecké tvořivosti a profesionální loutkářské pracovníky“, v roce 1992 „Měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu“ a od roku 1993 „Časopis pro loutkářství“. Časopis od padesátých let dodnes vystřídal několik vydavatelů.[2]

Pokud jde o formální stránku časopisu *Československý loutkář*, oproti svým předchůdcům se zásadně nelišil a od roku 1951 do devadesátých let se výrazněji neproměňoval[3], oproti *Loutkové scéně* a *Loutkáři* se mírně zvětšil formát na rozměr 20x28,5 cm, s výjimkou názvu titulu na úvodní straně provedeného červenou barvou zůstal časopis černobílý. Vycházel stále jako měsíčník s výjimkou letních měsíců, tedy desetkrát ročně.

Československý loutkář vycházel kontinuálně až do roku 1993, kdy byl po rozdělení Československa přejmenován opět jako *Loutkář*, tehdy také nakladatelství Panorama jako jeho dosavadní vydavatel přešlo z Ministerstva kultury České republiky pod pražský Divadelní ústav (*Loutkář*, 1993, roč. 43, č. 10, s. 1). Čtenáři novodobého *Loutkáře* pocházejí z řad profesionálních a amatérských loutkářů a pedagogů především uměleckých škol, ale také mateřských a základních škol, jimž se jeho prostřednictvím dostávají nové náměty pro tvůrčí práci s dětmi. Vychází v nákladu kolem 500 kusů.[4]

---

[1] Zdroj: *České loutkářské časopisy abecedně. Databáze českého amatérského divadla.* [online] [cit. 18. 10. 2011] Dostupné z www: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php? data=txt&id=327>.

[2] Zdroj: *České loutkářské časopisy abecedně. Databáze českého amatérského divadla.* [online] [cit. 18. 10. 2011] Dostupné z www: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php? data=txt&id=327>. Přehled vydavatelů *Československého loutkáře/Loutkáře* od 50. let dodnes: od roku 1952 – Ministerstvo informací a osvěty ve vydavatelství Osvěta; od roku 1955 – Ministerstvo školství a kultury v nakladatelství Orbis; rok 1956 – nakladatelství Orbis; rok 1957 – Ministerstvo školství a kultury v nakladatelství Orbis; od roku 1978 – Ministerstvo kultury Československé republiky v nakladatelství Panorama; od roku 1992 – Ministerstvo kultury České republiky v nakladatelství Panorama; od roku 1993 – Divadelní ústav; od roku 1998 do současnosti Sdružení pro vydávání časopisu *Loutkář*.

[3] Titulní strana *Československého loutkáře* – viz přílohy.

[4] Z rozhovoru autorky s Ninou Malíkovou, šéfredaktorkou *Loutkáře*, únor 2010, Praha.

Předplatné *Loutkáře* mají například kulturní a informační střediska v České republice a zahraniční střediska organizace UNIMA.[1]

4.3.1 Programové zaměření

Jak je zřejmé z předchozích kapitol, vlastní obsah časopisu již od jeho vzniku v roce 1912 úzce kopíroval vývoj loutkářství u nás. Programově zůstával periodikem propagujícím loutkové divadlo a loutkářství. Také po roce 1951 se obsah *Československého loutkáře* proměňoval v souladu s vývojem loutkového divadla, které muselo po roce 1948 odpovídat novým ideologickým požadavkům; takže bylo z časopisu znatelné výrazné zaměření na otázky ideové – dramaturgické, tak jak tomu bylo už u *Loutkové scény* v posledních letech její existence. V prvním čísle časopisu se v programovém prohlášení *Československý loutkář československým loutkářům* uvádí:

> (...) Denní praxe však ukázala, že kromě oněch základních a zásadních otázek je ještě tolik specifických loutkářských problémů, že by se s nimi nemohl odpovědně vyrovnat žádný časopis, v jehož redakčním programu by loutkářství bylo jen jednou z několik složek. Jsou to především otázky ideové – a z nich na prvním místě otázky dramaturgické, jimiž se musíme zabývat zvlášť zevrubně. (...) Časopis dostává do vínku zvláštní úkol; být rádcem a pomocníkem všem těm desetitisícům loutkářských pracovníků, od začátečníků, kteří se chtějí váženě specialisovat na loutkové divadlo, až po vyspělá divadla amatérská a profesionální scény. (…) Nový časopis Československý loutkář má také informativní poslání. Kromě všestranného zpravodajství o domácím loutkářském ruchu bude si všímat i loutkářské výroby a distribuce, bude sledovat loutkářské motivy v literatuře, ve výtvarném umění, v rozhlase a ve filmu, a bude také uveřejňovat zprávy z cizích zemí, především o loutkářské výrobě v SSSR a v zemích lidové demokracie (*Československý loutkář*, 1951, roč. 1, č. 1, s. 1).

Na stránkách časopisu se tedy vedle dramaturgie[1] v omezené míře řešila i problematika vlastností loutky a praktických loutkářských postupů, otázky

[1] *Loutkář. Charakteristika titulu a profil čtenářů.* [online] [cit. 4. 9. 2011]. Dostupné z www: <http://www.loutkar.eu/index.php?o>

profesionalizace loutkového divadla či loutkového divadla jako samostatného studijního oboru na vysoké škole. Tematizovala se také estetika loutkového divadla, nadále se hledala inspirace u zahraničních tvůrců, především Sovětů. *Československý loutkář* se nicméně v komunistické éře dokázal udržet na úrovni skutečně odborného periodika, jak potvrdila jeho současná šéfredaktorka Nina Malíková (2010): „... ani v těžkých dobách se nikdy politicky nezpronevěřil, jeho redaktoři nebyli kolaboranty. Ačkoli musel svým způsobem následovat stanovený tón, nikdy se nedostal za hranici vkusu.“[2]

4.3.2 Loutkářská periodika od 50. let

V druhé polovině dvacátého století vstoupilo na časopiseckou divadelní scénu několik nových výhradně loutkářských titulů, žádný z nich ale svým tematickým ani formálním rozsahem, pravidelností a šíří témat nekonkuroval *Československému loutkáři*, resp. *Loutkáři*. Byl to například časopis *Loutka* s podtitulem „Studijní scéna loutkářské fakulty Akademie musických umění“, který vycházel v letech 1955–1956 a 1960–1961, dále královéhradecký časopis *Mladý loutkář*, který vycházel v letech 1960–1965, a jeho nástupnický titul *Mladá scéna* s podtitulem „Metodický list pro dětské divadlo, loutky a recitaci“, jenž vycházel od roku 1965 do roku 1989, nebo *Paravan a paravánek*, časopis vydávaný v letech 1986–1996 Skupinou amatérských loutkářů v rámci Svazu českých divadelních ochotníků ve spolupráci s divadelní agenturou DILIA.[3]

Na počátku devadesátých letech časopis *Loutkář* ztratil část své předplatitelské základny poté, co v roce 1990 začal vycházet časopis *Tvořivá dramatika*[4] jako

---

[1] Jako ukázky toho idelogicko-dramaturgického zaměření lze uvést například tyto články z prvních dvou ročníků: E. Kolár: O loutkářské dramaturgii (*Československý loutkář*, 1951, roč. 1, č. 1, s. 27–28), E. Kolár: Dramaturgie jako projev ideovosti loutkářství (*Československý loutkář*, 1951, roč. 1, č. 3, s. 3–10), K. Vlachý: Za vyšší ideovou a uměleckou úroveň našeho loutkářství (*Československý loutkář*, 1952, roč. 2, č. 6, s. 18).

[2] Z rozhovoru autorky s Ninou Malíkovou, šéfredaktorkou *Loutkáře*, únor 2010, Praha.

[3] Zdroj: *České loutkářské časopisy abecedně. Databáze českého amatérského divadla.* [online] [cit. 18. 10. 2011] Dostupné z www: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php? data=txt&id=327>.

[4] Vydavatelem *Tvořivé dramatiky* s přílohou Dětská scéna je NIPOS-pracoviště ARTAMA spolu se Sdružením pro tvořivou dramatiku a katedrou výchovné dramatiky DAMU v Praze.

metodologická pomůcka v oblasti divadelní práce se školními dětmi a profiloval se jako „jediný odborný časopis v České republice zaměřený na všechny oblasti dramatické výchovy“.[1] Řada škol se stala jeho odběrateli na úkor *Loutkáře*, kde dramatická výchova dětí byla zastoupena jako jedno z témat, ne jako téma ústřední.

4.4 Loutkář v roce 2011

V roce 2011 vychází časopis *Loutkář* péčí redakce pod vedením šéfredaktorky Niny Malíkové[2] s dvouměsíční periodicitou[3]. Stálý redakční tým *Loutkáře* tvoří[4] Kateřina Lešková Dolenská, Vladimír Hulec, Jan Novák, Jaroslav Etlík, Petr Pavlovský, Pavel Kalfus, Luděk Richter a Pavel Vašíček. Časopis vydává Sdružení pro vydávání časopisu *Loutkář* se sídlem v Praze, kterému tato funkce připadla v roce 1998 po Divadelním ústavu. Sdružení „se zabývá podporou loutkářství a popularizuje tento divadelní druh jako nedílnou součást divadelního umění, mající oporu v české divadelní tradici už od dob národního obrození.“[5] Dnešní redakce se hrdě hlásí k nástupnictví po původním *České loutkáři*, resp. *Loutkáři*[6], ctí jeho odkaz a jeho historickou úlohu také často připomíná na stránkách časopisu, jako například článkem *Na počátku byl Český loutkář...* Alice Dubské (*Loutkář,* 2002, roč. 52, č. 2, s. 56–57).

Loutkář s podtitulem „Časopis pro loutkářství“ je distribuován z větší poloviny formou předplatného, několik desítek kusů se s každým číslem prodá také jednotlivě

---

[1] *Dramatická výchova. Periodika – Tvořivá dramatika.* [online] [cit. 4. 9. 2011]. Dostupné z www: <http://www.drama.cz/periodika/tvoriva_dramatika.html>.

[2] Nina Malíková, odborná asistentka Katedry alternativního a loutkového divadla Divadelní fakuly AMU v Praze, je dcerou Jana Malíka, šéfredaktora *Loutkové scény* a *Zpráv Loutkářského soustředění*.

[3] Jako měsíčník vycházel *Loutkář* do roku 1998. Poté začal z ekonomických důvodů vycházet jednou za dva měsíce.

[4] Zdroj: *Loutkář: Časopis pro loutkářství.* 2011, roč. 61, č. 1–5. Praha : Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2011. 6x ročně. ISSN 1211-4065.

[5] *Loutkář. Charakteristika titulu a profil čtenářů.* [online] [cit. 4. 9. 2011]. Dostupné z www: <http://www.loutkar.eu/index.php?o>

[6] Z rozhovoru autorky s Ninou Malíkovou, šéfredaktorkou *Loutkáře*, únor 2010, Praha.

v kamenných prodejnách.[1] Redakce je vedle příspěvku na činnost od Ministerstva kultury České republiky na předplatitelské základně závislá, stávající počet předplatitelů však na výrobu časopisu stačí jen stěží.[2] Bohužel pro české loutkářství se po roce 2000 opakovaně vyskytují obavy, zda bude moci redakce nadále s velmi omezeným rozpočtem fungovat. Žádoucí by bylo získání dalších finančních prostředků formou sponzorských příspěvků a většího počtu inzerujících subjektů.

Každé číslo *Loutkáře* v rozsahu 48 stran formátu A4 začíná graficky zajímavou celobarevnou titulní stranou, je doplněno také resumé v angličtině. Jinak je základ časopisu stále černobílý. Nedílnou součástí časopisu je prostor pro inzerci jak plošnou, tak řádkovou[3]. Současný *Loutkář* se programovým zaměřením neodlišuje od svých předchůdců – stále plní funkci popularizační a osvětovou, obrací se na profesionály a laiky a propaguje loutkářství české i zahraniční. Zveřejňované texty pojednávají i nadále o nejrůznějších aspektech loutkářství a loutek. Informují o aktuálním dění na loutkářské scéně v České republice a v zahraničí, včetně kritických statí a recenzí, dále jsou tištěny historické a teoretické rozbory, rozhovory s významnými divadelními osobnostmi, profily souborů a loutkoherců a další publicistické útvary s tematikou loutkářství. Uveřejňování celých divadelních her, jako tomu bylo dříve například v *Českém loutkáři*, dnes vzhledem ke spravování autorských práv organizací DILIA není předmětem časopisu.

Časopis *Loutkář* má moderní a pravidelně aktualizované webové stránky na internetové adrese www.loutkar.eu, kde je vedle informací o nejnovějších číslech a zajímavostí z dění na loutkářské scéně postupně rozšiřován archiv starších čísel. *Loutkář* má také vlastní stránku na sociální síti Facebook na adrese www.facebook.com.

---

[1] Jednotlivá aktuální čísla časopisu *Loutkář* lze zakoupit v Institutu umění-Divadelním ústavu a v obchodě Divadla Minor v Praze, na Slovensku v obchodě Prospero v rámci Divadelního ústavu v Bratislavě. Celoroční předplatné pro české čtenáře stojí 300 korun, jednotlivá čísla po 70 korunách. Zdroj: *Loutkář. Předplatné.* [online] [cit. 4. 9. 2011]. Dostupné z www: <http://www. loutkar.eu/index.php?s>.

[2] Z rozhovoru autorky s Ninou Malíkovou, šéfredaktorkou *Loutkáře*, únor 2010, Praha.

[3] Nejdražší je inzerát na barevné křídové dvoustraně uvnitř čísla – stojí 22 000 korun, standardní stránka A4 stojí 5000 korun. Neziskové organizace dostávají při inzerování svých aktivit v *Loutkáři* 30procentní slevu. Zdroj: *Loutkář. Inzerce.* [online] [cit. 4. 9. 2011]. Dostupné z www: <http://www. loutkar.eu/index.php?i>.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo popsat historii periodika *Český loutkář*, resp. *Loutkář*, od jeho založení v roce 1912 do roku 1950, kdy dochází k jeho významné personální a do jisté míry i k obsahové proměně. Autorka v práci zkoumala obsah časopisu a soustředila se na jeho podstatné vývojové linie, a to vždy v kontextu soudobého vývoje českého loutkářství. Žádná ucelená odborná práce, která by se zabývala tímto tématem, nebyla dosud zpracována. Časopis vychází s výjimkou krátkého přerušení v letech 1914–1916 kontinuálně dodnes. V roce 2012 oslaví tedy *Loutkář* sté výročí od založení. Dalšímu vývoji časopisu od roku 1951 do současnosti se práce věnuje jen stručně, naznačuje jeho směřování.

Historická analýza titulu ve stanoveném období potvrdila původní předpoklad, že časopis měl pro české loutkové divadlo a loutkovou scénu nezastupitelnou úlohu. Byl jediným sjednocujícím médiem české loutkářské obce, prostorem pro sdílení názorů, také zprostředkovatelem inspirace ze zahraničí, motivačním prvkem, který pomáhal udržovat dobrou úroveň oboru, prostředkem soustavné propagace loutek, jejich kvalit a možností jak mezi odborníky-loutkáři, tak mezi běžným laickým publikem. *Český loutkář* a jeho nástupnické tituly v průběhu dvacátého století vždy pečlivě odrážely dění v českém loutkářství a staly se tak cennou součástí našeho kulturního dědictví – přispívaly k zachování kontinuity loutkářského oboru a celého tohoto kulturně-sociálního odvětví lidské společnosti. Jako platforma s touto charakteristikou se novodobý *Loutkář* profiluje i dnes. Časopis byl a je významným odborným periodikem pro loutkářskou obec a především jakousi živou kronikou českého loutkářství od roku 1912 do současnosti.

Ze studia tématu vyplynulo, že celá existence odborného časopisu byla podmíněna zápalem, velkým odhodláním a skvělými organizátorskými schopnostmi dvou nejvýznamnějších osobností v jeho redakčním kruhu. Byl to nejprve divadelní teoretik a historik Jindřich Veselý (1885–1939), zakladatel *Českého loutkáře* v roce 1912, a posléze loutkář Jan Malík (1904–1980), který na Veselého činnost navazoval.

Pokud jde o programové zaměření, to se v průběhu dvacátého století neměnilo – časopis se vždy vymezoval jako médium propagující loutkářství, reflektující aktuální

vývoj oboru a poskytující kvalitní informace o loutkách a českém loutkovém divadle. Od svého založení byl vždy oficiálním orgánem loutkářské organizace zastřešující v daném období české loutkáře, tedy postupně Českého svazu přátel loutkového divadla (od roku 1912), Loutkářského soustředění (od roku 1923), a také mezinárodní loutkářské organizace UNIMA (od roku 1929).

Na základě podrobné rešerše lze shrnout základní milníky historického vývoje periodika v souladu s obsahem jednotlivých kapitol a zdůraznit proměny funkce, které časopis v jednotlivých úsecích své existence plnil – s výjimkou stabilní funkce propagační, informační a zábavní. I přesto, že v roce 1912, kdy *Český loutkář* začal vycházet, u nás chyběl odborný časopis se zaměřením na loutkové divadlo, a tudíž šlo o vyplnění mezery na mediálním trhu, musel být již v roce 1913 zastaven z ekonomických důvodů. V letech 1912–1913 převažovala jeho funkce sjednotitelská, *Český loutkář* byl oporou v právě probíhajícím procesu formování moderního českého loutkářství – byl tribunou, skrze kterou si loutkáři vyměňovali názory a zkušenosti.

Jindřich Veselý ale vydávání časopisu s názvem *Loutkář* v roce 1917 sám obnovil a navázal na první dva ročníky. Až v roce 1936 předal kvůli svému vytížení šéfredaktorské pravomoci akademickému malíři Vítu Skálovi. Po obnovení v roce 1917 *Loutkář* ve svém novém pojetí zesílil v dalším období svého vydávání důraz na teoretické otázky, na estetiku loutek, na loutkářskou režii a přípravu přechodu loutkářství na profesionální úroveň. Stejně tak byl ale časopis i podrobným praktickým rádcem, takže spektrum jeho funkcí bylo právě v této etapě nejširší. Časopis *Loutkář* byl zastaven v roce 1939.

Jen o rok později začal vycházet jeho přímý nástupnický titul *Loutková scéna* pod vedením šéfredaktora Jana Malíka. Ale i toto periodikum bylo po prvním ročníku úředním nařízením zastaveno. Na dobu války se stal jediným informačních zdrojem pro české loutkáře interní bulletin organizace Loutkářské soustředění s názvem *Zprávy Loutkářského soustředění.* Pod vedením Jana Malíka začal vycházet v roce 1939, šlo o jednoduchý textový oběžník s měsíční periodicitou.

Loutková scéna byla obnovena v roce 1945 a v souladu s novými ideologickými požadavky v titulu převažoval důraz na edukativní funkci loutek. V roce 1951 ji

nahradil *Československý loutkář*, již velmi silně zaměřený na ideologicko-dramaturgické otázky. Vycházel bez přerušení až do roku 1992. Po rozdělení Československa dostalo periodikum opět titul *Loutkář*, pod nímž vychází dodnes péčí Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář.

Obsah periodika odpovídal výše popsaným funkcím. Žánrově zahrnoval časopis krátké zprávy, především organizační zpravodajství a recenzní tipy, stejně jako rozsáhlé stati – reportáže, teoretické úvahy, praktické rozbory s náčrty, články z historie a současnosti loutkového divadla, dále také překlady textů zahraničních autorů, básně a úryvky divadelních her. Periodicita byla měsíční, pouze v roce 1939 vycházel časopis každé dva měsíce. Časopis se ke svým čtenářům dostával z naprosté většiny formou předplatného. Cílovou skupinou titulu byli loutkáři-amatéři i profesionálové ze všech profesí souvisejících s loutkovým divadlem, divadelní zájmové spolky a školy všech úrovní a všeobecná kulturně orientovaná veřejnost.

Formální podoba časopisu zůstávala v období 1912–1950 stejná. Velikostně odpovídal přibližně formátu B5. Základ časopisu byl vždy černobílý, barevné reprodukce byly zařazovány v menšině. Počet stránek kolísal mezi 12 a 36. Kvality časopisu z hlediska formálně novinářského byly nepochybné – grafická úprava a typografie byly vždy kvalitně provedené, v časopise se nevyskytovaly chyby, články byly dobře čitelné, doprovodné ilustrace, fotografie a nákresy plnily svou funkci.

Časopis *Český loutkář* vstoupil na českou mediální scénu v roce 1912 bez konkurence. Do období *Loutkáře* po roce 1917 spadá existence časopisu *Naše loutky* (1923–1938), který lze vzhledem k totožnému zaměření považovat za konkurenci. *Naše loutky* byly ale zaměřeny celkově praktičtěji, což vyjadřovaly mimo jiné důrazem na svou hlavní rubriku s názvem „Praktický loutkář“. Ani po válce neměla u nás *Loutková scéna* přímou konkurenci.

Summary

This diploma thesis aimed to describe the history of *Czech Puppeteer*, or *Puppeteer*, since its foundation in 1912 until the year 1950, when a fundamental personnel change in its editorial board occured. The author of this diploma thesis focused on the contents of the periodical and the most important aspects of its development, with respect to the framework of current situation in the puppetry field. No academic paper on this subject matter has yet been written. The magazine has been published continuously except for a short break between 1914 and 1916 until today. In 2012, *Puppeteer* enters the hundredth year of its existence. The development of the periodical after 1951 until present day is described briefly.

The historical analysis of the periodical confirmed the hypothesis, stating that the magazine has always had a crucial role in the context of Czech puppet theatre. It has served as a means of integrating the puppeteers, it has been a tribune for sharing important thoughts, it has also helped to bring interesting impulses from abroad, it has motivated the puppeteers to work harder and it has promoted the qualities of puppets among both professionals and amateurs. *Czech Puppeteer* and its successors have always mirrored the development of Czech puppetry and so they became a valued part of our cultural wealth. Even today, *Puppeteer* is still loyal to its original mission. One could call it a sort of lively chronicle of Czech puppetry.

The research showed that the whole existence of the periodical was highly dependent on the activities and personal determination of two great men who led its editorial board – Jindřich Veselý (1885–1939), founder of *Czech Puppeteer* in 1912, and Jan Malík (1904–1980), his follower. The basic goal of the periodical has not changed during the twentieth century. The magazine has always claimed itself to be a reliable source of information about puppetry and a title devoted to the promotion of the field.

Soon after the foundation of the magazine in 1912, the publisher had to discontinue the publishing due to economic reasons, although until then there was no such magazine focused on puppetry in the world and so it helped to fill and important gap in the media market. Nevertheless, even during the short time between 1912–1913,

Czech Puppeteer became a respected and popular magazine. In 1917, Veselý reestablished the title, working as both its publisher (until 1930) and editor (until 1935). The magazine continued to publish articles about theoretical and practical issues and the aesthetics of puppets. The spectrum of its functions was now even broader than before. The title held successfully for many years until it was cancelled in 1939 – again due to economic problems of its publisher, this time J. R. Vilímek.

In 1940, the magazine *Puppet Theatre* took its place under the editorial guidance of Jan Malík. But even *Puppet Theatre* was soon cancelled, so the only periodical focused on puppetry published during war was a simple cyclostyled bulletin. After the war, the renewed *Puppet Theatre* had to adapt to the new ideologic demands and so it emphasized the role of puppets in education. In 1951, it was replaced by *Czechoslovakian Puppeteer (Československý loutkář)*, which also focused on ideologic issues and it was also a platform for the newly established puppetry department at the university of performing arts in Prague. After the Czech and Slovak Republic were separated in 1993, the magazine continued to come out once again with the title *Puppeteer*. Today, the target group of the periodical consists of puppeteers, puppet theatres, theatrically oriented associations, schools and universities and also anyone interested in culture and theatre.

The formal look of the magazine did not change in the period 1912–1950. It was always black and white with colourful reproductions printed only exceptionally. The amount of its pages ranged from 12 to 36. Its qualities from the journalistic point of view were undisputed – the layout and graphics were neat and decent, there were no typos in the articles, the pictures corresponded well with the contents of the texts.

Except for the more practically oriented magazine *Our Puppets* published between 1923–1938, there was no competition for *Puppeteer* during the twentieth century.

Použitá literatura

Tištěné publikace monografické úrovně

BARTOŠEK, Luboš. (1985): *Náš film. Kapitoly z dějin československé kinematografie od prvopočátků do konce 2. světové války (1896-1945).* 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1985. 420 s.

Bibliografický katalog časopisectva republiky československé za rok 1920. 1. vyd. Praha: Československý ústav bibliografický při veřejné a universitní knihovně, 1921. 244 s.

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti.* 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

CÍFKA, Stanislav. *Jindřich Veselý, tvůrce moderního českého loutkářství.* 1. vyd. České Budějovice : Jihočeské nakladatelství, 1986. 108 s. Edice Postavy jihočeské kulturní minulosti.

CÍSAŘ, Jan et al. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence.* 1. vyd. Praha : IPOS, 1998. 444 s. ISBN 80-7068-129-2.

ČERNÝ, František (ed). *Dějiny českého divadla III. Činohra 1848–1918.* 1. vyd. Praha : Academia, nakladatelství ČSAV, 1977. 660 s.

ČERNÝ, František (ed). *Dějiny českého divadla IV. Činoherní divadlo v Československé republice a za nacistické okupace.* 1. vyd. Praha : Academia, nakladatelství ČSAV, 1983. 708 s.

ČERNÝ, František. *Kapitoly z dějin českého divadla.* 1. vyd. Praha: Academia, 2000. 414 s. ISBN 80-200-0782-2.

ČERVINKA, František. *Česka kultura a okupace.* 1. vyd. Praha : Torst, 2002. 154. s. ISBN 80-7215-180-0.

DUBSKÁ, Alice, NOVÁK, Jan, MALÍKOVÁ, Nina, ZDEŇKOVÁ, Marie. *Czech Puppet Theatre Yesterday and Today.* 1. vyd. Praha : Divadelní institut Praha, 2006. 67 s. ISBN 80-7008-199-6.

DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství. Vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945.* 1. vyd. Praha : AMU, 2004. 304 s. ISBN 80-7331-008-2.

JURKOWSKI, Henryk. *Magie loutky.* 1. vyd. Praha : Nakladatelství Studia Ypsilon, 1997. 288 s. ISBN 80-902482-0-9.

JUST, Vladimír (ed.) a kol. *Česká divadelní kultura 1945–1989 v datech a souvislostech.* 1. vyd. Praha : Divadelní ústav, 1995. 472 s. ISBN 80-7008-056-6.

KRAUS Arnošt V. *Das böhmische Puppenspiel vom Doktor Faust.* 1. vyd. Vratislav : W. Koebner, 1891. 186 s.

KUBÍČEK, Jaromír, ŠIMEČEK, Zdeněk. *Brněnské noviny a časopisy od doby nejstarší až do roku 1975.* 1. vyd. Brno : Universitní knihovna, Archiv města Brna – Musejní spolek, 1976. 594 s. ISBN 59-243-76.

LAISKE, Miroslav. *Divadelní periodika v Čechách a na Moravě 1772–1963, díl I. – Divadelní časopisy a programy*. 1. vyd. Praha : Divadelní ústav, 1967. 290 s. ISBN 3-578-67.

MALÍK, Jan. *Loutkářství v Československu.* 1. vyd. Praha : Ministerstvo informací, 1948. 49 s. Malá knihovna informací, sv. 5.

MALÍK, Jan. *České a slovenské loutkové divadelnictví. Vývojový přehled, 1. Část – Od nejstarších dob do května r. 1945.* Učební texty vysokých škol, AMU v Praze, Fakulta divadelní. 1. vyd. Praha : SPN, 1968. 22 s. ISBN 17-281-68.

MALÍKOVÁ, Nina (ed.) et al. *Dr. Jan Malík – osobnost a tvůrce.* 1. vyd. Praha : Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2004. 122 s. ISBN 80-239-2937-2.

RICHTER, Luděk. *50 Loutkářských Chrudimí. Vývoj českého loutkového divadla v zrcadle festivalu.* 1. vyd. Praha : Dobré divadlo dětem a IPOS-ARTAMA, 2001. 209 s. ISBN 80-902975-0-1. ISBN 80-7068-156-X.

TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky.* 2. vyd. Praha : Akademie múzických umění, 2001. 177 s. ISBN 80-85883-76-7.

VALENTA, Jiří et al. *Bibliografie českého amatérského divadla.* 1. vyd. Praha : IPOS, 1999. 215 s. ISBN 80-7068-142-X.

VAVRUŠKA, Eduard (ed.). *UNIMA 1929 Praha.* Sborník k 50. výročí založení Mezinárodní unie Loutkářů. 1. vyd. Praha : Divadelní ústav, 1979. 56 s.

VESELÝ, Jindřich. *Johan Doktor Faust starých českých loutkářů. Lidopisná studie s 20. obr.* Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1911.

VESELÝ, Jiří. *Loutkové divadlo jindy a dnes.* 1. vyd. Praha : Nakladatel F. Topič, 1921. 16. s.

ZEMEK, Oldřich (ed.). *Loutkáři v míru i v odboji. Z osudů rodu Kopeckých.* 1. vyd. Brno : Dědictví Havlíčkovo, 1929. 144 s.

Tištěné seriálové publikace

Český loutkář: Revue českého Svazu přátel loutkového divadla v Praze. 1912, roč. 1, č. 1–6. Praha : Český svaz přátel loutkového divadla, 1912. 6x ročně.[1]

Český loutkář: Revue českého Svazu přátel loutkového divadla v Praze. 1913, roč. 2, č. 1–10. Praha : Český svaz přátel loutkového divadla, 1913. 10x ročně.

Divadelní svět. 1912, roč. 2, č. 1–12, Praha : Organisace českého herectva, 1912. 12x ročně.

Divadlo. 1912, roč. 10, č. 1–20. Praha : Bohuslav Kafka, 1912. 2x měsíčně.

Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. 1917, roč. 1, č. 1–10, Praha : Antonín Münzberg, 1917. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. 1917/1918, roč. 2, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1917/1918. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. 1918/1919, roč. 3, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1918/1919. 10x ročně.

*Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. Časopis umělecké loutkové scény.*1919/1920, roč. 4, č. 1–12, Praha : Jindřich Veselý, 1919/1920. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. Časopis umělecké loutkové scény. 1920/1921, roč. 5, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1920/1921. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. Časopis umělecké loutkové scény. 1921/1922, roč. 6, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1921/1922. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. 1922/1923, roč. 7(9), č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1922/1923. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství. 1923/1924, roč. 10, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1923/1924. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství. 1924/1925, roč. 11, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1924/1925. 10x ročně.

[1] Použité tištěné seriálové publikace v této části jsou řazeny chronologicky s ohledem na jejich logickou návaznost, ne podle abecedy.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství. 1925/1926, roč. 12, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1925/1926. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství. 1926/1927, roč. 13, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1926/1927. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství. 1927/1928, roč. 14, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1927/1928. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství. 1928/1929, roč. 15, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1928/1929. 10x ročně.

Měsíčník Loutkář: Revue pro studium a povznesení českého loutkářství. 1929/1930, roč. 16, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1929/1930. 10x ročně.

Naše loutky. S rubrikou Praktický loutkář. 1923/1924, roč. 1, č. 1–6. Praha : Antonín Münzberg, 1923/1924. 6x ročně.

Naše loutky. S rubrikou Praktický loutkář. 1937/1938, roč. 13, č. 1–10. Praha : Antonín Münzberg, 1937/1938. 10x ročně.

Revue des marionnettes/Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1930/1931, roč. 17, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1930/1931. 10x ročně.

Revue des marionnettes/Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1931/1932, roč. 18, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1931/1932. 10x ročně.

Revue des marionnettes/Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1932/1933, roč. 19, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1932/1933. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1933/1934, roč. 20, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1933/1934. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1934/1935, roč. 21, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1934/1935. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1935/1936, roč. 22, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1935/1936. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1936/1937, roč. 23, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1936/1937. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1937/1938, roč. 24, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1937/1938. 10x ročně.

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1938/1939, roč. 25, č. 1–6. Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1938/1939. 6x ročně.

Zprávy Loutkářského soustředění. 1939, roč. 1, č. 1–12. Praha: Loutkářské soustředění, 1939. 1x měsíčně.

Zprávy loutkářského soustředění. 1940, roč. 2, č. 1–12. Praha: Loutkářské soustředění, 1940. 1x měsíčně.

Zprávy Loutkářského soustředění. 1941, roč. 3, č. 1–12. Praha: Loutkářské soustředění, 1941. 1x měsíčně.

Zprávy Loutkářského soustředění. 1942, roč. 4, č. 1–12. Praha: Loutkářské soustředění, 1942. 1x měsíčně.

Zprávy Loutkářského soustředění. 1943, roč. 5, č. 1–12. Praha: Loutkářské soustředění, 1943. 1x měsíčně.

Zprávy Loutkářského soustředění. 1944, roč. 6, č. 1–12. Praha: Loutkářské soustředění, 1944. 1x měsíčně.

Zprávy Loutkářského soustředění. 1945, roč. 7, č. 1–12. Praha: Loutkářské soustředění, 1945. 1x měsíčně.

Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při ÚV. 1940/1941, roč. 1, č. 1–6. Praha : Českomoravský kompas – Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1940/1941. 6x ročně.

Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při ÚV. 1945/1946, roč. 2, č. 1–10. Praha: Československý kompas – Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1945/1946. 10x ročně.

Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při ÚV. 1946/1947, roč. 3, č. 1–10. Praha: Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1946/1947. 10x ročně.

Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při ÚV. 1947/1948, roč. 4, č. 1–10. Praha: Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1947/1948. 10x ročně.

Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při MLÚ. 1948/1949, roč. 5, č. 1–10. Praha: Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1948/1949. 10x ročně.

Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při ÚLT, loutkářské komisi Divadelní ústředny. 1949/1950, roč. 6, č. 1–6. Praha: Umění lidu, 1949/1950. 6x ročně.

Československý loutkář. 1951, roč. 1, č. 1–6. Praha: Ministerstvo školství a osvěty – Osvěta, 1951. 6x ročně.

Československý loutkář. Časopis pro loutkářské soubory lidové umělecké tvořivosti. 1952, roč. 2, č. 1–10. Praha: Ministerstvo školství a osvěty – Osvěta, 1952. 10x ročně.

Československý loutkář. Časopis pro loutkářské soubory lidové umělecké tvořivosti a profesionální loutkářské pracovníky. 1958, roč. 8, č. 1–10. Praha: Ministerstvo školství a kultury – nakl. Orbis, 1958. 10x ročně.

Československý loutkář. Časopis pro loutkářské soubory lidové umělecké tvořivosti a profesionální loutkářské pracovníky. 1972, roč. 22, č. 1–10. Praha: Ministerstvo kultury – nakl. Orbis, 1972. 10x ročně.

Loutkář: *Měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu.* 1993, roč. 43, č. 1–12. Praha : Ministerstvo kultury ČR – Panorama, 1993. 12x ročně. ISSN 1211-4065.

Loutkář: Časopis o loutkářství nejen pro loutkáře. 2009, roč. 59, č. 1–6. Praha : Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2009. 6x ročně. ISSN 1211-4065.

Loutkář: Časopis pro loutkářství. 2011, roč. 61, č. 1–5. Praha : Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2011. 6x ročně. ISSN 1211-4065.

Články v tištěných seriálových publikacích

CIMRMANN, Váša. Kašpárek mezi vojáky. *Loutkář*. Praha : Jindřich Veselý, 1918. Roč. 2, č. 3–4, s. 18–19.

CINYBULK, Vojtěch. Šest chrudimských dnů – Kritická kronika představení první Loutkářské Chrudimi. *Československý loutkář*. Praha: Ministerstvo školství a osvěty – Osvěta, 1951. Roč. 1, č. 3, s. 20–31.

DUBSKÁ, Alice. Na počátku byl Český loutkář... *Loutkář*. Praha : Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2002. Roč. 52, č. 2, s. 56–57. ISSN 1211-4065.

FIŠER, Karel. Dekorace loutkového divadla, cizí a české. *Loutkář*. Praha : Jindřich Veselý, 1918. Roč. 2, č. 5–6, s. 4.

FRYČEK, Václav. Problémy loutkového divadelnictví. *Loutkář*. Praha : Jindřich Veselý, 1925. Roč. 11, č. 6, s. 7–13.

Loutkářská katedra se otevírá. Rozhovor redakce s rektorem DAMU prof. A. M. Brousilem. *Československý loutkář*. Praha: Ministerstvo školství a osvěty – Osvěta, 1952. Roč. 2, č. 5, s. 12.

MALÍK, Jan. Kupředu. *Loutková scéna*. Praha: Loutkářské soustředění, 1949. Roč. 5, č. 9–10, s. 2–3.

MALÍK, Jan. Prohlášení Loutkářského soustředění při Masarykově lidovýchovném ústavu v Praze. *Loutkář*. Praha: nakl. Jos. R. Vilímek, 1939. Roč. 25, č. 4, s. 4.

MALÍK, Jan. Sofoklův král Oidipus. *Loutkář.* Praha: nakl. Jos. R. Vilímek, 1933. Roč. 19, č. 10, s. 5–8.

MALÍK, Jan. Účtujeme s rokem 1940. *Loutková scéna.* Praha : Loutkářské soustředění, 1941. Roč. 1, č. 5, str. 1–4.

MALÍK, Jan. Začínáme bilancí. *Loutkář*. Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1938. Roč. 25, č. 2, s. 2–4.

Rezoluce československých loutkářských pracovníků. *Loutková scéna.* Praha: Československý kompas – Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1946. Roč. 2, č. 9–10, s. 22.

SVOBODA, Emanuel. Mikoláš Aleš a loutkové divadlo. *Loutkář*. Praha: Jindřich Veselý, 1917. Roč. 1, č. 4, s. 9–12.

ŠÁRECKÁ, Maryša. Kino nebo loutkové divadlo? *Loutkář.* Praha : Jindřich Veselý, 1918. Roč. 2, č. 1, s. 2–3.

ŠERÁK, Sláva. Chceme hrát dobré loutkové divadlo. *Loutkář*. Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1937. Roč. 23, č. 10, s. 12.

ŠIBLÍK, Emanuel. Kinematograf, loutky a tanec. *Loutkář*. Praha : Jindřich Veselý, 1918. Roč. 3, č. 1, s. 2–4).

VESELÝ, Jindřich. Loutkářské soustředění při Svazu osvětovém. *Loutkář*. Praha : Jindřich Veselý, 1923. Roč. 10, č. 4, s. 4.

VESELÝ, Jindřich. Mezinárodní loutkářská výstava v Lutychu a III. mezinárodní loutkářský kongres. *Revue des marionnettes/Loutkář*. Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1930. Roč. 17, č. 3, s. 3–8.

VESELÝ, Jindřich. Změna nakladatele Loutkáře. *Revue des marionnettes/Loutkář.* Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1930. Roč. 17, č. 1, s. 12.

ZÁKREJS, Vladimír. Vzkříšení loutkového divadla. *Český loutkář.* Praha : Český svaz přátel loutkového divadla, 1913. Roč. 2, č. 8–10, s. 12–14.

Zprávy o museích a společnostech národopisných. Výstava loutkářská, 1911. *Národopisný věstník československý.* Praha : Společnost národopisného musea československého, 1911. Roč. 6, č. 7–8, s. 189.

MALÍK, Jan. Zpravodaj XXI. Loutkářské Chrudimi. *Československý loutkář.* Praha: Ministerstvo kultury – nakl. Orbis, 1972. Roč. 22, s. 18, č. 8–9.

Elektronické zdroje

Artama – Odborný útvar NIPOS. [online] [cit. 10. 10. 2011] Dostupné z www: <http://www.nipos-mk.cz/?cat=26>.

České loutkářské časopisy abecedně. Databáze českého amatérského divadla. [online] [cit. 18. 10. 2011] Dostupné z www: <http://www.amaterskedivadlo.cz /main.php?data=txt&id=327>.

České středisko UNIMA. Historie UNIMA 1929–1999. [online] [cit. 15. 10. 2011] Dostupné z www: <http://host.divadlo.cz/unima/hist.asp>.

Dramatická výchova. Periodika – Tvořivá dramatika. [online] [cit. 4. 9. 2011]. Dostupné z www: <http://www.drama.cz/periodika/tvoriva_dramatika.html>.

Loutkář. Charakteristika titulu a profil čtenářů. [online] [cit. 4. 9. 2011]. Dostupné z www: <http://www.loutkar.eu/index.php?o>

Loutkář. Inzerce. [online] [cit. 4. 9. 2011]. Dostupné z www: <http://www. loutkar.eu/index.php?i>.

Loutkář. Předplatné. [online] [cit. 4. 9. 2011]. Dostupné z www: <http://www. loutkar.eu/index.php?s>.

Přelet nad loutkářským hnízdem. Historie. [online] [cit. 25. 12. 2011] Dostupné z www: <http://www.prelet.cz/historie.html>.

UNIMA 2012. The 21st UNIMA Congress & World Puppetry Festival. [online] [cit. 15. 10. 2011] Dostupné z www: <http://www.unima2012.org>.

UNIMA v datech. UNion Internationale de la Marionnette. [online] [cit. 26. 8. 2011]. Dostupné z www: <http://host.divadlo.cz/unima/kongresy.asp>.

Zákon ze dne 20. 3. 1948, kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [online] [cit. 6. 12. 2011] Dostupné z www: <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/ tisky/T1061_01.htm>.

ZACH, Aleš. *Slovník českých nakladatelství 1849–1949.* Album representantů všech oborů veřejného života československého (1927), s. 1173. [online] [cit. 27. 12. 2011]. Dostupné z www: <http://www.slovnik-nakladatelstvi.cz/obrazek/jindrich-vesely.html>.

Dokumenty archivní povahy

Praha, Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Jindřich Veselý. Korespondence Jindřicha Veselého Blaženě Mojžíšové (1919).

Praha, Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Jindřich Veselý. Korespondence Josefa Skupy Jindřichu Veselému (22. července 1936).

Praha, Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní. Oznámení (6. ledna 1912).

Praha, Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní. Oznámení Josefa Springera c. k. policejnímu ředitelství (18. března 1912).

Praha, Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní. Oznámení Josefa Springera c. k. policejnímu ředitelství (14. listopadu 1912).

Praha, Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní. Oznámení o dobrovolném rozchodu (19. dubna 1948).

Praha, Národní archiv, fond ÚV KSČ. Prohlášení kulturních pracovníků Kupředu, zpátky ni krok (24. února. 1948).

Ústní sdělení

MALÍKOVÁ, Nina. *Rozhovor autorky se současnou šéfredaktorkou časopisu Loutkář.* Redakce Loutkáře, Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář – Celetná 17, Praha 1, 25. února 2010.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Jindřich Veselý (portrétní fotografie)

Příloha č. 2: Jan Malík (portrétní fotografie)

Příloha č. 3: Přehled předválečných kongresů UNIMA (tabulka)

Příloha č. 4: Titulní strana časopisu Český loutkář, 1912 (reprodukce)

Příloha č. 5: Titulní strana časopisu Loutkář, 1917 (reprodukce)

Příloha č. 6: Titulní strana časoipsu Loutkář, 1918 (reprodukce)

Příloha č. 7: Titulní strana časopisu Loutkář, 1919 (reprodukce)

Příloha č. 8: Titulní strana časopisu Loutkář, 1923 (reprodukce)

Příloha č. 9: Titulní strana časopisu Loutkář, 1924 (reprodukce)

Příloha č. 10: Titulní strana Měsíčníku Loutkář, 1929 (reprodukce)

Příloha č. 11: Titulní strana Revue de marionnettes Loutkář, 1930 (reprodukce)

Příloha č. 12: Titulní strana časopisu Loutková scéna, 1940 (reprodukce)

Příloha č. 13: Titulní strana časopisu Naše loutky, 1938 (reprodukce)

Příloha č. 14: Titulní strana oběžníku Zprávy Loutkářského soustředění, 1939 (reprodukce)

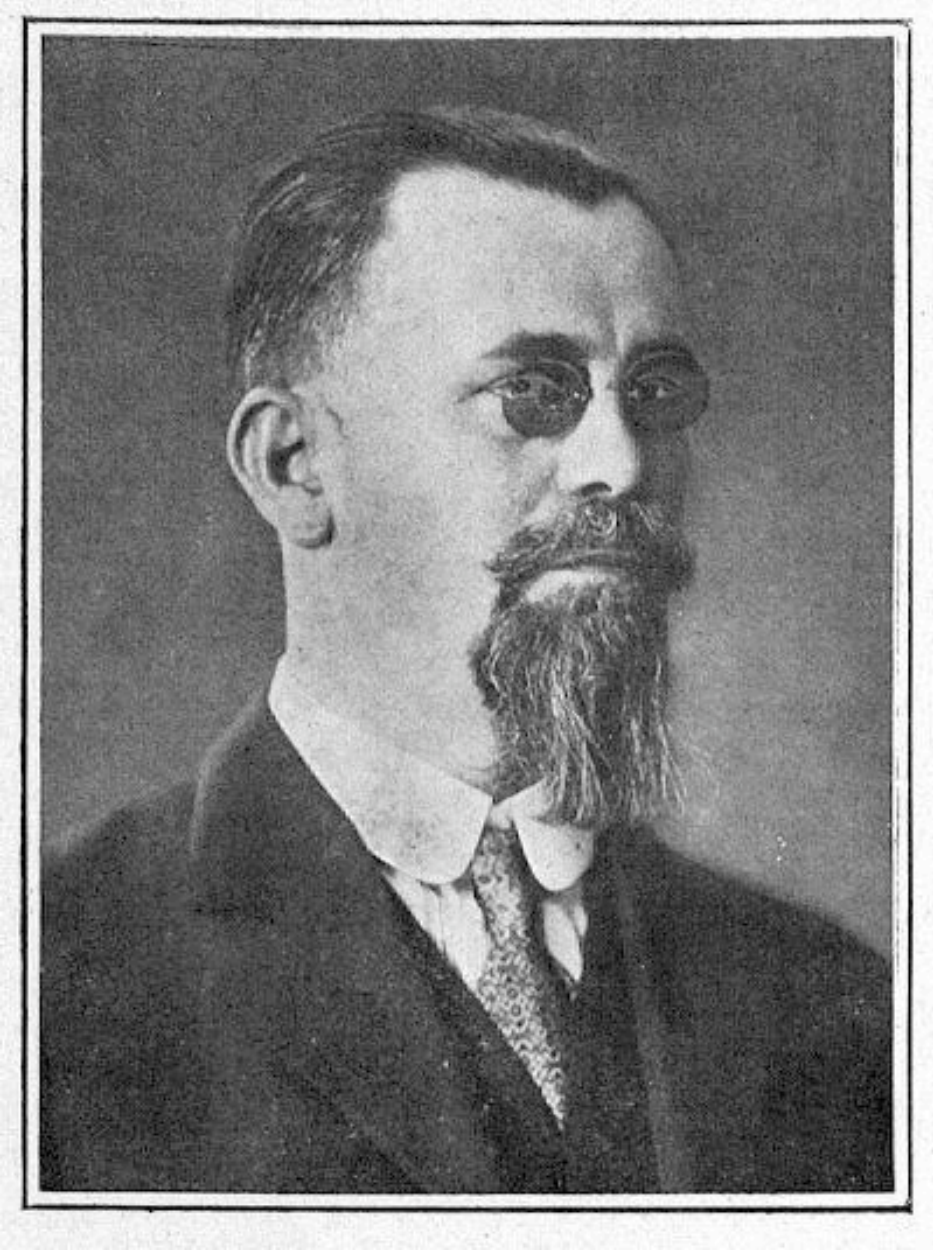
Příloha č. 15: Titulní strana časopisu Československý loutkář, 1952 (reprodukce)

Příloha č. 16: Titulní strana časopisu Loutkář, 1993 (reprodukce)

Příloha č. 17: Titulní strana časopisu Loutkář, 2011 (reprodukce)

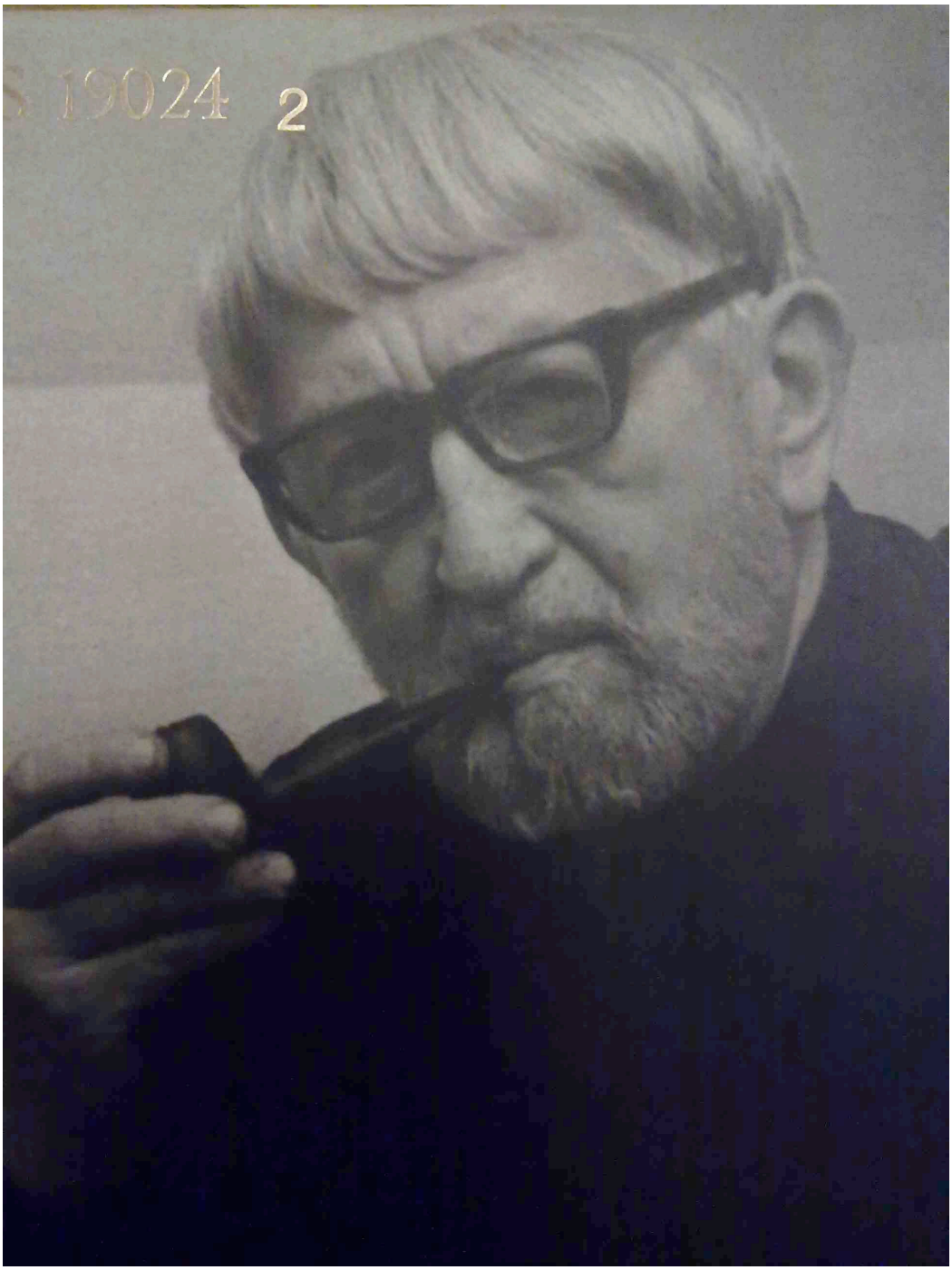
Přílohy

Příloha č. 1: Jindřich Veselý (portrétní fotografie)

Zdroj: ZACH, Aleš. *Slovník českých nakladatelství 1849–1949.* Album representantů všech oborů veřejného života československého (1927), s. 1173. [online] [cit. 27. 12. 2011]. Dostupné z www: <http://www.slovnik-nakladatelstvi.cz/obrazek/jindrich-vesely.html>.

Příloha č. 2: Jan Malík (portrétní fotografie)

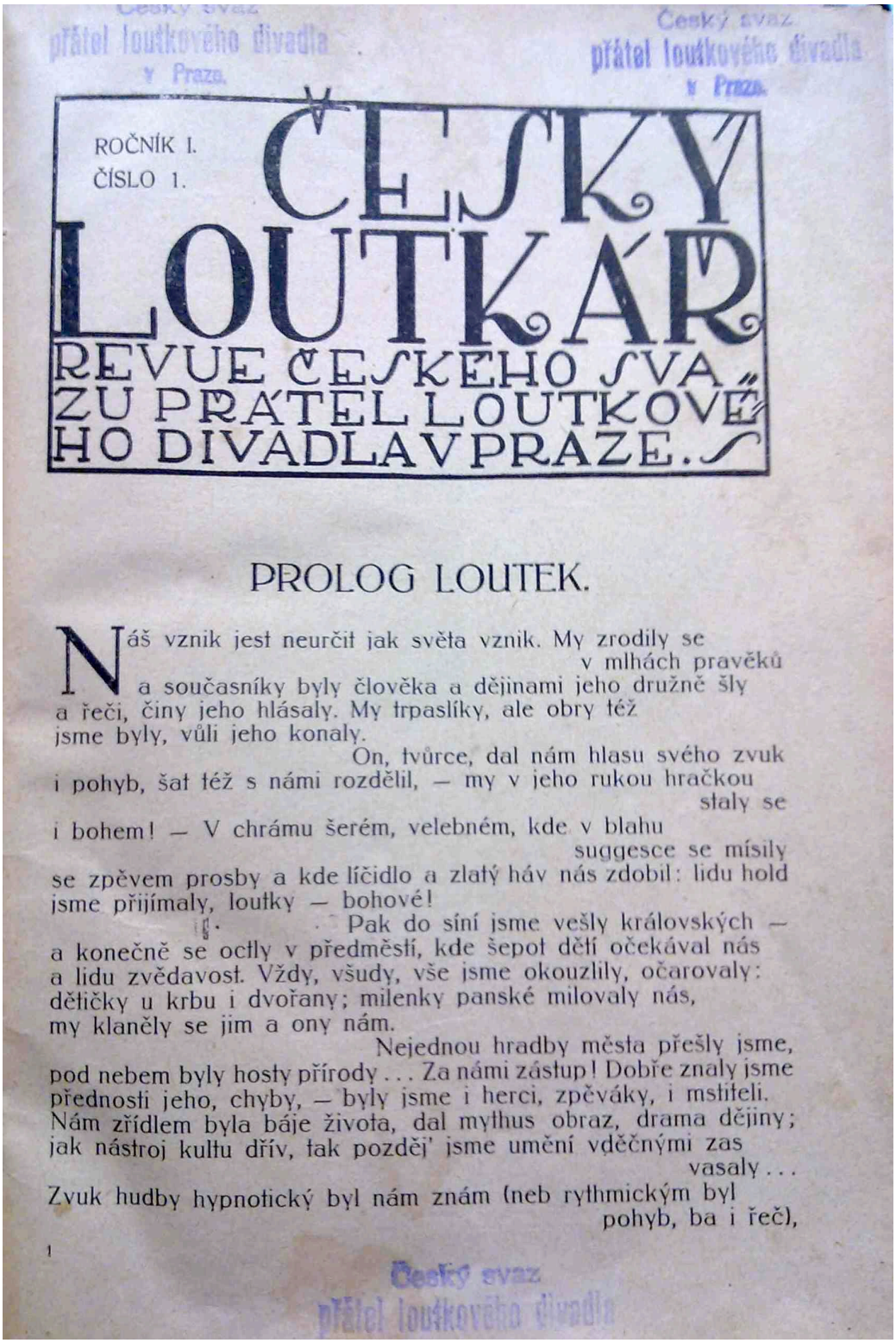
Zdroj: MALÍKOVÁ, Nina (ed.) et al. *Dr. Jan Malík – osobnost a tvůrce.* 1. vyd. Praha : Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2004. 122 s. ISBN 80-239-2937-2. 1. strana obálky. © Foto Václav Chochola.

Příloha č. 3: Přehled předválečných kongresů UNIMA (tabulka)

I. **1929**, Praha, Československo
Čestný prezident: Justin Godart, Francie
Prezident: Jindřich Veselý, Československo
II. **1929**, Paříž, Francie
Čestný prezident: Justin Godart, Francie
Prezident: Jindřich Veselý, Československo
Generální sekretář: Václav Sojka-Sokolov, Československo
III. **1930**, Lutych, Belgie
Čestný prezident: Justin Godart, Francie
Prezident: Jindřich Veselý, Československo
Generální sekretář: Václav Sojka-Sokolov, Československo
IV. **1933**, Lublaň, Jugoslávie
Čestný prezident: Jindřich Veselý, Československo
Prezident: Josef Skupa, Československo
Generální sekretář: Jan Malík, Československo
1939–1945 činnost UNIMA utlumena, první poválečné setkání v roce 1957 v Praze.

Zdroj: *UNIMA v datech. UNion Internationale de la Marionnette.* [online] [cit. 26. 9. 2011]. [upraveno autorkou na základě rešerše provedené v analyzovaném periodiku] Dostupné z www: <http://host.divadlo.cz/unima/kongresy.asp>. Copyright © Divadelní ústav, REBEX ČR s.r.o. a ČTK 2001.

Příloha č. 4: Titulní strana časopisu Český loutkář, 1912 (reprodukce)

Český svaz
přátel loutkového divadla
v Praze.

ROČNÍK I.
ČÍSLO 1.

ČESKÝ LOUTKÁŘ

REVUE ČESKÉHO SVAZU PŘÁTEL LOUTKOVÉHO DIVADLA V PRAZE.

PROLOG LOUTEK.

Náš vznik jest neurčit jak světa vznik. My zrodily se
v mlhách pravěků
a současníky byly člověka a dějinami jeho družně šly
a řeči, činy jeho hlásaly. My trpaslíky, ale obry též
jsme byly, vůli jeho konaly.
On, tvůrce, dal nám hlasu svého zvuk
i pohyb, šat též s námi rozdělil, — my v jeho rukou hračkou
staly se
i bohem! — V chrámu šerém, velebném, kde v blahu
suggesce se mísily
se zpěvem prosby a kde líčidlo a zlatý háv nás zdobil: lidu hold
jsme přijímaly, loutky — bohové!
Pak do síní jsme vešly královských —
a konečně se octly v předměstí, kde šepot dětí očekával nás
a lidu zvědavost. Vždy, všudy, vše jsme okouzlily, očarovaly:
dětičky u krbu i dvořany; milenky panské milovaly nás,
my klaněly se jim a ony nám.
Nejednou hradby města přešly jsme,
pod nebem byly hosty přírody ... Za námi zástup! Dobře znaly jsme
přednosti jeho, chyby, — byly jsme i herci, zpěváky, i mstiteli.
Nám zřídlem byla báje života, dal mythus obraz, drama dějiny;
jak nástroj kultu dřív, tak později jsme umění vděčnými zas
vasaly ...
Zvuk hudby hypnotický byl nám znám (neb rythmickým byl
pohyb, ba i řeč),

Český svaz
přátel loutkového divadla

Český loutkář: Revue českého Svazu přátel loutkového divadla v Praze. 1912, roč. 1, č. 1–6. Praha : Český svaz přátel loutkového divadla, 1912. 6x ročně.

Příloha č. 5: Titulní strana časopisu Loutkář, 1917 (reprodukce)

LOUTKÁŘ.

Měsíčník
pro
povznesení česk. loutkářství.

R. 1917. Rediguje: Č. 1.
Dr. Jindřich Veselý, Praha, III. 240.

Kašpárek v „Loutkáři" a loutkářům.

(Prolog.)

Hm, nepocházím z modré krve sice,
však ze starého rodu přece jsem, —
rád se Škrholou bývám při muzice,
s paňmámou v statku, s Honzou ponejvíce, —
no, byl jsem, jsem a budu lidovcem.

Můj praděd v Indii se zrodil kdysi,
zakrslý, líný, vždy však při chuti.
A komikové všichni jeho rysy
i vtipnost, rozpustilost podrží si,
však jinak k svému lidu přimknuti.

Tak moje příbuzenstvo malé není:
Punch, Hanswurst a též Pulcinella s ním, —
ač dřevění jsme, nejsme na vymření,
ne, naopak, my zas jsme osvěženi
uměním vyšším, ovšem národním!

Jsem věren Kopeckému Matějovi,
ke komediím jeho láskou lnu, —
však že vjel do mne opět život nový,
dík budiž Mikuláši Alešovi,
s nímž — předkrálitéž! — Čechem zůstanu.

Já, Kašpárek, a moji kamarádi
jsme hrdi víc, než bývávalo kdys,
neb máme domov, baštu svou, — jsme rádi,
že milují nás staří (nejen mladí), —
jsme hrdi, že svůj máme časopis.

Jsem jedna ruka s naším redaktorem,
hle, péru svěřen můj dar jazyka. . . .
Tož budu nyní nejvlivnějším tvorem,
ba, mohu říci, budu šéfem skorem,
neb vyhrazena mně tu rubrika!

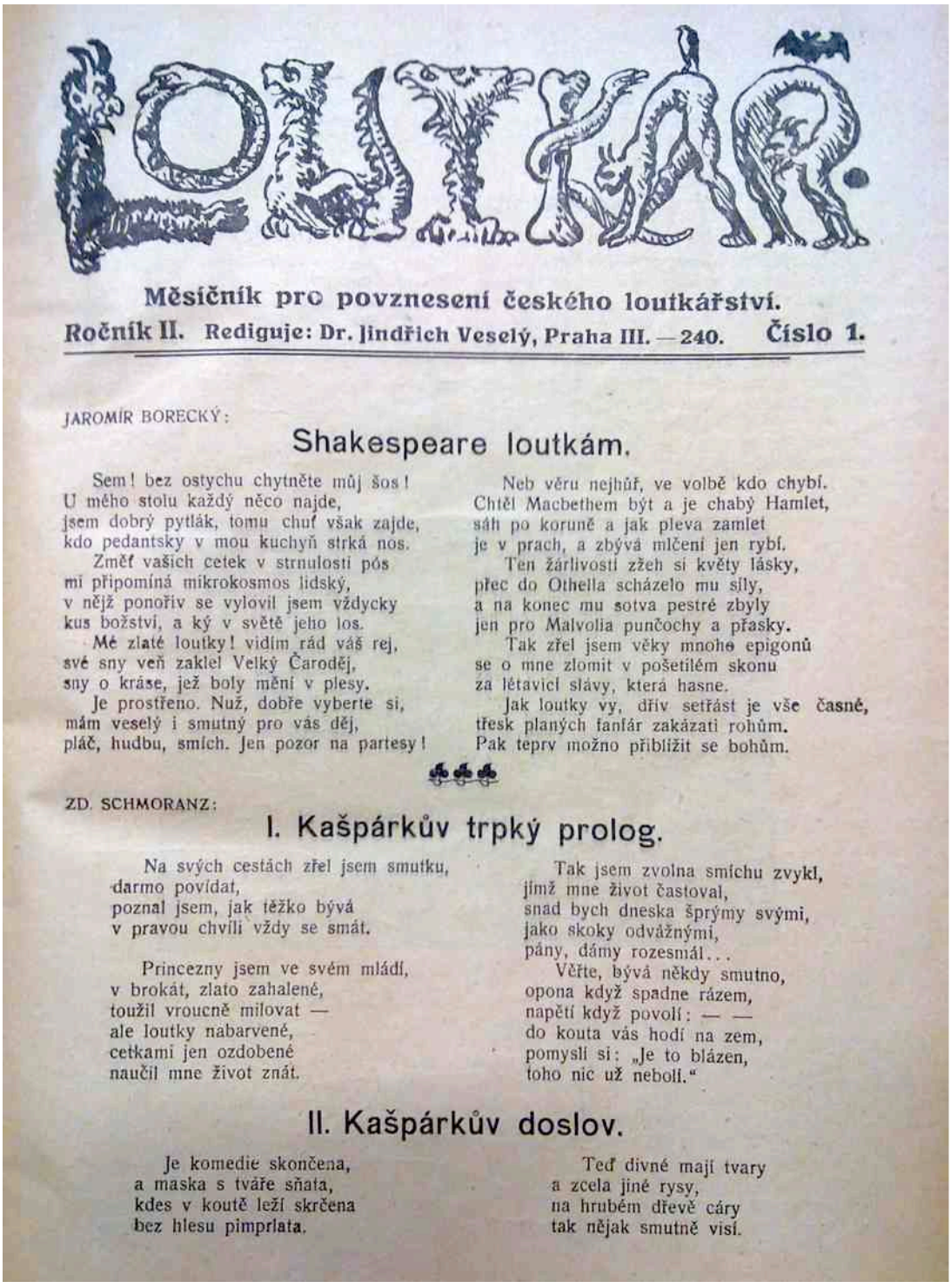
Mně zaručena — závažností kolků —
svoboda nestranného úsudku
(vždyť nejsem členem pražádného spolku);
jen pro cíl dobrý, krásný bez okolků
chci bít se — slova řadit ke skutku!

Nuž, do „Loutkáře" pěkně vítám známé,
cítící půvab loutek a jich gest. —
A na shledanou! — Zas se uhlídáme,
Kašpárek v žádném čísle neoklame
loutkáře milé. — Každé práci čest!

Jiří Volný.

Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. 1917, roč. 1, č. 1–10, Praha : Antonín Münzberg, 1917. 10x ročně.

Příloha č. 6: Titulní strana časopisu Loutkář, 1918 (reprodukce)

LOUTKÁŘ.

Měsíčník pro povznesení českého loutkářství.

Ročník II. Rediguje: Dr. Jindřich Veselý, Praha III. — 240. Číslo 1.

JAROMÍR BORECKÝ:

Shakespeare loutkám.

Sem! bez ostychu chytněte můj šos!
U mého stolu každý něco najde,
jsem dobrý pytlák, tomu chuť však zajde,
kdo pedantsky v mou kuchyň strká nos.
Změť vašich cetek v strnulosti pós
mi připomíná mikrokosmos lidský,
v nějž ponořiv se vylovil jsem vždycky
kus božství, a ký v světě jeho los.
Mé zlaté loutky! vidím rád váš rej,
své sny veň zaklel Velký Čaroděj,
sny o kráse, jež boly mění v plesy.
Je prostřeno. Nuž, dobře vyberte si,
mám veselý i smutný pro vás děj,
pláč, hudbu, smích. Jen pozor na partesy!

Neb věru nejhůř, ve volbě kdo chybí.
Chtěl Macbethem být a je chabý Hamlet,
sáh po koruně a jak pleva zamlet
je v prach, a zbývá mlčení jen rybí.
Ten žárlivosti zžeh si květy lásky,
přec do Othella scházelo mu síly,
a na konec mu sotva pestré zbyly
jen pro Malvolia punčochy a přasky.
Tak zřel jsem věky mnoho epigonů
se o mne zlomit v pošetilém skonu
za létavicí slávy, která hasne.
Jak loutky vy, dřív setřást je vše časné,
třesk planých fanfár zakázati rohům.
Pak teprv možno přiblížit se bohům.

ZD. SCHMORANZ:

I. Kašpárkův trpký prolog.

Na svých cestách zřel jsem smutku,
darmo povídat,
poznal jsem, jak těžko bývá
v pravou chvíli vždy se smát.

Princezny jsem ve svém mládí,
v brokát, zlato zahalené,
toužil vroucně milovat —
ale loutky nabarvené,
cetkami jen ozdobené
naučil mne život znát.

Tak jsem zvolna smíchu zvykl,
jímž mne život častoval,
snad bych dneska šprýmy svými,
jako skoky odvážnými,
pány, dámy rozesmál...
Věřte, bývá někdy smutno,
opona když spadne rázem,
napětí když povolí: — —
do kouta vás hodí na zem,
pomyslí si: „Je to blázen,
toho nic už nebolí."

II. Kašpárkův doslov.

Je komedie skončena,
a maska s tváře sňata,
kdes v koutě leží skrčena
bez hlesu pimprlata.

Teď divné mají tvary
a zcela jiné rysy,
na hrubém dřevě cáry
tak nějak smutně visí.

Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. 1917/1918, roč. 2, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1917/1918. 10x ročně.

Příloha č. 7: Titulní strana časopisu Loutkář, 1919 (reprodukce)

LOUTKÁŘ.

Měsíčník pro povznesení českého loutkářství.

Ročník III. Číslo 1.

Rediguje:

Dr. Jindřich Veselý, Praha III—240.

Fr. S. PROCHÁZKA:

Kašpárkova písnička.

Líběnce Odstrčilové.

Nápěv od Em. Veila.*)

I. Čperně

1. S každou hrou jsem srost, vítaný jsa host [: maličkým i velkým pro smích, pro radost. :]
2. Všecko umím, znám, radím princeznám, [: chce-li klam kdo slyšet, já mu pravdu dám. :]
3. Zbloudit nemohu v dračím brlohu, [: čaroděje, obry hravě přemohu. :]
4. Vniknu beze zla, kam chci, přes kouzla, [: kde by malá myška sotva proklouzla. :]

II.

5. A ví milý Bůh, všem jsem dobrý druh, ať si spravují zde korunu neb pluh.
6. Každou tajinu bystře rozvinu, ty si suď pak sám již vinu, nevinu,

III.

7. jak je třeba žít, by byl šťasten lid, [: je-li třeba k tomu lotry oběsit. :]
8. S každou hrou jsem srost, vítaný jsa host, [: kdybych přestal kašpárkovat, pad bych v nemilost. :]

Komponista Em. Veil přidal:
— a dost!

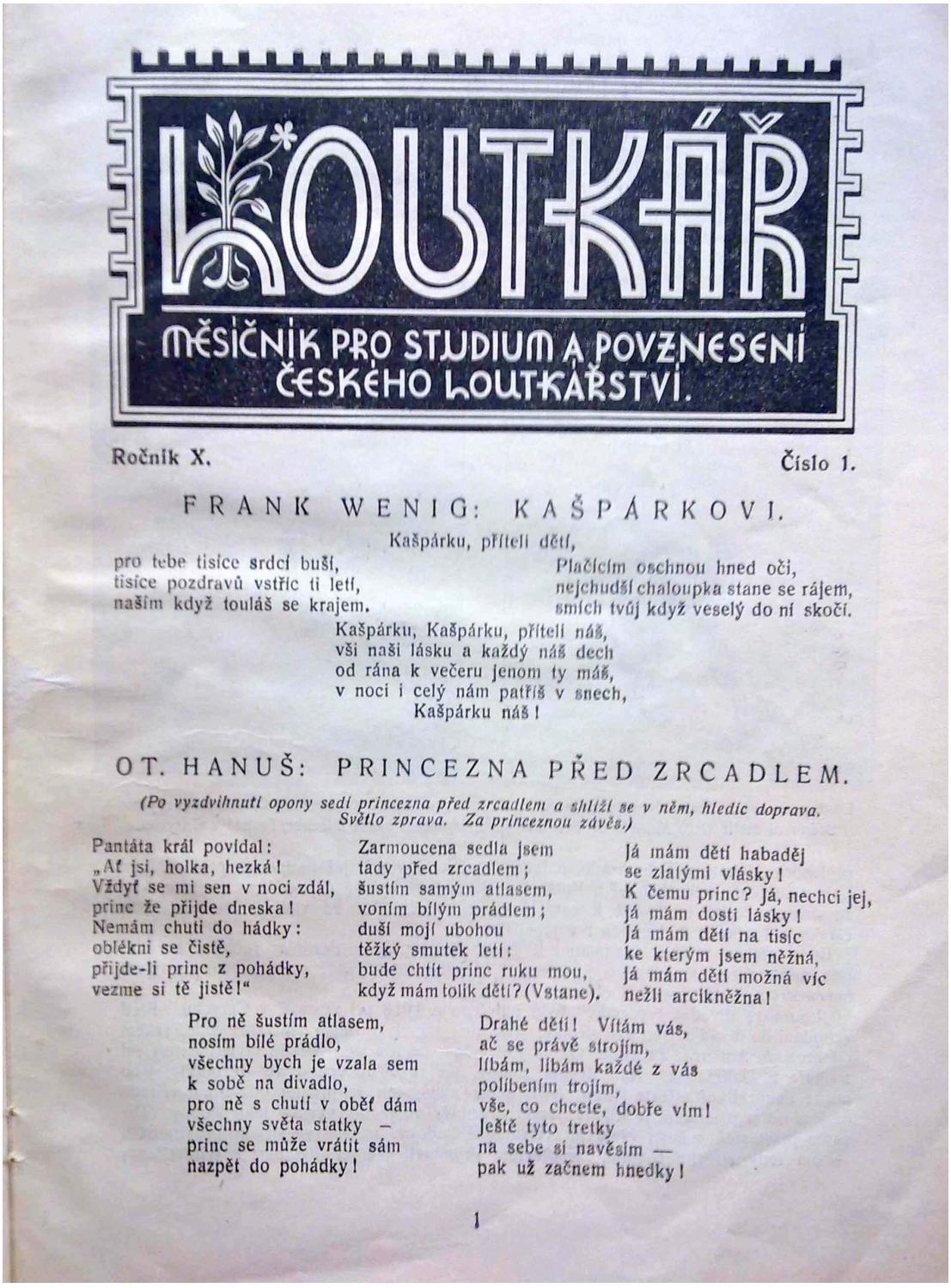
V Praze v červenci 1918.

Poznámka: Podle libosti možno celek zpívati podle I. sloky nebo podle II. valčíku.

*) 1. a 2. takt prvé sloky (a ovšem i oněch dalších slok, ktere se zpívají podle této prvé sloky) mají tvořiti jen jeden takt s notami osmičkovými (tedy ne čtvrťovými). *Em. V.*

Loutkář: Měsíčník pro povznesení českého loutkářství. 1918/1919, roč. 3, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1918/1919. 10x ročně.

Příloha č. 8: Titulní strana časopisu Loutkář, 1923 (reprodukce)

LOUTKÁŘ

MĚSÍČNÍK PRO STUDIUM A POVZNESENÍ ČESKÉHO LOUTKÁŘSTVÍ.

Ročník X. Číslo 1.

FRANK WENIG: KAŠPÁRKOVI.

Kašpárku, příteli dětí,
pro tebe tisíce srdcí buší,
tisíce pozdravů vstříc ti letí,
naším když touláš se krajem.
Plačícím oschnou hned oči,
nejchudší chaloupka stane se rájem,
smích tvůj když veselý do ní skočí.
Kašpárku, Kašpárku, příteli náš,
vši naši lásku a každý náš dech
od rána k večeru jenom ty máš,
v noci i celý nám patříš v snech,
Kašpárku náš!

OT. HANUŠ: PRINCEZNA PŘED ZRCADLEM.

(Po vyzdvihnutí opony sedí princezna před zrcadlem a shlíží se v něm, hledíc doprava. Světlo zprava. Za princeznou závěs.)

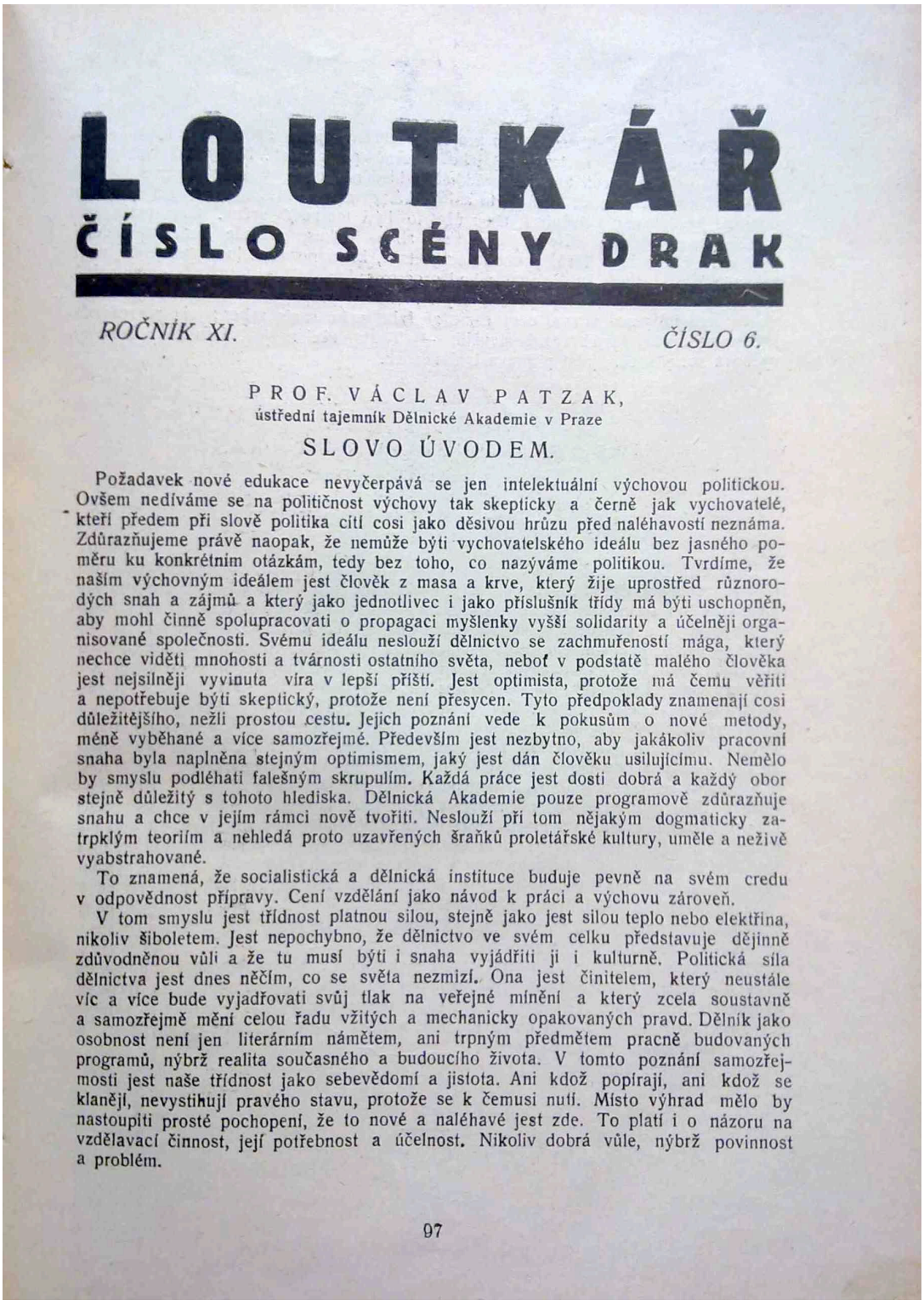
Pantáta král povídal:
„Ať jsi, holka, hezká!
Vždyť se mi sen v noci zdál,
princ že přijde dneska!
Nemám chuti do hádky:
oblékni se čistě,
přijde-li princ z pohádky,
vezme si tě jistě!“
Zarmoucena sedla jsem
tady před zrcadlem;
šustím samým atlasem,
voním bílým prádlem;
duši mojí ubohou
těžký smutek letí:
bude chtít princ ruku mou,
když mám tolik dětí? (Vstane).
Já mám dětí habaděj
se zlatými vlásky!
K čemu princ? Já, nechci jej,
já mám dosti lásky!
Já mám dětí na tisíc
ke kterým jsem něžná,
já mám dětí možná víc
nežli arcikněžna!

Pro ně šustím atlasem,
nosím bílé prádlo,
všechny bych je vzala sem
k sobě na divadlo,
pro ně s chutí v oběť dám
všechny světa statky –
princ se může vrátit sám
nazpět do pohádky!
Drahé děti! Vítám vás,
ač se právě strojím,
líbám, líbám každé z vás
políbením trojím,
vše, co chcete, dobře vím!
Ještě tyto třetky
na sebe si navěsím —
pak už začnem hnedky!

1

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství. 1923/1924, roč. 10, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1923/1924. 10x ročně.

Příloha č. 9: Titulní strana zvláštního vydání časopisu Loutkář, 1924

LOUTKÁŘ

ČÍSLO SCÉNY DRAK

ROČNÍK XI. *ČÍSLO 6.*

PROF. VÁCLAV PATZAK,
ústřední tajemník Dělnické Akademie v Praze

SLOVO ÚVODEM.

Požadavek nové edukace nevyčerpává se jen intelektuální výchovou politickou. Ovšem nedíváme se na političnost výchovy tak skepticky a černě jak vychovatelé, kteří předem při slově politika cítí cosi jako děsivou hrůzu před naléhavostí neznáma. Zdůrazňujeme právě naopak, že nemůže býti vychovatelského ideálu bez jasného poměru ku konkrétním otázkám, tedy bez toho, co nazýváme politikou. Tvrdíme, že naším výchovným ideálem jest člověk z masa a krve, který žije uprostřed různorodých snah a zájmů a který jako jednotlivec i jako příslušník třídy má býti uschopněn, aby mohl činně spolupracovati o propagaci myšlenky vyšší solidarity a účelněji organisované společnosti. Svému ideálu neslouží dělnictvo se zachmuřeností mága, který nechce viděti mnohosti a tvárnosti ostatního světa, neboť v podstatě malého člověka jest nejsilněji vyvinuta víra v lepší příští. Jest optimista, protože má čemu věřiti a nepotřebuje býti skeptický, protože není přesycen. Tyto předpoklady znamenají cosi důležitějšího, nežli prostou cestu. Jejich poznání vede k pokusům o nové metody, méně vyběhané a více samozřejmé. Především jest nezbytno, aby jakákoliv pracovní snaha byla naplněna stejným optimismem, jaký jest dán člověku usilujícímu. Nemělo by smyslu podléhati falešným skrupulím. Každá práce jest dosti dobrá a každý obor stejně důležitý s tohoto hlediska. Dělnická Akademie pouze programově zdůrazňuje snahu a chce v jejím rámci nově tvořiti. Neslouží při tom nějakým dogmaticky zatrpklým teoriím a nehledá proto uzavřených šraňků proletářské kultury, uměle a neživě vyabstrahované.

To znamená, že socialistická a dělnická instituce buduje pevně na svém credu v odpovědnost přípravy. Cení vzdělání jako návod k práci a výchovu zároveň.

V tom smyslu jest třídnost platnou silou, stejně jako jest silou teplo nebo elektřina, nikoliv šiboletem. Jest nepochybno, že dělnictvo ve svém celku představuje dějinně zdůvodněnou vůli a že tu musí býti i snaha vyjádřiti ji i kulturně. Politická síla dělnictva jest dnes něčím, co se světa nezmizí. Ona jest činitelem, který neustále víc a více bude vyjadřovati svůj tlak na veřejné mínění a který zcela soustavně a samozřejmě mění celou řadu vžitých a mechanicky opakovaných pravd. Dělník jako osobnost není jen literárním námětem, ani trpným předmětem pracně budovaných programů, nýbrž realita současného a budoucího života. V tomto poznání samozřejmosti jest naše třídnost jako sebevědomí a jistota. Ani kdož popírají, ani kdož se klanějí, nevystihují pravého stavu, protože se k čemusi nutí. Místo výhrad mělo by nastoupiti prosté pochopení, že to nové a naléhavé jest zde. To platí i o názoru na vzdělavací činnost, její potřebnost a účelnost. Nikoliv dobrá vůle, nýbrž povinnost a problém.

97

Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení českého loutkářství. 1924/1925, roč. 11, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1924/1925. 10x ročně.

Příloha č. 10: Titulní strana Měsíčníku Loutkář, 1929 (reprodukce)

MĚSÍČNÍK
LOUTKÁŘ
XVI
REVUE PRO STUDIUM A POVZNESENÍ ČESKOSLOV. LOUTKÁŘSTVÍ.

Revue officielle de l'Union internationale des marionnettes.
Věstník Loutkářského soustředění při Masarykově lid. ústavu v Československu.

Číslo 1. Září 1929.

VÝSTAVNÍ VZPOMÍNKY.

(Od 16. května do 2. června 1929.)

Ach, co bylo práce, ruchu, zápolení,
loutkářů i loutek když byl svolán sjezd!
Připletlo se také obvyklé již klení
k umístění slavných pimprlových hvězd.

Sjížděli se čerti z horoucích až pekel —
přivezli i smůly pytlů celý řad,
ohnivými slovy psané „Mene tekel"
nepovolil jim však výstavní náš řád.

Byly z toho srážky, náhlé ochlazení,
samo slunce v mraky zhalilo svou tvář,
jenom všichni čerti z pekla nařízení
v účastníky lili divnou zlatozář.

Přes pět set jich přišlo poznat všecky divy,
které řídí nitky, řeč i osudy —
mnozí opustili dálné rodné nivy,
shlédnout všecky krásy, ba i obludy.

Pět set účastníků ze všech téměř zemí
slavný prapor zdvihá vůdci nad hlavou,
na Kašpárky hledí úžasem svět němý,
jak se čerti rojí temnou záplavou.

Loutky různých zemí ve výstavním loubí
jsou jak v krásném věnci květů sličná směs;
ve „*Svaz slovanský*"*) a v „*Unima*"**) se snoubí
všichni loutkáři — toť velký svátek dnes.

Když pak vánek míru temné mraky rozvál,
anděl svornosti se dotkl srdcí všech —
chvály zvuk jak hudba z cizíny se ozval! —
Dál nechť vítězí, jak zvítězil tu Čech!

A. B. Šavrdová.

*) O Svazu slovanských loutkářů a výstavě psaly na př. tyto listy: 22. V. 1929 Varšava: Nasz preglad: W królestwie lalek. Międzynarodova wystava marjonetek w Pradze. - „Bedziemy wychowywać lalkami, a nie lalki". - Rozwój teatru marjonetek. Požar wśród lalek. - 22. V. Katovice: Kurjer šlaski. - 23. V. Varšava: Trzeba iść w lud z teatrem marjonetek! - 23. V. Poznaň: Kurjer Poznański. - 23. V. Zagreb: Narodna Politika: U carstvu marionetskog kazališta. Medunarodna izložba lutaka u Pragu. Odgajanje lutkama, ali ne odgajanje lutaka. Razvitak kazališta lutaka. Požar lutaka. - 23. V. Zagreb: Obzor: Medjunarodna izložba kazališta marioneta u Pragu. - 24. V. Poznaň: Dziennik Poznański. - 25. V. Sarajevo: Večernja pošta: Carsko srebro. Jedinstvena zbirka u Pragu. - 15. VI. 1929: Českolužický věstník X. 6. str. 41 a 42.

) L' **union **i**nternationale des **ma**rionettes - viz str. 26. a poslední, která vyhrazena Unimě.

1

Měsíčník Loutkář: Revue pro studium a povznesení českého loutkářství. 1929/1930, roč. 16, č. 1–10, Praha : Jindřich Veselý, 1929/1930. 10x ročně.

Příloha č. 11: Titulní strana Revue des marionnettes/Loutkář, 1930 (reprodukce)

Revue des marionnettes

LOUTKÁŘ

List pro studium a povznesení československ. loutkářství

ORGANE OFFICIEL DE L'UNION INTERNATIONALE DES MARIONNETTES
VĚSTNÍK LOUTKÁŘSKÉHO SOUSTŘEDĚNÍ PŘI MASARYKOVĚ LIDOVÝCH. ÚSTAVU V ČSR.

Ročník XVII. *Číslo 1.*

PŘÁTELÉ — LOUTKÁŘI — SPOLUPRACOVNÍCI!

Od r. 1911, kdy mou *první výstavu lidových loutkářů* (sešlo se v ní na 300 loutek) v Národopisném museu shlédlo 25.862 osob, do doby, kdy jsme provedli loutkami *Sofoklovu „Elektru"*, *Shakespearova „Hamleta"*..., až do doby, kdy jsme hráli v *Umělecké loutkové scéně* s členy Národního divadla, s Liběnou Odstrčilovou, s Vlad. Merhautem, s Hilbertem Vávrou, s ak. malířem K. Štapfrem, s ing. J. Kopencem (nyní v Uměl. výchově na Kr. Vinohradech) a s MUDr. Č. Klikou (nyní v Říši loutek)..., ach, jak rostlo loutkové divadlo české od lidového k uměleckému měrou netušenou.

Vznik loutkářského odboru *Masarykova lidovýchovného ústavu*, *Loutkářského soustředění* a konečně *„UNIMY"* (v níž je již 18 států) — to vše jsou úspěchy čsl. loutkářství, jež se odrážejí v „Loutkáři", jehož každý ročník znamenal vzestup po stránce obsahové i textové.

V zájmu čsl. loutkářů, kteří *v resoluci sjezdu 1929 zvolili revui „Loutkář" za oficielní orgán „Loutkářského soustředění"*, v zájmu loutkářských pracovníků zahraničních, kteří za orgán „UNIMY" mají týž měsíčník, — vzdal jsem se svého soukromého nakladatelství a vydavatelství „Loutkáře" i „Knihovny českých loutkářů", aby obé za mé redakce vydávalo odborné nakladatelství z povolání,

JOS. R. VILÍMEK,

v jehož závodě r. 1862 vydány byly prvně „Komedie a hry Matěje Kopeckého podle sepsání jeho syna Václava" jakož i r. 1894 první české dekorace k rodinnému divadlu od K. Štapfra, šéfa výpravy Národního divadla — a to jest symbolem pro další vzrůst i prohloubení našeho loutkářství (to je hlavní) a dobrým znamením pro budoucnost.

REVUE DES MARIONNETTES LOUTKÁŘ,

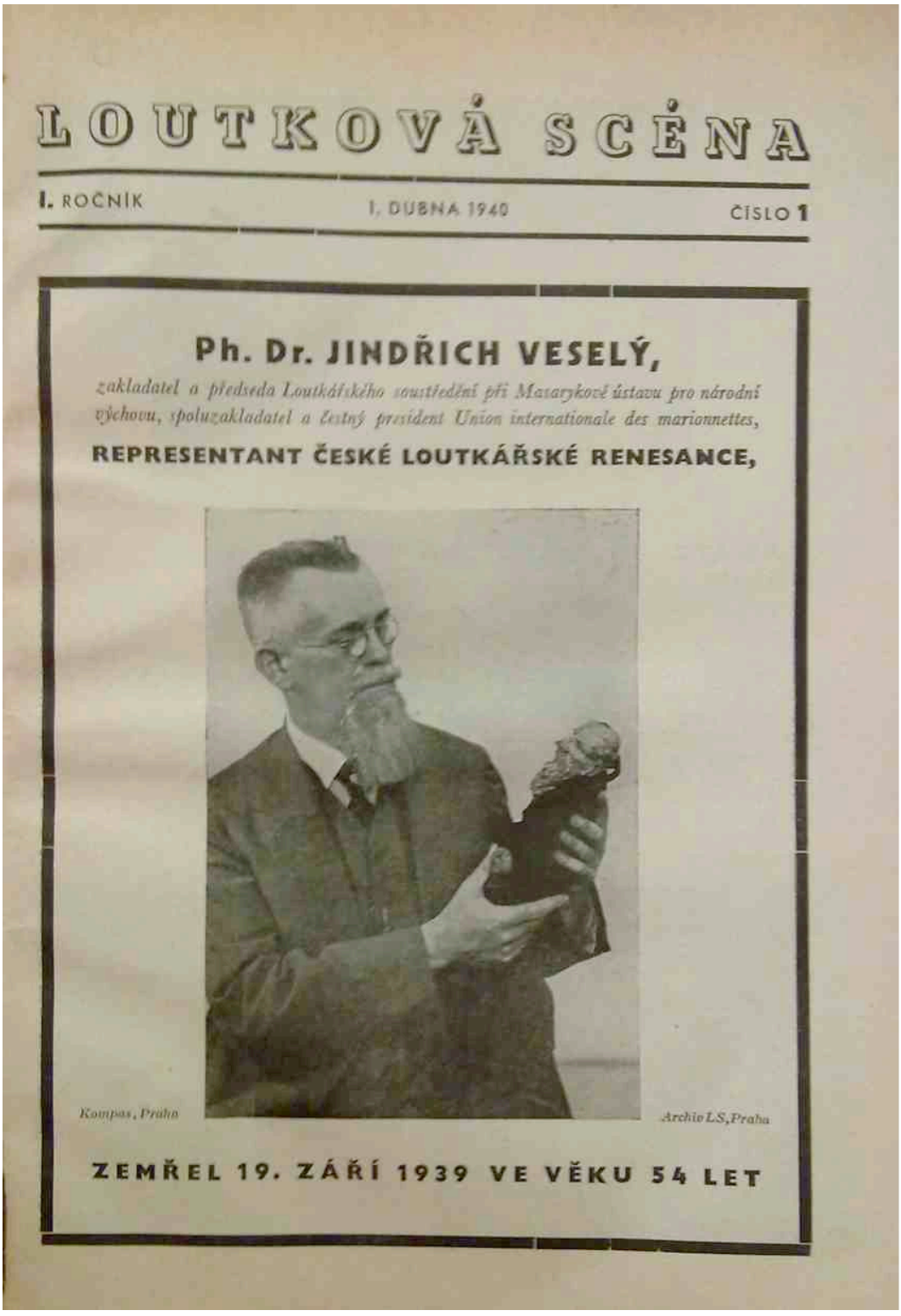
jak je název XVII. ročníku (1930-1), — slibuje věrnost dosavadním směrnicím „Loutkáře":

1. Uchovávati památky na staré dynastie *loutkářů lidových*, pokud se ještě vyskytne něco cenného.
2. Podávati hojně praktických návodů a obrázků pro naše loutková divadla *rodinná, školní i spolková.*

1

Revue des marionnettes/Loutkář: Měsíčník pro studium a povznesení loutkářství. 1930/1931, roč. 17, č. 1–10, Praha : nakl. Jos. R. Vilímek, 1930/1931. 10x ročně.

Příloha č. 12: Titulní strana časopisu Loutková scéna, 1940 (reprodukce)

LOUTKOVÁ SCÉNA

I. ROČNÍK 1. DUBNA 1940 ČÍSLO 1

Ph. Dr. JINDŘICH VESELÝ,

zakladatel a předseda Loutkářského soustředění při Masarykově ústavu pro národní výchovu, spoluzakladatel a čestný president Union internationale des marionnettes,

REPRESENTANT ČESKÉ LOUTKÁŘSKÉ RENESANCE,

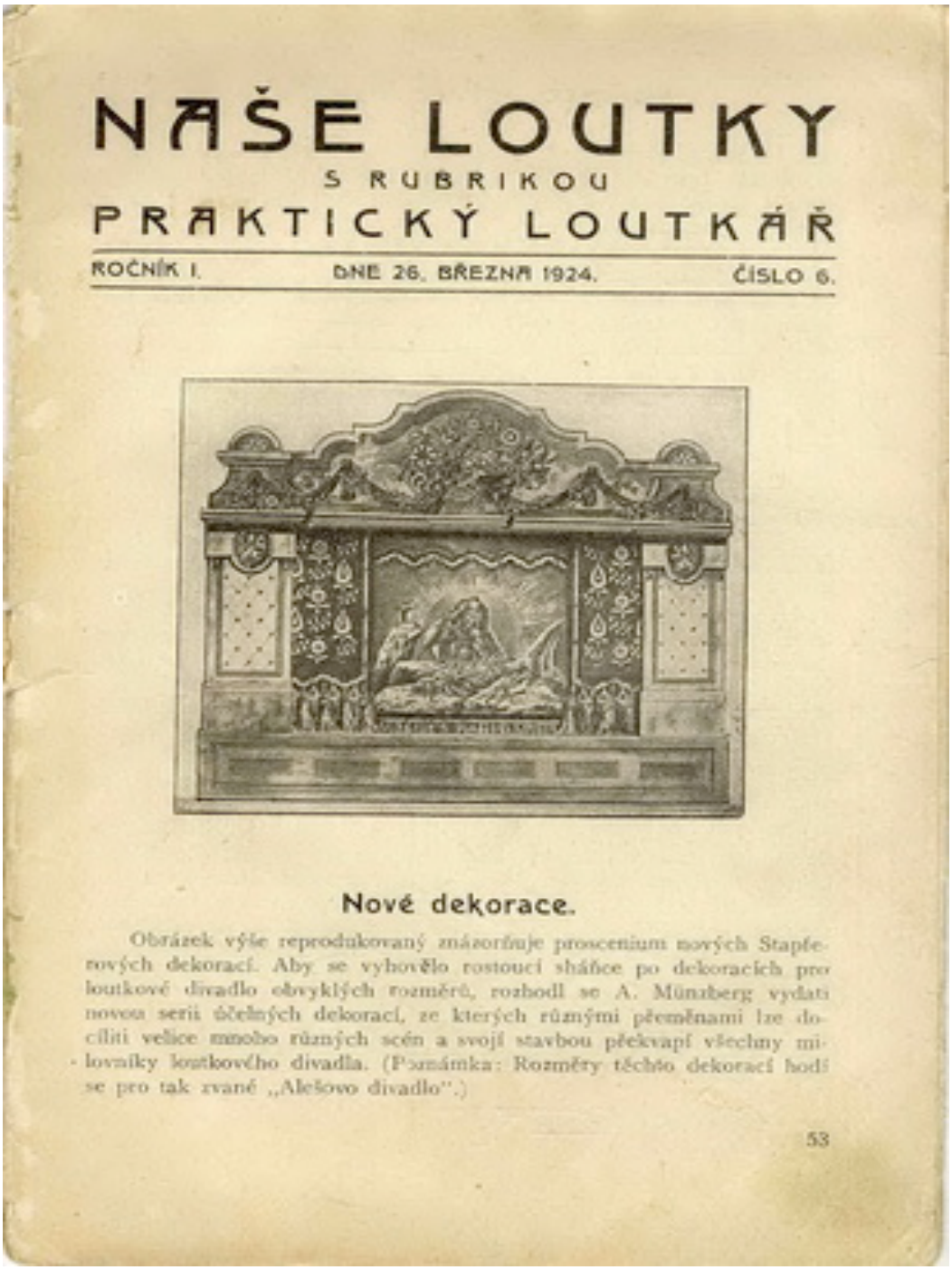
Kompas, Praha

Archiv LS, Praha

ZEMŘEL 19. ZÁŘÍ 1939 VE VĚKU 54 LET

Loutková scéna: List pro theorii a praksi loutkového divadelnictví; Věstník loutkářského soustředění při ÚV. 1940/1941, roč. 1, č. 1–6. Praha : Českomoravský kompas – Masarykův lidovýchovný ústav (Loutkářské soustředění), 1940/1941. 6x ročně.

Příloha č. 13: Titulní strana časopisu Naše loutky, 1924 (reprodukce)

NAŠE LOUTKY

S RUBRIKOU

PRAKTICKÝ LOUTKÁŘ

ROČNÍK I. DNE 26. BŘEZNA 1924. ČÍSLO 6.

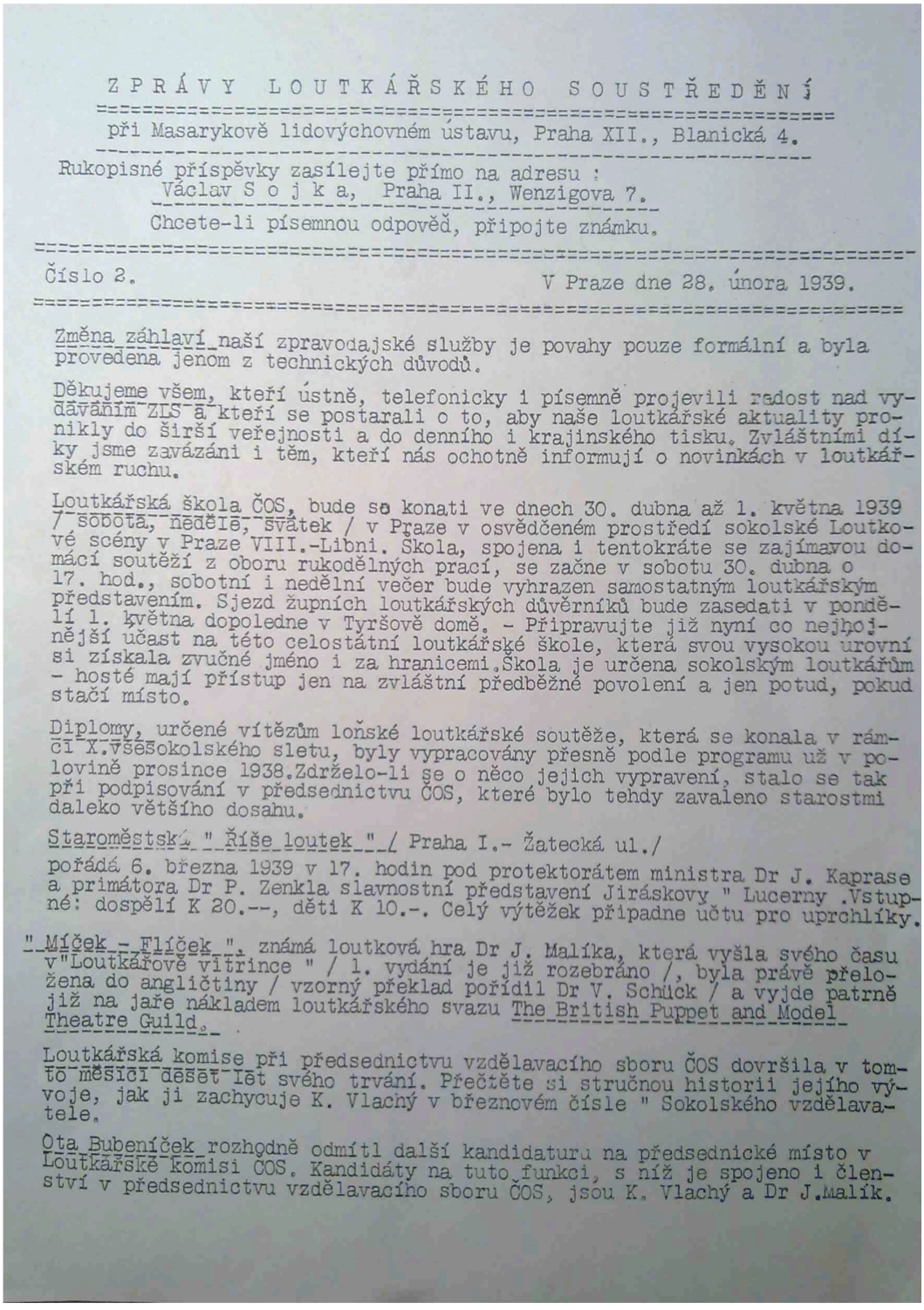
Nové dekorace.

Obrázek výše reprodukovaný znázorňuje proscenium nových Stapferových dekorací. Aby se vyhovělo rostoucí sháňce po dekoracích pro loutkové divadlo obvyklých rozměrů, rozhodl se A. Münzberg vydati novou serii účelných dekorací, ze kterých různými přeměnami lze docíliti velice mnoho různých scén a svojí stavbou překvapí všechny milovníky loutkového divadla. (Poznámka: Rozměry těchto dekorací hodí se pro tak zvané „Alešovo divadlo".)

53

Naše loutky. S rubrikou Praktický loutkář. 1923/1924, roč. 1, č. 1–6. Praha : Antonín Münzberg, 1923/1924. 6x ročně.

Příloha č. 14: Titulní strana oběžníku Zprávy Loutkářského soustředění, 1939 (reprodukce)

ZPRÁVY LOUTKÁŘSKÉHO SOUSTŘEDĚNÍ

při Masarykově lidovýchovném ústavu, Praha XII., Blanická 4.

Rukopisné příspěvky zasílejte přímo na adresu :
Václav S o j k a, Praha II., Wenzigova 7.
Chcete-li písemnou odpověď, připojte známku.

Číslo 2. V Praze dne 28. února 1939.

Změna záhlaví naší zpravodajské služby je povahy pouze formální a byla provedena jenom z technických důvodů.

Děkujeme všem, kteří ústně, telefonicky i písemně projevili radost nad vydáváním ZLS a kteří se postarali o to, aby naše loutkářské aktuality pronikly do širší veřejnosti a do denního i krajinského tisku. Zvláštními díky jsme zavázáni i těm, kteří nás ochotně informují o novinkách v loutkářském ruchu.

Loutkářská škola ČOS, bude se konati ve dnech 30. dubna až 1. května 1939 / sobota, neděle, svátek / v Praze v osvědčeném prostředí sokolské Loutkové scény v Praze VIII.-Libni. Škola, spojena i tentokráte se zajímavou domácí soutěží z oboru rukodělných prací, se začne v sobotu 30. dubna o 17. hod., sobotní i nedělní večer bude vyhrazen samostatným loutkářským představením. Sjezd župních loutkářských důvěrníků bude zasedati v pondělí 1. května dopoledne v Tyršově domě. - Připravujte již nyní co nejhojnější účast na této celostátní loutkářské škole, která svou vysokou úrovní si získala zvučné jméno i za hranicemi. Škola je určena sokolským loutkářům - hosté mají přístup jen na zvláštní předběžné povolení a jen potud, pokud stačí místo.

Diplomy, určené vítězům loňské loutkářské soutěže, která se konala v rámci X. všesokolského sletu, byly vypracovány přesně podle programu už v polovině prosince 1938. Zdrželo-li se o něco jejich vypravení, stalo se tak při podpisování v předsednictvu ČOS, které bylo tehdy zavaleno starostmi daleko většího dosahu.

Staroměstská " Říše loutek " / Praha I.- Žatecká ul./ pořádá 6. března 1939 v 17. hodin pod protektorátem ministra Dr J. Kaprase a primátora Dr P. Zenkla slavnostní představení Jiráskovy " Lucerny .Vstupné: dospělí K 20.--, děti K 10.-. Celý výtěžek připadne účtu pro uprchlíky.

" Míček - Flíček ", známá loutková hra Dr J. Malíka, která vyšla svého času v "Loutkářově vitrince " / 1. vydání je již rozebráno /, byla právě přeložena do angličtiny / vzorný překlad pořídil Dr V. Schück / a vyjde patrně již na jaře nákladem loutkářského svazu The British Puppet and Model Theatre Guild.

Loutkářská komise při předsednictvu vzdělavacího sboru ČOS dovršila v tomto měsíci deset let svého trvání. Přečtěte si stručnou historii jejího vývoje, jak ji zachycuje K. Vlachý v březnovém čísle " Sokolského vzdělavatele.

Ota Bubeníček rozhodně odmítl další kandidaturu na předsednické místo v Loutkářské komisi ČOS. Kandidáty na tuto funkci, s níž je spojeno i členství v předsednictvu vzdělavacího sboru ČOS, jsou K. Vlachý a Dr J.Malík.

Zprávy Loutkářského soustředění. 1939, roč. 1, č. 1–12. Praha: Loutkářské soustředění, 1939. 1x měsíčně.

Příloha č. 15: Titulní strana časopisu Československý loutkář, 1952 (reprodukce)

Československý loutkář. Časopis pro loutkářské soubory lidové umělecké tvořivosti. 1952, roč. 2, č. 1–10. Praha: Ministerstvo školství a osvěty – Osvěta, 1952. 10x ročně.

Příloha č. 16: Titulní strana časopisu Loutkář, 1993 (reprodukce)

Loutkář: *Měsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu.* 1993, roč. 43, č. 1–12. Praha : Ministerstvo kultury ČR – Panorama, 1993. 12x ročně. ISSN 1211-4065.

Příloha č. 17: Titulní strana časopisu Loutkář, 2011 (reprodukce)

Loutkář: Časopis pro loutkářství. 2011, roč. 61, č. 1–5. Praha : Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, 2011. 6x ročně. ISSN 1211-4065.